

ÇOCUKSUZ AİLELER VE AİLE İÇİ EVLÂT EDİNME

**FAMILIES WITHOUT CHILDREN AND ADOPTION IN THE
FAMILY**

TC.

**PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Safiye GÖKER ŞENER

Prof. Dr. Serkan GÜZEL

Aralık 2024

DENİZLİ

Etik Onay Formu

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza
Öğrenci Adı Soyadı



ÖZET

ÇOCUKSUZ AİLELER VE HANE İÇİ EVLÂT EDİNME

GÖKER ŞENER, Safiye

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji ABD

Sosyoloji Programı

Prof. Dr. Serkan GÜZEL

Kasım 2024, XI+130 sayfa

Türkiye'nin özellikle kırsal bölgelerinde, evli bir çiftin çocuğunun olmaması çok sıklıkla olmasa da rutin olarak karşılaşılan bir durumdur. Ne var ki, bir çiftin çocuğunun olmaması, aile içerisinde ve yaşanan çevrede pek çok başka meseleleri (mülkiyet, gelenek, aile bağları, erkeklik) tetiklediği için, çocuğu olmayan aileler, genellikle yoksul yakın akrabalarından evlat edinmekte ya da bizzat kendileri için bir çocuk doğurmalarını temin etmektedirler. Türkiye'nin kırsal bölgelerinde görece yaygın bir şekilde karşılaştığımız bu mesele, sosyolojik olarak üzerine eğilinmiş bir konu değildir ve bu araştırma, literatürde bu yöndeki eksikliği kapatmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bu araştırmanın metodolojik gerekçesi, özellikle araştırma örnekleminin sorunlarını kendi bakış açılarından ortaya koymaları problematiğine dayandığından nitel araştırma yönteminin derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Dokümanlardan elde edilen veriler içerik analizi ve söylem analizi kapsamında incelenmiştir. İkinci olarak elde edilen veriler; Erving Goffman, Herbert Blumer, Michel Foucault ve Marshall Sahlins ile sentezlenerek bulgulara dönüştürülmüştür. Bu bulgular ise, temelde Sahlins'in akrabalık ilişkileri, Blumer'in sembolik etkileşimcilik, Foucault'nun iktidar, biyo-politika, tertibat, heterotopya kavramlarıyla değerlendirilip tasnif edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İnfertilite, evlatlık, akrabalık, aile, iktidar, biyo-politika*

ABSTRACT

FAMILIES WITHOUT CHILDREN AND ADOPTION IN THE FAMILY

GÖKER ŞENER, Safiye

Master's Thesis

Department of Sociology

Sociology Programme

Adviser of Thesis: Prof. Dr. Serkan GÜZEL

Kasım 2024, XI+130 pages

Especially in rural areas of Turkey, it is a routine, if not common, occurrence for a married couple to be childless. However, since childlessness triggers many other issues (property, tradition, family ties, masculinity) within the family and in the neighborhood, childless families often adopt children from poor relatives or ensure that they give birth to a child themselves. This issue, which is relatively common in rural areas of Turkey, has not been addressed sociologically and this study aims to fill this gap in the literature. Accordingly, the methodological rationale of this study is based on the problematic of the research sample revealing their problems from their own perspectives, hence the qualitative research method of in-depth interviews was preferred. The data obtained from the documents were analyzed through content analysis and discourse analysis. Secondly, the data obtained from these documents were synthesized with Erving Goffman, Herbert Blumer, Michel Foucault and Marshall Sahlins and transformed into findings. These findings are basically evaluated and classified with Sahlins' family&kinship relations, Blumer's symbolic interactionism, Foucault's concepts of power, biopolitics, dispositif and heterotopia.

Keywords: *Infertility, adoption, kinship, family, power, bio-politics*

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU	i
ETİK ONAY FORMU	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TEZ TEŞEKKÜR METNİ	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL PERSPEKTİF

1.1. KÜLTÜR VE ÇEVRE	4
1.2. AİLE VE ATAERKİLLİK	5
1.3. EVLİLİK, BEKÂRET, KADIN	6
1.4. EBEVEYNLİK	8
1.5. ÇOCUK VE EVLAT EDİNME	9
1.6. KİMLİK, AİDİYET VE SOSYAL SÜREÇLER	12
1.7. İNFERTİLİTE	14

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL PERSPEKTİF

2.1. İKTİDAR	17
2.2. BİYO-İKTİDAR VE BİYO-POLİTİKA	18
2.3. HETEROTOPYA	19
2.4. TERTİBAT	20
2.5. AKRABALIK	21
2.6. SEMBOLİK ETKİLEŞİM	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. SORUN KURGUSU	24
3.2. EVREN-ÖRNEKLEM KOMBİNASYONU	24
3.3. ETİK HUSUSLAR	26
3.4. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	27
3.5. VERİ İŞLEME TEKNİKLERİ	29
3.6. VERİLERİN ANALİZİ	32
3.6.1 TABLOLARIN DEŞİFRE EDİLMESİ	33
3.6.1.1. Tablo 1: Katılımcı- Veri İşleme Tekniği Deşifre	33
3.6.1.2. Tablo 2- Hekim- Veri İşleme Tekniği Deşifre	33
3.6.1.3. Katılımcı Frekans Tablosu Deşifre	36

3.6.1.4. Tablo 4: Katılımcı Kategori Tablosu Deşifre ve Yorumlama.....	40
3.6.2. KATEGORİ DÜZEYLERİNİN ANALİZİ.....	58
3.6.3. KATILIMCI İFADELERİ	63
3.6.3.1. Söylemler ve Kararlar: Evlatlık Olgusunda Toplumsal Yansımalar	63
3.6.3.2. Koşullu Sevgi ve Terk Edilme Korkusu	68
3.6.3.3. Evlatlık Verilen Çocuğa Toplumun Bakışı: Merhamet, Mahremiyet ve Kimlik.....	70
3.6.3.4. Özlem ve Kırıklık Arasında: Evlatlık Bireylerin Duygusal Yolculuğu	77
3.6.3.5. Kimliğin İnşası: Evlatlık Bireyler ve Ebeveynlik Rollerini	86
3.6.3.6. Biyolojik Bağın Gölgesinde: Evlatlık ve Kardeşlik İlişkileri.....	90
3.6.3.7. Aile İçi Şiddet: Görünmeyen Yara ve Toplumsal Gerçeklik.....	93
3.6.3.8. Kendini Sevmek ve Umudu Kaybetmemek: Bir Katılımcının Hikayesi	97
3.6.4. KATILIMCI SÖYLEM ANALİZİ	98
3.6.5 TABLO 5: HEKİM FREKANS TABLOSU DEŞİFRE	101
3.6.6. HEKİM SÖYLEM ANALİZİ	102
BULGULARIN ÇÖZÜMLENMESİ.....	105
SONUÇ	118
KAYNAKLAR	121
ÖZGEÇMİŞ	129

TEZ TEŞEKKÜR METNİ

“Ey ruhum, sana “bugün” ve “o zaman” ve “eskiden” demeyi ve Buradaki ve Oradaki ve Şuradaki’nin üstünden dans ederek geçmeyi öğrettim.

Ey ruhum, seni tüm kuytularından arındırdım, üzerinden tüm tozu, örümcekleri ve alacakaranlığı sildim.

Ey ruhum, o küçük utancı ve köşe bucak erdemini temizledim üzerinden ve Güneş’in gözleri önüne çıplak çıkmaya ikna ettim seni.”

Büyük Özlem Üzerine

Friedrich Wilhelm Nietzsche

Bu tezi tamamlamak benim için yalnızca akademik bir meydan okuma değil, aynı zamanda kişisel ve felsefi gelişimimin derin bir yolculuğuydu.

Öncelikle, bu araştırmanın temelini oluşturan ve röportajlarıma içtenlikle katılarak değerli zamanlarını ayıran tüm katılımcılarıma en derin şükranlarımı sunarım. Onların samimiyeti, iş birliği ve anlayışlı tutumları olmasaydı, bu araştırmanın gerçekleşmesi mümkün olmazdı. Ayrıca, katılımcılara ulaşmamda bana yol gösteren ve süreç boyunca desteklerini esirgemeyen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde ciddi zaman ve özveri gösteren, değerli katkılarıyla araştırmama yön veren hekimler Prof. Dr. Ege Nazan Tavmergen Göker ve Prof. Dr. Erol Tavmergen’e en derin şükranlarımı sunuyorum. Bilimsel titizlikleri, deneyimleri ve sürece sağladıkları profesyonel destek, bu araştırmanın başarıya ulaşmasında kilit rol oynamıştır. Kendileriyle çalışma fırsatı bulduğum için kendimi şanslı hissediyorum ve minnet duygularımı ifade etmek istiyorum.

Danışmanlığı akademik alanın ötesine geçerek kişisel rehberliğe uzanan, zor zamanlarda cesaret veren, rahatlık ve motivasyon sağlayan ve sonuna kadar bana inanan danışmanım Profesör Dr. Serkan Güzel’e çok minnettarım. Onun rehberliği, araştırmamın sosyolojik temellerinde gezinmeme yardımcı oldu ve analitik becerilerimi derinleştirdi. Elbette Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji, Felsefe ve Tarih Bölümündeki değerli öğretmenlerimin katkıları olmadan bu aşamaya gelemedim.

Araştırmalarımın bir parçası olarak desteğiyle araştırmalarımı daha da ileri götürmemi sağlayan Başkent Üniversitesi Dr. Öğretim Üyesi Osman Özarslan’a özel teşekkürler (tüm ekstra işler için özür dilerim Osman!) Tartışmalarımız tezim için hayati önem taşıyan yeni bakış açıları ve perspektifler sundu. Ayrıca araştırma süresince bana psikolojik destek veren ve sonuna kadar inanan canım dostum Ebru’ya; desteğini ve kaynaklarını cömertçe sunan sevgili dostum Abdil’e çok teşekkür ederim.

Elbette aileme... Annem, babam ve özellikle ablam Ayşe, kardeşlerim Yusuf ile Fatoş’a çok minnettarım. Akademik araştırmalarımındaki sürekli destekleri ve inançları başarımda etkili oldu. Eşim Ahmet ve kayınvalidem Ümran Altan, bana olan tüm

desteğiniz için teşekkürler, desteğiniz olmasaydı bu araştırmayı belki de uzun zaman önce bırakmış olurdum. Sevgili arkadaşlarım bu süreçte beni hep idare ettiniz, yeri geldi arayıp soramadınız. Çok teşekkür ederim.

Bu tez, yalnızca benim araştırmamı değil, aynı zamanda akademik ve kişisel olarak hayatıma dokunan herkesin kolektif desteğini de yansıtıyor. Yolculuk bana sorgulamanın değerini ve karmaşık sosyolojik konulara ilişkin anlayışımı zenginleştirmede farklı bakış açılarının önemini öğretti. Bu yolculukta bedenim ve zihnimle birlikte yürüdüm, bazen yavaşlayarak, bazen durup dinlenerek, ama asla pes etmeden. Kendime verdiğim sözü tuttuğum için, her zorluğa rağmen devam ettiğim için gurur duyuyorum. Bu tez, yalnızca akademik bir araştırma değil, aynı zamanda kendimi keşfettiğim, sınırlarımı zorladığım ve büyüdüğüm bir süreç oldu. Yol yürüyeninmiş, evet, ama bu yolda yalnız olmadığımı da her adımda hissettim. Şimdi, bu yolculuğun sonuna geldiğimde hem kendime hem de bu süreçte bana eşlik eden herkese bir kez daha teşekkür etmek istiyorum. Çünkü bu başarı, hepimizin ortak emeğinin bir ürünü.



TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo- 1: Katılımcı Veri İşleme Tekniğı.....	29
Tablo- 2: Hekim Veri İşleme Tekniğı.....	30
Tablo- 3: Katılımcı Frekans Tablosu.....	34
Tablo- 4: Katılımcı Kategori Tablosu.....	37
Tablo- 5: Hekim Frekans Tablosu.....	101



KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.	Aktaran
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YY	Yüzyıl
TRANS.	Çeviren
Ed.	Edition
IVF	In Vitro Fertilizasyon (Bir yumurtanın sperm tarafından, vücut dışında suni olarak döllenmesi süreci)

GİRİŞ

Evlatlık olgusu, insanlık tarihi boyunca toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarında önemli bir yer tutmuştur. Bu olgu, yalnızca bireysel bir aile içi ilişki biçimi olmanın ötesinde, toplumsal normlar, değerler ve kurumlar arasında köprü kuran karmaşık bir sosyal fenomen olarak karşımıza çıkar. Evlat edinme pratikleri, biyolojik bağların ötesinde, toplumsal bağların nasıl kurulduğunu, kimliklerin nasıl şekillendiğini ve aidiyet duygusunun nasıl inşa edildiğini anlamak açısından zengin bir inceleme alanı sunar. Sosyolojik açıdan evlatlık, aile yapılarının esnekliğini ve toplumun değişen ihtiyaçlarına nasıl uyum sağladığını gösterir. Geleneksel toplumlarda evlat edinme, genellikle akrabalık bağlarını güçlendirmek, miras sorunlarını çözmek veya toplumsal dayanışmayı artırmak amacıyla gerçekleştirilirken, modern toplumlarda bu pratikler daha çok çocuk hakları, bireysel mutluluk ve aile içi sevgi bağları üzerinden şekillenmektedir. Bu değişim, toplumsal değerlerin ve aile anlayışının evrimine dair önemli ipuçları barındırır. Evlatlık olgusu, aynı zamanda kimlik inşası süreçlerini de derinden etkiler. Evlat edinilen bireyler, biyolojik kökenleri ile sosyal aileleri arasında bir denge kurmak zorunda kalırken, bu süreçte kimliklerini nasıl tanımladıkları, toplumsal kabul görme arayışları ve aidiyet duyguları sosyolojik araştırmaların odak noktası haline gelir. Öte yandan, evlat edinen aileler de toplumun beklentileri, yasal düzenlemeler ve duygusal bağlar arasında bir yol çizmek durumunda kalır. Bu bağlamda, evlatlık olgusu, toplumsal yapıların dinamiklerini anlamak, aile kurumunun dönüşümünü izlemek ve bireylerin kimlik arayışlarını analiz etmek için önemli bir sosyolojik mercektir. Bu olgu, yalnızca bireysel hikâyelerden ibaret değil, aynı zamanda toplumun kendini nasıl organize ettiğine ve geleceğe nasıl hazırlandığına dair derin ipuçları taşır.

Hane içi evlat edinme olgusu üzerinde temellenen bu araştırmada sosyolojik yaklaşımlardan yararlanılarak evlat edinme olgusunun kısa bir tarihi ile bu meselenin ardında yatan ilişkiler anlaşılmaya çalışılacaktır. Evlatlık sözcüğü genellikle evlat edinilen çocuk anlamında kullanılsa da kimi zaman üvey ya da manevî evlat anlamında kullanılmaktadır. Ancak çoğunlukla iş gücünden, gelecek kaygısından ya da sunulacak bir hediye olarak verilmek üzere eve alınan çocuktur. Özbay da (1999) ekonomik ve sınıfsal ilişkilerin içinde olduğu evlatlık olgusunu “evlatlık kurumu” olarak ele almaktadır. Evlatlık uygulaması dönemin sosyal ve ekonomik yapısına göre değişen nitelikler taşıyıp çeşitlenmiş ve zaman içinde kurumsallaşmıştır.

Bu araştırmanın birinci bölümü, araştırmanın kavramsal temelini oluşturan yedi ana eksen üzerine kurulmuştur: ‘Kültür ve Çevre’, ‘Aile ve Ataerkillik’, ‘Evlilik, Bekâret ve Kadın’, ‘Ebeveynlik’, ‘Çocuk ve Evlat Edinme’, ‘Kimlik, Aidiyet ve Sosyal Süreçler’ ile ‘İnfertilite’. Bu başlıklar, araştırmanın teorik çerçevesini şekillendirirken, kullanılan kavramların tanımlanması ve aralarındaki ilişkilerin ortaya konması amaçlanmaktadır. ‘Kültür ve Çevre’ başlığı altında, toplumsal yapının birey ve aile üzerindeki etkileri incelenirken; ‘Aile ve Ataerkillik’ bölümü, aile kurumunun dinamikleri ve ataerkil yapıların bu dinamikler üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. ‘Evlilik, Bekâret ve Kadın’ başlığı, kadının toplumdaki yerinin ve evlilik pratiklerinin kadınların yaşamlarındaki etkilerini ele alır. ‘Ebeveynlik’ bölümü, ebeveyn-çocuk ilişkisinin toplumsal ve psikolojik boyutlarını incelerken; ‘Çocuk ve Evlat Edinme’ başlığı, evlat edinme süreçlerini tarihsel bir perspektifle incelemektedir. Kimlik, Aidiyet ve Sosyal Süreçler başlığı altında, toplumun çocukların kimlik ve aidiyet duyguları üzerindeki etkilerini, çocukların toplumsal yapı içinde kimliklerini nasıl oluşturduklarını ve aidiyet duygularını nasıl geliştirdiklerini incelemektedir. Son olarak, ‘İnfertilite’ başlığı altında, üreme sağlığı, infertilite kavramı ve infertilitenin bireyler ve aile yapısı üzerindeki sosyo kültürel etkileri literatürdeki konumu açısından ele alınmaktadır. Bu kavramsal çerçeve, araştırmanın literatürdeki boşluğu nasıl dolduracağını gösterirken, araştırma sorularının analizi ve verilerin yorumlanması için bir rehber niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde, Michel Foucault’nun iktidar mekanizmaları, biyopolitika, tertibat ve heterotopya kavramları; Marshall Sahlins’in akrabalık teorileri ve Erving Goffman’ın sembolik etkileşim yaklaşımı gibi temel kuramsal çerçeveler incelenecektir. Bu tartışmaların en önemli ortak noktası, iktidar mekanizmalarının toplumsal yapılar ve bireyler üzerindeki etkilerini analiz etmeleridir. Foucault’ya göre, iktidar yalnızca baskıcı bir güç değil, aynı zamanda üretken bir mekanizmadır ve toplumsal yaşamın her alanına nüfuz eder. Biyopolitika kavramı, iktidarın bedenler ve nüfus üzerindeki kontrolünü ifade ederken, heterotopya iktidarın mekânsal düzenlemelerle nasıl işlediğini gösterir. Sahlins, akrabalık ilişkilerinin toplumsal yapıların temelini oluşturduğunu ve bu ilişkilerin iktidar dinamikleriyle nasıl iç içe geçtiğini vurgular. Blumer ise sembolik etkileşimlerin bireylerin kimliklerini ve toplumsal rollerini nasıl şekillendirdiğini inceler. Bu tartışmaların merkezinde çocuklar yer almaktadır. Çocuklar, iktidar mekanizmalarının hem hedefi hem de aktörüdür. Aile, eğitim sistemi ve toplumsal normlar aracılığıyla çocukların bedenleri, kimlikleri ve

davranışları üzerinde bir kontrol mekanizması işler. Bu bölüm, iktidar mekanizmalarının çocuklar üzerindeki etkilerini anlamak için kuramsal bir çerçeve sunar. Çocuklar, toplumsal yapıların yeniden üretiminde kritik bir role sahiptir ve bu nedenle, iktidarın nasıl işlediğini anlamak için merkezi bir konumdur. Bu tartışmalar, araştırmanın genel çerçevesini destekleyerek, çocukların toplumsal yaşamdaki yerine dair derin bir kavrayış sağlayacaktır.

Araştırmanın yöntem ve tekniklerinin ele alındığı üçüncü bölümü sorun kurgusu, evren-örneklem, veri toplama, veri işleme, veri analizleri, kuramlar ve kavramlar ile kurduğu bağların niteliği, “sorun”sallaştırma ve araştırma yöntem-yönelimi ile sahadan elde edilen verilerin, konu ve anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde katılımcıların doğrudan ifadelerinin tırnak içinde verilerek yorumlanmasına dayanmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların en çok kullandığı 5 kodun ve tüp bebek uzmanlarının en çok kullandığı 4 kodun aynı anda içinde geçtiği bağlama nitel araştırma yönteminin tekniklerinden biri olan söylem analizi uygulanarak ilgili bağlamın kuram ile sentezlenmesine dayanmaktadır.

Bulguların çözümlenmesinin ele alındığı dördüncü bölüm kategori tablolarının düzeyleri bağlamında ele alınacaktır. Başka bir deyişle işlenmiş veriler, kategori düzeyinde sentezlenerek bulgulara dönüştürülecektir. Sonuç bölümünde, evlatlık olgusuna dair ortaya konan tezlerin, özellikle aile dinamikleri, kimlik oluşumu ve toplumsal aidiyet gibi temel meseleler üzerindeki etkileri değerlendirilecektir. Bu değerlendirme hem bireysel hem de toplumsal düzeyde infertilite ve evlatlık olgusunun nasıl anlamlandırıldığına dair yeni perspektifler sunmayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL PERSPEKTİF

1.1. Kültür ve Çevre

Twain'e (2016) göre insanın zihnini ve hislerini etkileyen, ona ideallerini sunan, onu kendi yoluna sevk eden ve o yoldan ayrılmamasını sağlayan şey çevresidir. Çevre, içinde yaşayan insana nasıl yaşaması gerektiğini vaz ederken insana gidilecek bir yol sunar. Bir bukalemun gibi olan insan da doğasının yasası gereği bulunduğu yerin rengini alır. Çevrenin etkileridir ki bireyin tercihlerini, kaçınması gereken şeyleri, politikasını, zevklerini, etik ve ahlakını ve hatta dinini yaratır. Bu bağlamda kültürü bir bilincin kavrayabileceği bir gerçeklik olan ele alan Herder (2020) tek tek unsurlar, insanlardaki tek tek özellikler değil, toplumlardaki karakteristik bileşenler olarak “kültür” kavramını bugünkü manada kullanmıştır. Kültürün bu karakteristik bileşenlerinin bireylere dışsal ve zorlayıcı bir nitelikte verdiği yatkinlıklar Bourdieu'nün “*habitus*” kavramı ile açıklanabilir. Bourdieu'ya (2015b) göre bu yatkinlıklar yani *habitus* bilinçsiz bir şekilde ifa edilir. Mevcut düzenin içine doğan birey açıkça bir kurala uymaktan ziyade verili durumları ve bunlar karşısında alacağı aksiyonu içselleştirdiği için spontane bir şekilde gerçekleştirecektir. Bu bakımdan bireyin inançları, yargıları, temsil biçimleri tali değil, toplumsal gerçekliğin bir parçasıdır. Dolayısıyla toplumdaki nesnel yapılarla bireyin bilişsel yapısı arasında bir senkronizasyon söz konusudur. Buna göre eşzamanlılık ile ilerleyen bireyin bilişsel yapısı da yapılandırılmış olduğu için yeniden üretime katkıda bulunur. Veblen (2015) “Aylak Sınıfın Teorisi”inde kurumları iktisadi olarak incelerken Bourdieu'nün “*habitus*” adını verdiği bu yatkinlıkları “*alışkanlık*” olarak ele alır. Veblen'e göre piyasa dediğimiz şeyi oluşturan şey, tarihten gelen içgüdülerimizdir. İçgüdüsel davranışları “iyi” ve “kötü” olarak iki kategoride inceleyen Veblen, “çalışma/usta, ebeveynlik/anne-baba ve aylak/keyif merak içgüdülerini”, toplumun refahını destekleyen “iyi” içgüdüsel davranışlar; “yağmacı ve parasal içgüdü ile öykünme içgüdülerini”, toplumun refahından ziyade bireysel refahı öne çıkaran “kötü” içgüdüsel davranışlar olarak nitelendirmektedir. Burada konumuz bağlamında önemli olan iki tanesi; anne-baba ve ustalık içgüdüsidir. Buna göre anne baba içgüdüsi sayesinde toplum toplum olabiliyor ve ustalık içgüdüsi sayesinde de toplum yiyecek, konaklayacak, giyecek eşya bulabiliyor. Bu çerçevede insan, önce toplumdaki yerini, daha sonra ailesine verilen unvanı çok hesaplı hamlelerle korumak zorunda olan ve kendisini verili değerleri

korumakla yükümlü hisseden varlıktır. Bu bakımdan aile, bireyin içine doğduğu, insanın benliğini, gelişme sürecini ve dolayısıyla tüm yaşamını içsel ve dışsal dinamikleri ile etkileyip belirleyen bir olgudur.

1.2. Aile ve Ataerkillik

Aile, bireylerin ortak bir yaşam sürdüğü, ekonomik iş birliği yaptığı ve neslin devamını sağladığı temel bir sosyal yapıdır. Bu yapı, her iki cinsiyetten en az iki yetişkinin sosyal olarak onaylanmış bir cinsel birliktelik içinde bulunmasını ve bu birliktelikten doğan veya evlat edinilmiş çocuklarıyla bir arada yaşamasını içerir (Murdock, 1967: 1). Bununla birlikte aile, aileyi oluşturan bireylerin mutlaka aynı evde yaşadıkları anlamına gelmez. Yani aile bireyleri farklı yerlerde yaşasa da hala bir aile olarak kabul edilirler (Stirling, 1965, Akt. Duben, 2006: 110). Ancak aile kavramı, onun temel dinamiklerinden biri olan evlilikten ayrı tutulmalıdır. Evlilik, bu birlikteliğin yasal ve toplumsal çerçevede nasıl kurulacağını, sürdürüleceğini ve sonlandırılacağını belirleyen; taraflar arasındaki hak ve sorumlulukları düzenleyen bir normlar bütünüdür. Böylece evlilik, yalnızca bireyler arasındaki cinsel ilişkiyi değil, aynı zamanda aile içindeki rollerin, yükümlülüklerin ve sınırların nasıl şekilleneceğini de belirleyen toplumsal bir kurum niteliği taşır (Murdock, 1967: 1, SEKAM, 2016: 45). Kısacası, aileyi oluşturan temel taşlardan biri evlilik olsa da aile kavramı ondan çok daha geniş ve köklü bir yapıyı ifade eder.

Roma Hukukunda aile kavramı hukukî bir nitelik taşıırken egemenlik anlayışına dayanan hukukî bir birliği de ifade etmektedir (Sayın Korkmaz, 2020: 52). Bodin ise devlet ile hane halkı arasında bir karşılaştırma yapar. Ona göre aile, devletin başlangıç noktası ve kurucu birimdir; hane halkı yönetimi, iyi hükümet için bir modeldir (Akt; Wood, 2016: 193). Ensest yasağı ve kadının zorunlu tek eşliliği olmak üzere iki temel varsayım üzerine kurulan ailede (Somay, 2015: 90-91) bir erkek ancak başka bir erkeğin kızını ya da kız kardeşini eş olarak alabilir (Lévi-Strauss, 2014: 150). Nietzsche'ye (2010) göre her ailenin bağlı bulunduğu gelenek kuralları vardır ve toplumun birkaç güvenilir insanı tarafından garanti edilmiş ve onaylanmıştır. Çünkü iyi bir evliliğin arkasında karşılıklı iyi niyetten ziyade ailelerin çıkarları vardır, hatta bunun da ötesinde sınıf vardır. Bu bağlamda evlilik bağının arkasında siyasi bir boyut olarak sembolik gücün korunup geliştirilmesini amaçlayan bir sembolik güç ilişkisi karşımıza çıkmaktadır (Bourdieu,

2015a: 61). Bu bakımdan aile, içinde şiddet barındıran bir kurumdur (Scully, 2014: 87). Söz konusu bu şiddeti arka planda besleyen ataerkillik (patriyarkalizm) dar anlamda erkek/baba otoritesine dayalı aile düzenine vurgu yaparken geniş anlamda toplumun geneline yayılan yapısıyla erkek üstünlüğüne/egemenliğine işaret etmektedir (Gittins, 1991: 57, Sancar, 2016: 38). Connell’a (2019) göre ataerkillik, aile içindeki güç ilişkilerini belirlerken, kadınların ve çocukların bu yapı içindeki konumlarını şekillendirir. Millett’e (1987) göre ise iki aşamada gerçekleşen ataerkil sistemde öncelikle erkekler kadınlara egemen olurken ikinci olarak yaşlı erkekler genç erkeklere egemen olmaktadır. Daha derine indiğimizde ise kadın/erkek, ebeveyn/çocuk arasındaki güç ilişkileri ve cinsel ilişkiler ile karşılaşırız (Gittins, 1991: 57). Freud’a göre, bu değişimler insanın doğal durumdan kültürel bir yapıya evrilmesi anlamına gelir. Ona göre, heteroseksüelliğin benimsenmesi, ebeveynlik algısının oluşumu, exogami (grup dışı evlilik) ve ensest yasağı, akrabalık sistemlerinin ve toplumun temelini inşa eder. Bu bağlamda Freud, patriarkal düzeni ve heteroseksüelliği uygarlığın vazgeçilmez unsurları olarak görür. Dahası, bu unsurların tüm tarihsel dönemler ve aile yapıları için geçerli olduğunu öne sürerek, otoritenin patriarkal formunu sorgulanamaz bir gerçeklik olarak kabul etmiştir (Akt; Gittins, 1991: 61).

1.3. Evlilik, Bekâret, Kadın

Butler’e (2014) göre kadın, tarih boyunca belli kalıplara sıkıştırılmış, toplumun ona biçtiği rollere göre şekillenmek zorunda kalmıştır. Ancak asıl mesele, “kadın” ifadesinin nasıl yer aldığını, bu tanımın nereden geldiğini ve nasıl aktarıldığını anlamaktır. Ataerkil sistemin en önemli kurallarından biri babanın çocukları üzerindeki haklarının garanti altına alınmasıdır. Bu sistemin devam etmesi baba-oğul arasındaki soybağının tartışmasız olarak kabul edilmesi ve herhangi bir şüphe ya da gayri meşru durumla sarsılmamasına bağlıdır. Annelik doğrudan kanıtlanabilirken, babalık kuşkuya açık, elle tutulmaz bir niteliğe sahiptir. Bu kuşku ve soyut nitelik babalarda, çocuklarıyla soykütüksel, simgesel, yasal bağlar kurma, varisleri yoluyla ölümsüzlük edinme ve kadınların cinselliğini denetleyerek soylarının kesintiye uğramasını engellemeye yöneltir (Culler, 1982, Akt; Irzık ve Parla, 2004: 43). Kadının cinsel alanda bu şekilde baskı altına alınması onun sosyal sermayesi üzerinde oluşturulabilecek baskıları da haklı ve meşru kılmaktadır. Bu durum, kadınların ve kız çocuklarının yaşamlarını, erkek egemen sistemin çizdiği sınırlar içinde sürdürmek zorunda kalmalarına yol açar. Kanadalı yazar

Margaret Atwood'un 1985 tarihli distopik romanı *Damızlık Kızın Öyküsü*'nde (The Handmaid's Tale), kadın bedenlerinin ve kimliklerinin nesneleştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en uç örneklerinden birini sunar. Bu tür bir tahakküm, yalnızca cinsel alanla sınırlı kalmaz; kadınların sosyal, ekonomik ve politik alanlardaki özerkliklerini de sınırlandırarak, ataerkil sistemin devamlılığını sağlar. Böylece, kadınların hareket alanı, erkeklerin belirlediği normlar ve sınırlar içine hapsolür.

Toplumun kadın için öngördüğü kader, genellikle evlilik tir (Beauvoir, 1981: 11). Schärer'in Dayaklar üzerine yaptığı çalışmalardan öğrendiğimiz gibi, yaşam ağacına sarılmak ve onunla bütünleşmek, derin bir sembolik anlam taşır. Düğün, yaratılışın yeniden canlandırılmasıdır; bu da Yaşam Ağacı'ndan ilk insan çiftinin ortaya çıkışını simgeler (Schärer, 1963: 85, Eliade, 2017: 105). Her ritüelin kutsal bir örneğı, bir arketipi vardır. Evlilik törenleri de bu ilahi modeli yansıtır; insanların evliliğı, kutsal evliliğı (hierogami), özellikle gökyüzü ile yeryüzünün birleşmesini simgesel olarak yeniden canlandırır. Bu bağlamda, koca geleneksel olarak *'Ben Gökyüzüyüm, sen de Yeryüzü'sün'* der. Ne var ki evlilik ritüellerine baktığımızda Müslüman ülkelerde genellikle kadın gelinliğıyle evden çıkarken babası bekâreti temsilen kızının beline kırmızı bir kuşak bağlar. Batı toplumlarında ise gelinin babası kızıyla birlikte yürür ve kızını müstakbel damadına teslim eder. Geleneğin gösterdiği üzere kadınların cinselliğı erkeklerin; öncelikle babanın, sonra da kocanın malı olarak belirlenir. Gerçekten de bekâret dolayısıyla kadınların doğurganlığı değış tokuş edilebilen, mübadele edilebilen ekonomik bir değere dönüşür. Tanrı, sözü ve soluğı ile varlıkları yaratsa da ad verme işini Âdem'e bırakmıştır. Böylece tanrı tarafından yaratılmış olan, bir insanın ad vermesiyle anlam ve düzen kazanır (Berktaş, 1996). Frazer, *'Tanrıları erkekler yaratır; kadınlar onlara tapar'* der. Yaratıkları tanrıların cinsiyetini belirleyen de erkeklerdir; toplumda kadına biçilen rolü ve sınırları çizen de yine onlardır (Beauvoir, 1971: 83). Böylece dil erkeklerin kurduğı, çatısını çatıdığı bir şeye dönüşürken yapılan her niteleme de "erkekler için ve erkekler tarafından" belirlenir. Bu durum dil içinde belirlilik atfedilen kadını erkek-egemen sembolik sisteme tabi kılmaktır (Somay, 2015: 88). Yunan mitolojisinde Tanrı Zeus, Prometheus ona yağlı kemikleri verip üzerine bir de Zeus'un ateşini çaldıktan sonra Hephaistos'tan su katılmış kilden "insan parthenos"¹ biçimini vereceğı bir manken

¹ Parthenos" evlenme çağındaki genç kız veya henüz çocuk sahibi olmamış, doğum yapmamış genç kadın demektir. Bakire olabilir, fakat bu zorunlu değildir, ama mutlaka henüz anne olmamış kadını ifade eder. Jean-Pierre Vernant Pandora-İlk Kadın Pinhan Yayıncılık, 2011

yaptırır. Ayartmanın ve güzelliğin karşı konulmaz pırıltısı, kharis² bahşedilen ve bununla donatılan Parthenos’a Hermes tarafından insan kabiliyetleri ile köpek mizacı, yalancılık ve hatta hırsızlık huyu da verilir. Hakikati söylemekten ziyade, yalanlarıyla hakikati gizlemek için kullanan Parthenos’u gören herkes nefes kesen güzelliği karşısında şaşkına döner ve Zeus “suni” biçimde yaratılan bu mahlûkun bütün kadınların atası olan ilk kadın olduğunu ilan eder. Sonrası bildiğimiz hikâye Epimetheus’un karısı, ilk eş Pandora ve onun kutusu... Görüp sakınabileceğimiz musibetler görünmezdirler, görüp işitebildiğimiz musibeti ise hayır sanırız. Kendisi de bir musibet, kakan³ olan Pandora hem görülür hem duyulurdur... (Vernant, 2011). Pandora ilk kadındır.

Hitabın yapısı ahlaki otoritenin nasıl ortaya çıkarılıp sürdürüldüğünü anlamak açısından önemlidir. Daha da önemlisi ötekinin kadına hitabı, kadını ahlaki olarak bağlar. Kadın bundan sakınamaz ve anlamamazlıktan gelemeyiz; ötekinin hitabıyla oluşan ihlal kadını her şeyden önce iradesi dışında, başka bir deyişle, kadının iradesinin şekillenmesinden önce kurar (Butler, 2005: 133). Bekâret kavramı ve her fırsatta kız çocuğuna ya da kadına öğütlenen bekâretin korunması da böylece egemen söylem üzerinden şekillenir çünkü bekâret, doğanın hükmünü kırarak olan erkeğe saklanmalıdır (Elçik, 2009: 261). Bu bakış açısı “*anamız, avradımız, yarımız ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen ve soframızdaki yeri öküzümüzden sonra gelen*” (Ran, 1978) kadınları iffetin koruyucuları haline getirirken cinsel acılarını da diyalektik olarak güçlendirmektedir. Cinsler arasındaki durum şimdi de bütün tarih boyunca da Max Weber’in *herrschaft*⁴ diye tanımladığı bir ezme ve ezilme ilişkisi olmuştur.

1.4. Ebeveynlik

Erkek egemen ideolojiyle birlikte kapitalizmde de ekonomik bir birim olarak doğan ailenin alameti-farıkası “*annelik ideolojisi*”dir (Pektaş, 2017: 76). Her şeyden önce annelik aile ve devlet kadar bir kurumdur. Bu kurumun kurulması ve yeniden üretilmesi toplumsal bir süreçtir. Annelik bir toplumsallık biçimi olduğu kadar, bir duygu sistemi,

² Kharis çekicilik, güzellik, ayartma anlamlarına gelir. *age*. 2011 s.35

³ Kalon kakon harikulade musibet demektir. Görülmezler ve duyulmazlar. *age*. 2011 s.33/44

⁴ Max Weber *herrschaft* kavramını “Egemenlik” yani belirli bir içeriği olan emre belli bir insan grubu tarafından itaat edilme olasılığı olarak tanımlar ve her biri farklı bir meşruiyet temeline ve farklı bir yönetim aygıtına sahip üç egemenlik biçimi, Weber’in terminolojisiyle üç ideal tip belirler: karizmatik, geleneksel ve rasyonel-yasal egemenlik. Weber, M. (2012a). *Ekonomi ve Toplum I*. Cilt (L. Boyacı, Trans.). Yarın Yayınları. s.163

bir deneyim ve aynı zamanda bir ütopyadır (Sirman, 2020: 549). Ebeveynlik, yalnızca toplumsal bir rol değil, aynı zamanda derin psikolojik dinamikler içeren bir süreçtir. Bu süreç, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları duygusal bağlar, iletişim biçimleri ve çocukların psikolojik gelişimleri üzerindeki etkileriyle şekillenir. Psikolojik açıdan ebeveynlik, çocuğun benlik algısı, özgüveni ve duygusal düzenleme becerileri üzerinde belirleyici bir role sahiptir. Bowlby'e (2013) göre, çocuğun ebeveynleriyle kurduğu güvenli bağlanma, onun gelecekteki ilişkilerini ve duygusal sağlığını şekillendirir. Güvenli bağlanan çocuklar, yetişkinlik döneminde daha sağlıklı ilişkiler kurabilirken, güvensiz bağlanma ise kaygı, kaçınma veya karmaşık duygusal sorunlara yol açabilir. Ayrıca, ebeveynlerin kendi çocukluk deneyimleri ve psikolojik dinamikleri, ebeveynlik pratiklerini şekillendirir. Siegel ve Hartzell (2013), "Parenting from the Inside Out" adlı çalışmalarında, ebeveynlerin kendi geçmişlerini anlamalarının, çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olduğunu vurgular. Ebeveynlerin kendi duygusal ihtiyaçlarını fark etmeleri ve bunları çocuklarına yansıtmamaları, çocukların psikolojik sağlığı açısından kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, ebeveynliğin psikolojik boyutu, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Bu süreç, bağlanma teorileri, ebeveynlik stilleri ve ebeveynlerin kendi psikolojik dinamikleriyle yakından ilişkilidir. Ebeveynlerin bu dinamikleri anlaması ve sağlıklı bir ebeveyn-çocuk ilişkisi kurması, çocukların psikolojik iyiliği açısından büyük önem taşır.

1.5. Çocuk ve Evlat Edinme

Bir aile kurarken pek çok faktör devreye girer: Hayatını paylaşacak doğru kişiyi bulma, güvenlik, manevi ve ekonomik koşulların sağlanması... Ancak genel bir kabulle aileyi asıl aile yapan ve ona anlam kazandıran en temel şey, çocuk ve onun sorumluluğudur. Hobbes'a (2007) göre insanlar üzerinde hâkimiyet kurmanın yollarından biri doğumdur. Çünkü soyun, ailenin, kültürün ve devletin devamı bireylerin evlenmelerine dahası ve en önemlisi çocuk yapmalarına bağlıdır. Yeni değerlerin yaratılabilmesi için çocuğa ihtiyaç vardır. Çocuk unutuş, yeni bir başlangıç, bir oyun, kendi kendine dönen bir çarktır, bir ilk hareket, kutlu bir evet deyiştir (Nietzsche, 2016: 21). Mannheim (2017), bir ailenin gerçek anlamda aile olabilmesi için bu görevi üstlenmesi gerektiğini vurgular. Çocuk, yalnızca biyolojik bir varlık olarak değil, aynı zamanda toplumsal yapının bir parçası olarak inşa edilen bir kategoridir. Çocukluk, evrensel bir biyolojik gerçeklik olsa da kültürel, tarihsel ve sosyal normlara göre farklı

şekillerde tanımlanır. Philippe Ariès (1962), “Centuries of Childhood” adlı çalışmasında, çocukluk kavramının modern toplumlarda inşa edildiğini ve Orta Çağ’da çocukların “*küçük yetişkinler*” olarak görüldüğünü belirtir. Bu durum, çocukluğun toplumsal bir inşa olduğunu ve aile içindeki rolünün zamanla değiştiğini gösterir. Çocuk, aile içinde yalnızca biyolojik bir devamlılık değil, aynı zamanda toplumsal ve duygusal bir bağın temsilcisidir. Ancak, her çocuk biyolojik ailesiyle büyümeyebilir; bazı durumlarda aileler, çeşitli nedenlerle çocuklarını yetiştiremez veya bakamaz. Bununla birlikte, çocuk sahibi olamayan aileler de bulunmaktadır ve evlatlık olgusu, bu durumdaki ailelerin çocuk sahibi olma ihtiyacına da cevap verir. Nesebi belli olsun olmasın başkasına ait bir çocuğu kendi çocuğu olarak kabul etme anlamındaki evlat edinme geçmişte ve günümüzde rastlanan sosyal ve hukuki bir olgudur (Öztürk, 2023: 315). Evlat edinme; evlat edindirilmeye uygun olan çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi/eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak, çocuk-ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır (TC. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024). Bu tanımdan hareketle evlatlık, bir çocuğun biyolojik ailesi dışında başka bir aile tarafından yetiştirilmesi ve kabul edilmesi sürecini ifade eder. Evlatlık sözcüğü genellikle evlat edinilen çocuk anlamında kullanılsa da kimi zaman üvey ya da manevî evlat anlamında kullanılmaktadır. Ancak çoğunlukla iş gücünden, gelecek kaygısından ya da sunulacak bir hediye olarak verilmek üzere eve alınan çocuktur. Bu olgu, yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamlarla şekillenen bir pratiktir ve dönemin sosyal ve ekonomik yapısına göre değişen nitelikler taşıyıp çeşitlenerek zaman içinde kurumsallaşmıştır.

Evlat edinme, tarihi bir olgu olduğu kadar mitolojik bir temele de dayanmaktadır. Mitolojik hikâyeler her ne kadar anlamsız ya da absürtmüş gibi görünse de tüm toplumlarda her zaman boy gösterirler (Lévi-Strauss, 2013: 45). Evlat edinme olgusu Yunan mitolojisinde Chiron’la can bulur. Yarı insan yarı at ve tıbbi keşfeden bir varlık olan Chiron mitolojiye göre Satürn ve peri Philyra’nın oğludur. Philyra, doğurduğu çocuktan iğrenir ve tanrılara kendisini olduğundan başka bir şeye çevirmeleri için yalvarır, tanrılar da onun bu dileğini yerine getirerek Philyra’yı bir ıhlamur ağacına çevirir. Böylece Chiron, annesi tarafından reddedilmiş ve babasını hiç tanımadan Zeus’un oğlu Güneş’in ve hekimliğin Tanrısı Apollon ile kız kardeşi avcılık ve doğa tanrıçası Artemis tarafından büyütülür. Chiron Apollo’nun evlat edindiği çocuk, Apollo ise Chiron’un üvey babasıdır (Eriçdem, 2023: 155). Tabi bu işin mitolojik boyutudur. Gerçeklikte evlat edinmenin ilk örneği Weber’in aktarımıyla Babil zamanlarındaki özgür

insanların kendilerini “iş akdi” adı altında kısıtlı bir süre için satmasına dayanır. O dönemlerde dini ritüellerin yerine getirilmesinin bir gereği olarak özellikle çocukların ölümlere sunulan kurbanların devamlılığını güvence altına almak adına satın alınması söz konusudur (Weber, 2012b: 372). Evlat edinme olgusunu Eski Çağ toplumlarında da (Sabuncuo, 2019: 53) ahiret inancının epey gelişkin olduğu Antik Mısır’da da gözlemlemek mümkündür (Müller, 2020: 175). Ayrıca Eski Mezopotamya’da toplumsal ve dini hayatta ayrı bir konuma sahip “*nadasa bırakılmış*” anlamına gelen “*naditum*” unvanlı rahibeler yaşlılıklarında kendilerine bakmaları için evlatlık almışlardır (Harris, 1964; Harris, 2000: 123; Sabuncuo, 2019: 64). Hammurabi kanunlarında ise evlat edinme ve çocuklarla ilgili hak iddiaları konusuna 185-194 no’lu kanunlarda yer verilmiştir (Saygılı, 2015: 16-17). Eski Mısır’da Şebitku’nun kız kardeşi II. Şepenvepet I. Amenirdis tarafından evlat edinilirken; M.Ö. 595’te Amun’un yetmiş yaşlarındaki ilahi tapınıcısı Nltokrls, halefi olarak II. Psammetikus’un kızı ‘Anhnesneferibre’yi evlat edindi (Baines ve Malek, 1986: 46). Roma tarihinde 96-180 yılları arasında Roma İmparatorluğunu birbiri ardınca yönetmiş olan Nerva, Trajan, Hadrianus, Antoninus Pius ve Marcus Aurelius “*Beş İyi İmparator*” ya da “*Evlatlık İmparatorlar*”⁵ olarak geçerler (Levi, 1987: 205, Augusto, 2002 Akt; Akdemir, 2016: 143).

Türk camiasında evlat edinme usul ve gelenekleri İlk Çağlardan itibaren ortaya çıkmış ve Türk kavimlerinin boylarına göre muhtelif örf yargıları ile perçinleşmiş ve en sonunda belirli bir müessese hâline getirilmiştir (Caferoğlu, 1939: 99). Osmanlı zamanında evlatlık uygulaması soy bağına göre değil, âyet ve hadislerle şekillenen “*liecli’tterbiye ve’t-tebenni*”ye göre düzenlenirken bu uygulama günümüzdeki koruyucu aile olarak tanımlanan esaslar üzerine bina edilmiştir (Bay, 2014: 153). Genel olarak Tanzimat öncesinde korunmaya muhtaç çocuklar, klasik dönemde daha çok merkezî yönetimin nüfuzundan görece azade olan vakıflar bünyesinde ya da “evlatlık” veya “ahretlik” olarak başka ailelerin yanında, kimi zaman iş karşılığında himâye edilmiştir. (Öztan, 2011: 35). Atatürk, Cumhuriyet’ten önce ve sonra manevî evlatlar edinmiştir (Tunç, 2013, Güler, 2022: 67). Türkiye’de resmî olarak evlat edinme ilk kez 1926 yılında

⁵ Nerva, MS 96-98 yıllarında halefini aile bağlarına göre değil, kapasitesi ve potansiyeline göre seçen (evlatlık edinerek) ilk Roma imparatorudur ve MS 97’de Trajan’ı evlat edinmiştir. Antoninus Pius hem Marcus Aurelius’u hem de Lucius Verus’u; evlat edinmiştir (Augusto, 2002: 15-40; akt. Akdemir, 2016: 143). Hadrianus tahta bir general ve imparator-general Trajanus’un evlat edinilmiş oğlu olarak çıkmıştır (Levi, 2018: 205).

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile birlikte düzenlenmiştir⁶ (Ruhi, 2001). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının verilerine göre 2023 yılında Türkiye genelinde kuruluş bakımı altında bulunan çocuk sayısı 14 bin 435; mevcut koruyucu aile sayısı 8 bin 164; koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocuk sayısı 9 bin 806'dır. 2023 yılında evlat edindirilen çocuk sayısı toplam 637'dir (TÜİK, 2024). Buradan anlaşılacağı üzere insanlık tarihinin her döneminde gerek ahîret inancı gerek hükümdarlığın devri gerek sosyalizasyon sürecine dâhil olma ve kişisel tatmin için evlat edinme örnekleri görülmüştür.

1.6. Kimlik, Aidiyet ve Sosyal Süreçler

Evlat edinme süreçleri, çocukların kimlik ve aidiyet duyguları üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Bu süreç, çocuğun hem biyolojik kökenleriyle hem de yeni ailesiyle kurduğu bağlar arasında bir denge kurmasını gerektirir. Evlat edinilen çocuklar, genellikle iki farklı aidiyet duygusu arasında kalır: biyolojik ailelerine karşı doğal bir bağ ve evlat edinen ailelerine karşı geliştirdikleri duygusal bağ. Bu ikili aidiyet, kimlik oluşumunu karmaşık hale getirebilir. Tina Davidson'ın hikâyesi⁷, bu sürecin toplumsal ve psikolojik boyutlarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. 1950'lerde, evlilik dışı çocuk sahibi olan kadınlar, toplumun katı normları nedeniyle ciddi bir damgalanma ve dışlanma riskiyle karşı karşıyaydı. Bu dönemde, gayrimeşru bir çocuk dünyaya getiren kadınlar, işlerini ve toplumsal itibarlarını kaybetme tehlikesi yaşıyordu. Tina'nın biyolojik annesi de bu toplumsal baskılar nedeniyle Tina'yı evlatlık vermek zorunda kalmış, ancak daha sonra resmi evlat edinme prosedürleriyle geri alarak kendi yetiştirmişti. Ancak, bu sırrın uzun yıllar boyunca saklanması, Tina'nın kimlik

⁶ 743 Sayılı "Türk Kanunu Medenisi", 4.4.1926 tarihli, 339 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. (Mülga Kanun; [II. Kısım, III. Fasıl, madde: 253-258])

⁷ 1952'de İsveç'in Stockholm kentinde doğan Besteci Tina Davidson yaklaşık 6 aylıkken annesi tarafından İsveç'in güneyinde üç çocuklu bir ailenin yanına yerleştirilir. Tina, üç buçuk yaşına geldiğinde Amerikalı, genç ve güzel bir profesör gelir, onu evlat edinir ve Amerika'ya giderler. Evlatlık alan anne sonrasında evlenir. 21 yaşındayken İsveç'e bir aile dostunun kızına bakmak için geri dönen Tina evlat edinme ajansını arayıp ilk ebeveynlerinin kim olduğunu öğrenmek ister. Ajans'tan "İsveç vatandaşlarımızın ülke dışında evlat edinilmesine izin vermiyoruz, bununla ilgili bir kuralımız var, çocuklarımızı İsveç'te tutuyoruz, bu yüzden ilgilenemeyiz ama neden bir hafta sonra tekrar aramıyorsunuz, belki hemen ulaşacağımızı düşünmediğimiz bazı bilgilere sahip oluruz" derler. Tina evlat edinme ajansına gittiğinde ona ailesi hakkında bir sürü soru soruldu ve ajansın elinde biyolojik annesinden bir mektup vardı. Mektuba göre Tina'nın "**biyolojik annesi evlat edinen annesiydi**" (Conversations with Rich Bennett, dk: 17-25, 2023). Davidson anılarını anlattığı kitabında şöyle yazıyor: "*İşte kaybın kalbi buradaydı. Üç yaşındaki kendime göre, koruyucu ailem benim ailemdi. Annem Solvig'in kapısını çaldığı ve beni evlat edinilmiş bir çocuk olarak eve getirdiği gün, ilk annemi ve babamı, üç erkek kardeşimi, bir evi, bir ülkeyi ve bir dili kaybettim. Kendimi kaybettim ve başka bir çocuk oldum. Parlayan çocuk pencerede bekliyordu. Karanlık çocuk ortaya çıktı. Geçen göz için sıradan, hatta normaldim- ama iç benliğim sessizdi, karanlıktı ve adı olmayan bir kayıp için sonsuza dek üzgündü.*" (Davidson, 2023).

oluşumunda belirsizliklere ve psikolojik zorluklara yol açmıştır.⁸ Bu durum, toplumsal normların bireylerin yaşamlarını nasıl şekillendirdiğini ve aile içinde saklanan sırların, özellikle de çocuklar üzerinde ne kadar yıkıcı olabileceğini göstermektedir. Tina'nın hikâyesi, evlat edinme süreçlerinin yalnızca yasal bir prosedür olmadığını, aynı zamanda derin psikolojik ve toplumsal dinamiklerle iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır. Erikson (1994) kimlik oluşum sürecinde, çocukların geçmişleri, şimdiki durumları ve gelecekleri arasında bir bütünlük kurmaları gerektirdiğini söyler. Ancak, evlat edinilen çocuklar için bu süreç, biyolojik kökenlerini anlamak ve yeni aileleriyle kurdukları bağı bütünleştirmek açısından daha zorlu olabilir. Aidiyet duygusu, evlat edinilen çocuklar için özellikle önemlidir. Bowlby'e (2013) göre çocuklar, biyolojik ailelerinden ayrılma sürecinde yaşadıkları kayıp ve belirsizlik nedeniyle, yeni aileleriyle güvenli bir bağ kurmakta zorlanabilir. Bu durum, aidiyet duygusunun gelişimini olumsuz etkileyebilir. Ancak, evlat edinen ailelerin çocuklara karşı şefkatli, anlayışlı ve destekleyici bir tutum sergilemesi, bu sürecin sağlıklı bir şekilde atlatılmasına yardımcı olabilir.

Toplumsal damgalama da (Goffman, 2014a) evlat edinilen çocukların kimlik ve aidiyet duygularını etkileyen önemli bir faktördür. Bazı toplumlarda, evlat edinilen çocuklar “farklı” veya “eksik” olarak damgalanabilir. Bu durum, çocukların benlik algısını olumsuz yönde etkileyebilir. Özellikle açık evlat edinme süreçlerinde, çocukların biyolojik kökenleri hakkında bilgi sahibi olmaları, bu damgalanmayı azaltabilir ve kimliklerini daha sağlıklı bir şekilde oluşturmalarına yardımcı olabilir. Kültürel ve toplumsal normlar da evlat edinme süreçlerini ve çocukların kimliklerini şekillendirir. Bazı toplumlarda evlat edinme, bir “merhamet” veya “yardım” eylemi olarak görülürken,

⁸ Tina Davidson biyolojik annesinin gerçeği anlatmamasını, süreçle ilgili duygularını ve yaşadığı psikolojik sorunları şu cümlelerle ifade ediyor: “Ailedeki konumumun belirsiz olduğunu söyleyen kelimeler ve evlat edinilmiş bir çocuk olarak yaşadığım deneyimlerden yola çıkarak şunu düşünüyorum; 6 aylıkken terk edildiysem ve 3 buçuk yaşında tekrar terk edildiysem 12 yaşına geldiğimde ne olacağından emin olamıyordum, biliyorsunuz, eğer bundan bahsetmezseniz dünya tamamen güvenilir bir dünya değildi ve eğer görmezden gelinirse, durumu telafi edersiniz. Ben de sanırım bir tür parlak, neşeli, yardımsever, güzel bir kız olarak telafi ettim. Öğrendiğimde 21 yaşındaydım, geri döndüğümde hemen anneme söyledim, çok kısa bir süre sonra ağladı ve sana söylemek istiyordum ama kelimeleri bulamadım dedi. Kardeşlerime söylemek istiyordum dedim ve hayır, dedi, bu benim yarattığım bir şey, bu yüzden 50’lerde işimi kaybedemezdim. Bu çok akıllıca bir davranış, o dönemlerde gayri meşru çocukları olan kadınlara karşı gerçek bir önyargı vardı. Çocuklarını ve işini kaybedecekti ya da iş bulamayacaktı ama beni evlat edinilmiş bir çocuk olarak geri getirmek çok akıllıcaydı ancak bana söylememesi son derece zarar vericiydi. (...) Annem bana 12 yaşındayken “merhaba tatlım konuşalım sen benim biyolojik çocuğumsun, bu benim iş durumum nedeniyle başkalarıyla konuşmanı istediğim bir şey değil, ama bilmeni istiyorum ki sen benim kızımsın” diyebilirdi ama o bunu yapamadı. Bu yüzden bence bunu çocukken nasıl işlediğimin bir yoluymuş çünkü kelimelerim yoktu aslında oldukça derin depresyonlar yaşıyordum ve bunların ne olduğunu bilmiyordum ayrıca çok fazla dissosiyasyon yaşadım, yani rahatsız edici bir şey ortaya çıkarsa aklını kaçırabilirsin...”

diğerlerinde bir “statü” veya “miras” meselesi olarak algılanabilir. Bu normlar, çocuğun kimlik ve aidiyet duygusunu etkiler. Örneğin, evlat edinilen çocuklar, kendilerini “ikinci sınıf” veya “geçici” bir üye olarak hissedebilir. Ancak, evlat edinmenin toplumsal olarak kabul görmesi ve desteklenmesi, çocukların aidiyet duygusunu güçlendirebilir. Sonuç olarak, evlat edinme süreçleri, çocukların kimlik ve aidiyet duyguları üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Bu süreç, biyolojik kökenler, yeni aile bağları, toplumsal damgalama ve kültürel normlar gibi birçok faktörle şekillenir. Evlat edinilen çocukların sağlıklı bir kimlik ve aidiyet duygusu geliştirebilmeleri için onlara hem aile içinde hem de toplumsal düzeyde destekleyici bir ortam sağlanması büyük önem taşır. Bu, çocukların kendilerini bütünlük içinde hissetmelerine ve toplumsal yaşama tam katılımlarına yardımcı olacaktır.

1.7. İnfertilite

İnfertilite, dünya genelinde milyonlarca çifti etkileyen önemli bir sağlık sorunudur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), infertiliteyi bir yıl boyunca düzenli ve korunmasız cinsel ilişkiye rağmen gebelik elde edememe durumu olarak tanımlar (WHO, 2024). İnfertilitenin tüm çiftlerin %15’ini etkilediği bildirilmiştir (Boivin vd., 2007) ve güncel kanıtlar, 1950 ile 2017 yılları arasında küresel doğurganlık oranlarının 4,7’den 2,4 canlı doğuma düştüğünü göstermektedir (GBD, 2017). Bu oran, yaş, çevresel faktörler ve yaşam tarzı gibi etkenlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. İnfertilite hem kadın hem de erkek faktörlerine bağlı olarak ortaya çıkabilir. Kadınlarda polikistik over sendromu (PCOS), hipotiroidi ve hiperprolaktinemi gibi hormonal düzensizlikler sonucu yumurtlama bozuklukları (Legro vd., 2013); pelvik inflamatuvar hastalık (PID) endometriozis sonucu fallop tüplerinin tıkanması (Özkan vd., 2008) ya da miyomlar, polipler veya doğuştan gelen rahim anomalileri gebeliğin oluşmasını engelleyen durumları açığa çıkabilir. Erkeklerde düşük sperm sayısı (oligospermi), hareketlilik sorunları (astenospermi) veya anormal sperm morfolojisi (teratospermi) sorunlarından dolayı infertilite oluşabilir (Agarwal vd., 2015). Bununla birlikte testislerdeki damarların genişlemesi (varikosel), testosteron eksikliği veya hipofiz bezi bozuklukları gibi hormonal dengesizlikler sperm kalitesini olumsuz etkileyebilirken sperm üretimini de engelleyebilir. Ayrıca, bazı durumlarda her iki partnerde de neden (açıklanamayan infertilite) bulunamayabilir (Tanoğlu ve İrez, 2020: 59).

İnfertilite, yalnızca tıbbi bir sorun olmanın ötesinde, çiftlerin ailevi ilişkilerini ve cinsellik algılarını derinden etkileyen bir durumdur. Araştırmalar, infertilite sorunu yaşayan çiftlerin neredeyse yarısının, sosyal damgalanma korkusuyla bu durumu ailelerinden gizlediğini ortaya koymaktadır (Ergin vd., 2018). Özellikle kadınlar, infertilite nedeniyle toplumsal damgalanma ve psikolojik baskıya maruz kalabilmektedir (Donkor ve Sandall, 2007, Missmer vd., 2011). Bu damga, utanç ve gizlilik duygularını beraberinde getirerek, bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde düşürebilir (Taebi vd., 2021). Toplumun anneliğe yüklediği anlam, infertilite sorunu yaşayan kadınlar üzerinde ek bir baskı oluşturmaktadır. Annelik rolünü yerine getiremeyen kadınlar, özellikle Türkiye gibi toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin olduğu ülkelerde, sıklıkla olumsuz söylemlerle karşı karşıya kalır (Keskin ve Gümüş, 2014). Bu durum, kadınların kimlik duygusunu zedeleyebilir ve erkeklere kıyasla daha derin bir kimlik krizine yol açabilir (Ying vd., 2015). Ancak, infertilite hakkında bilgi ve farkındalık arttıkça, bireylerin bu konuya ilişkin tutumları da olumlu yönde değişmektedir. Araştırmalar, infertiliteyi tedavi edilebilir bir tıbbi durum olarak anlayan bireylerin, bu süreçte daha destekleyici bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir (Abolfotouh vd., 2013, Şenoymak vd., 2024). Öte yandan, infertilite hakkında yetersiz veya yanlış bilgiye sahip olanlar, korku odaklı ve olumsuz tutumlar geliştirebilmektedir (Rouchou, 2013). Bu nedenle, toplumda infertilite konusunda doğru bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır.

Dünyanın ilk tüp bebeği olan Louise Brown, 25 Temmuz 1978’de İngiltere’nin kuzeybatısındaki Oldham kentinde dünyaya geldi. Brown’ın doğumu, tıp tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Çünkü bu olay, teknolojik olarak desteklenen insan üreme sisteminin başlangıcını temsil eder. Louise Brown’ın annesi Lesley Brown, 10 Kasım 1977’de Patrick Steptoe, Robert Edwards ve Jean Purdy tarafından geliştirilen ve daha sonra tüp bebek (IVF) olarak bilinen prosedüre girdi (Dow, 2019). Bu başarı, infertilite tedavisinde yeni bir çağ açtı ve milyonlarca çift için umut oldu. Türkiye’de ise tüp bebek tedavisinin tarihsel yolculuğu, 1988 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Bölümünde başladı. Prof. Dr. Refik Çapanoğlu ve Prof. Dr. Erol Tavmergen’in öncülüğünde, Türkiye’nin ilk tüp bebek merkezi kuruldu. Bu merkez, ülkemizde infertilite tedavisi alanında bir ilki temsil ediyordu. 18 Nisan 1989’da, Prof. Dr. Çapanoğlu ve Prof. Dr. Tavmergen’in Ege Üniversitesi Aile Planlaması İnfertilite Araştırma ve Uygulama Merkezi’nde gerçekleştirdikleri tüp bebek uygulaması

sonucunda, Türkiye'nin ilk tüp bebeği Ece Çokar dünyaya geldi (Tavmergen; Hürriyet, 2016). Bu başarı, Türkiye'de tüp bebek tedavisinin gelişimine öncülük etti ve binlerce çift için yeni bir umut kapısı açtı.

Tüp bebek tedavisi, Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi kapsamında desteklenen sağlık hizmetleri arasında yer almaktadır. Bu konudaki düzenlemeler, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Sağlık Uygulama Tebliđi'nde belirlenmiştir. Kanunun 63. maddesi, yardımcı üreme yöntemlerinin finansmanını düzenlemektedir. Buna göre, bir hastalığın tedavisinin başka tıbbi yöntemlerle mümkün olmaması durumunda, yardımcı üreme yöntemleri (tüp bebek tedavisi gibi) sosyal güvenlik kapsamında karşılanmaktadır. Ancak, bu tedaviler için belirli katılım payları uygulanmaktadır: ilk denemede katılım payı %30, ikinci denemede katılım payı %25, üçüncü denemede katılım payı %20 olarak belirlenmiştir. Önemli bir detay ise, katılım payı hesaplanırken, kanunun dördüncü fıkrasında belirtilen üst limitlerin dikkate alınmamasıdır. Bu durum, tüp bebek tedavisi gören çiftlerin mali yükünü bir nebze hafifletmeyi amaçlamaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı; Mevzuat). Bu düzenlemeler, infertilite sorunu yaşayan çiftlere devlet desteği sağlarken, aynı zamanda tedaviye erişimi kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Ancak, tedavinin maliyeti ve katılım payları, özellikle tekrarlayan denemelerde çiftler için ekonomik bir yük oluşturabilmektedir. Bu nedenle, sosyal güvenlik sisteminin bu alandaki kapsamının genişletilmesi ve desteklerin artırılması, infertilite tedavisi gören çiftler için büyük önem taşımaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL PERSPEKTİF

2.1. İktidar

M. Foucault, 20 yüzyılın en etkili düşünürlerinden birisi olarak, devlet ya da sınıf tartışmalarının hala revaçta olduğu bir dönemde iktidar kavramını geliştirmiş, bu konuda derinlemesine teorik mülahazalar yapmıştır. Çağdaşlarının ve kendisinden önceki teorisyenlerin devletin tekelinde olduğunu düşündükleri iktidarı, daha yaygın, nüanslar üzerinden ilerleyen, modern öznenin her alanına işleyen ve hatta bu alanlarda öznelere tarafından üretilen bir güç olarak formüle eder. Bu anlamda Foucault'nun teorisinde, iktidar her şeyden önce yaygındır, toplumsal ilişkiler, patriyarka, aile, din, kurumlar (ordu, hastane, okul vb.) tarafından üretilir ve dolaşıma sokulur. İktidarın bir başka önemli özelliği, iktidarın biyo-politik bir şekilde üretken olmasıdır. Gene çağdaş iktidarı devlette merkezileştiren teorisyenlerden farklı olarak Foucault, iktidarı biyo-politik bir şekilde üretilen bir güç olarak görür. Bu güç çok farklı söylem, bilgi ve strateji biçimleri tarafından üretilip dolaşıma sokulur. İktidar, modern öznelere, kurumlar ve söylem stratejileri ile ilişkisellik içerisinde, bu anlamıyla tek yönlü değildir ve iktidar kaygan bir zeminde ilerler. Tam da bu zeminden dolayı, iktidara karşı direnme mekanizmaları da mümkündür. İktidarın modern öznesi Foucault'a göre bir inşa sürecidir, bu inşa süreci de en temelde, bedenlerin disiplinize edilmesi ve dolaşımdaki bilginin bilgi ve güç ilişkileri bağlamında kontrol edilmesi, iktidarın istediği formlara göre bükülmesiyle mümkündür. Öte taraftan, Foucault değişik dönemlerde, iktidarı değişik biçimlerde tanımlamıştır, bunlardan en bilinenlerinden birisi disiplin iktidarıdır (Foucault, 1992, Foucault, 1995, Foucault, 2007). En genel anlamıyla kurumların iktidarı diyebileceğimiz bu iktidar biçiminde, okullar, fabrikalar, ordu gibi kurumlar, bireyi homojenleştirir, belirli bir forma sokar ve normlar etrafında oluşturulmuş öznellikler verimlilik merkezli üretim ve iktidar teknolojilerinin nesnesi haline gelir. İkinci iktidar biçimi normalleştirme iktidarı diyebileceğimiz iktidar biçimidir, Foucault'nun *Kelimeler ve Şeyler*, *Kliniğin Doğuşu*, *Hapishanenin Tarihi* gibi kitaplarında en fazla altını çizdiği şeylerden birisi, modernliğin belirli normlar etrafında dönen ilişkisellikler olmakla birlikte (Weber buna “*demir kafes*” der) marjinlerde kalanların cinsel, ahlakî, mental, fiziki olarak damgalanıp, dışlandıklarını anlatır.

2.2. Biyo-İktidar ve Biyo-Politika

Foucault'nun *Cinselliğin Tarihi, Biyopolitikanın Doğuşu, İktidarın Gözü, Özne ve İktidar* gibi çalışmalarında, değişik zamanlarda biyo-politikayı ve biyo-iktidarı değişik biçimlerde tanımlamıştır. Biyo-iktidar, nüfusun kontrolü, hijyen, sağlığın denetlenmesi ya da iktidar söyleminin bir parçası haline getirilmesi gibi stratejiler üzerinden toplumun biyolojik temelli nesneleştirilmesi, iktidar söyleminin ve stratejilerinin bir parçası haline getirilmesidir. Bu anlamda, Foucault'a göre, biyo-iktidar, iktidarın yaşam ile ilgili elinde bulundurduğu tarihseller tasarrufları dönüştürmesi demektir. Modern öncesi iktidar için temel mesele, bireylerin yaşamına son vererek ya da ağır cezalar vererek hegemon olmaktır (Foucault, 1992). Biyo-iktidarın bu anlamda önceliği ise yaşama yön vermek, modern öznenin yaşamını düzenlemek ve modern özneyi aile temelli çoğaltmaktır (Foucault, 2001a, Foucault, 2007). Biyo-iktidar, Foucault'ya göre, iktidarın yaşam üzerindeki tutumunda yaşanan bir dönüşümü ifade eder. Klasik iktidarın temel amacı, bireylerin yaşamlarına son vermek veya onları cezalandırmaksa, biyo-iktidarın amacı yaşamı yönetmek, düzenlemek ve çoğaltmaktır. İktidar bunu, nüfusun sağlık verilerini, doğum-ölüm oranlarını, yaşam sürelerini ve diğer biyolojik-yaşamsal verilerini değerlendirip onları manipüle ederek yapar (Foucault, 2001b). Biyo-iktidar için modern özne bu anlamıyla biyolojik bir varlıktır, bu anlamıyla modern iktidar için sağlık politikaları, nüfus sayımları, doğum kontrol ve doğurganlık teknolojileri biyo-iktidarın biyo-politik araçlarıdır. Dolayısıyla, biyo-politika denilen iktidar teknolojileri-stratejileri, biyo-iktidarın siyasal düzlemidir. Biyo-politika, nüfusun idare edilmesi (hem demografik hem de sıhhi olarak) ve hayatı siyasal bir mesele haline getirip onu biyolojik temelli çözmeye çalışan iktidar biçimidir. Bu anlamıyla, modern iktidar için özellikle 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın ilk yarısında etnisite, ırk, öjeni gibi biyoloji temelli politikaların marjinlerden çıkıp, merkeze yerleşmekle kalmayıp, dünya savaşlarının ve toplu katliamların ideolojik yakıtı olması tesadüfî değildir, bilakis, tam da Foucault'nun söylediği biyolojik politikanın iktidar stratejilerine dönüşmüş olduğunun önemli bir göstergesidir.

Öte yandan iktidar yalnızca ideolojik bir strateji olarak, hegemonya ya da baskı bağlamında biyo-politika üretmez, devletin, piyasanın ve diğer kurumların ihtiyaç duyduğu insan gücünü konsolide edebilmek için, nüfusu planlar, hijyen politikaları, doğum kontrol stratejileri, doğum kontrol teknikleri uygular ya da bazen doğurganlığı

teşvik eder (Foucault, 2001b, Foucault, 2007, Foucault, 2013). Dolayısıyla, biyo-iktidar ve biyo-politika Foucault'a göre modern devletin ortaya çıkmasının alamet-i farikasıdır denilebilir. Bu anlamıyla nüfus, sağlık, sosyal güvenlik uygulamaları vb. temel uygulamalar modern devletin önemli uygulamaları biyo-iktidarın biyo-politikliğidir denilebilir. Buradan yola çıkarak, Foucault'da, özne ve iktidar arasındaki ilişki, iktidarın özneyi inşa etmek için kullandığı, denetim, gözetim, disiplin stratejileri ve bunu başka başka bağlamlarda verimlilik stratejilerine dönüştürmesi gene önemli biyo-politik uygulamalardır denilebilir. Burada iktidar ile ilgili karşımıza başka iki önemli kategori daha çıkıyor. Bunlardan ilki, bilim-iktidar ilişkisi bir diğeri de güvenlik/kontrol-iktidar ilişkisinin biyo-politikliği. Her ne kadar modern iktidar bilimi insanlığın çıkarı için kullandığını söylüyor olsa da bilimin kendisi de ideolojik bir tertibat olarak, özellikle tıbbi bağlamda, biyo-politik iktidarın en önemli tertibatlarından birisidir. Benzer bir şekilde, modern dünyanın Hobbes'tan bu yana çözmeye çalıştığı en önemli mesele olan güvenlik ve yurttaşlık meseleleri, modern iktidar tarafından en fazla istismar edilen ikilik olmuştur. Modern iktidar, daha çok güvenlik ve kontrol mekanizması geliştirerek bunu yurttaşların insanlığın güvenliği ve suçla mücadele için geliştirdiğini söyler, ne var ki tüm bu disiplin-kontrol teknolojileri, yurttaşların ve modern öznenin daha fazla gözetim, denetim, disiplin altında tutulmasından başka bir amaç gütmmez (Foucault, 2012, Foucault, 2016).

2.3. Heterotopya

Foucault, modern dünyanın, günümüz insanının, modern iktidar-öznenin girift yapısını açıklayabilmek için geliştirdiği kavramlardan birisi de heterotopya kavramıdır. Yunanca bir tamlama olan heteros (Farklı/öteki) topos (Mekân/yer) kelimelerinin bileşiminden ortaya çıkmış olmakla birlikte, modern dünyanın genel yapısı içinde farklılık arz eden, özel kuralları, kendine has kuralları temayülleri, içtihatları olan mekânları ve ilişkileri işaret eder. Heterotopyalar, bu anlamıyla, içinde bulundukları toplumsal yapıların genel eğilimlerinden, temayüllerinden farklılıklar taşır; heterotopyalar ikilikler üzerinden ilerleyen imgesel bir niteliğe sahiptir, bu anlamıyla ayna hem gerçek bir nesne hem de gerçekliğin imgesini yaratan bir yanılsamadır ya da bir cezaevi hem fiilen bir cezalandırma mekânıdır hem de cezalandırmanın sembolik düzlemidir. Bu bakımdan, heterotopyalar geçicidirler, zaman içinde değişebilir, tümünden lağvedilebilirler, ortadan kalkabilir ya da tedavülden kalkabilir. Son olarak,

heterotopyalar çeşitlidir, farklı biçimlerde heterotopyalar bulunabilir, bazıları dünyayla bağlantısız bazıları da fiziki dünyanın bir imgesi niteliğindedir.

Foucault'ya göre, farklı heterotopya mekânları vardır, bunlar temelde ayrılma mekânları, hapishaneler, hastaneler gibi toplumdan yalıtılmış mekânlardır; bir diğeri kriz mekânları bunlar da krematoryumlar, kabristanlar gibi yaşamın sonluluğunu vurgulayan mekânlardır; kutsal mekânlar ise ibadet yerleri olarak dini merasimlerin/ritüellerin yapıldığı yerlerdir; bir de ütopya ve distopya mekânları vardır, bunlar da ideal toplum ile distopik geleceğin simgesel düzeyde, materyal kültürde yer bulduğu, temsil edildiği mekânlardır (Foucault, 2015a, Foucault, 2016, Kalma, 2024). Foucault için heterotopya, toplumsal yapı, iktidar tertibatları, öznellik ve modern mekânlar-ilişkiler üzerine düşünmeye yardımcı olur. Heterotopyalar toplumun çok bilinmeyen yönlerinin anlaşılmasında, ana akım değer yargılarının dışında daha az bilinen yaklaşımların görünür kılınmasında, farklı kimliklerin inşa edilme biçimlerinde ve tüm bunların anlaşılmasında son derece önemlidir. Bu anlamıyla, toplumun değişik katmanlarını, rolleri, bu rollerin dağılma biçimlerini gösterir. Bu anlamıyla, okul, hastane, akıl hastanesi, AVM, ordu, cezaevi, stadyumlar değişik araştırmacılar ve Foucault tarafından heterotopik mekânlar olarak ele alınmış ve toplumu farklı biçimlerde kat eden ilişki biçimleri görülmeye ve anlaşılmaya çalışılmıştır.

2.4. Tertibat

Foucault'nun en fazla kullandığı kavramlardan birisi olan *tertibat* Fransızca, cihaz, mekanizma gibi anlamlarına gelen dispoitif kavramından türetilmiş olup Foucault'da bu kavram iktidarın değişik bağlamlarını göstermede ve iktidarın değişik katmanlarının, söylemlerinin ve stratejilerinin birbirine bağlanma biçimlerini, koordinatlarını işaret eden bir kavramsallaştırmadır. Foucault bu kavramla iktidarın, bilginin ve öznenin birbirleriyle nasıl ilişkilendiklerini, karşılıklı olarak bu kümelerin birbirlerini nasıl ürettiklerini ve yer yer nasıl nesneleştirdiklerini sorgular. Bu anlamıyla, tertibat/dispoitif belirli bir amaçla bir araya gelmiş birbirine bağlı, birbirini arkalayan iktidar pratiklerinin tamamıdır. Bu mekanizmalar arasında, kurumlar (ordu, din, hastane, cezaevi) disiplin mekanizmaları (kurallar, talimatnameler) uygulamalar (talimnameler) değişik bilgi-iktidar oyunları (medya-temsiliyet ilişkileri) diskur katmanları (medya, üniversite, okul, parlamento) ve elbette modern öznenin biyo-politik bedeni sayılmalıdır.

Elbette tüm bu mekanizmalar, son derece dinamik, çatışmalı yapılardır ve biz bu tertibatların derindeki mücadelesini yüzeyde, güç-iktidar söylemleri olarak takip edebiliriz. Foucault'nun tertibatı çok boyutludur (heterotopik), üretkendir (biyo-politik öznellik) ilişkiseldir (özne-iktidar), değişkendir (güç-iktidar söylemleri). Tertibat kavramı aracılığıyla, iktidarın çalışma prensiplerini, bilginin diskur-temsiliyet-güç ilişkileri üzerinden ve bu ilişkiler aracılığıyla nasıl dolaşıma girdiğini, modern iktidarın biyo-politiklik ve başka mekanizmalar aracılığıyla özneyi nasıl inşa ettiğini anlayabiliriz. Başka türlü söylemek gerekirse, Foucault'nun, biyo-politika, iktidar, kurum, özne, disiplin gibi temel kavramları aslında kendi içinde çalışma prensipleri olan değişik tertibat biçimlerini imler. Örneğin cezaevi fiziki olarak mahkûmu cezalandırma amaçlıdır ama sembolik olarak toplumu korkutmak ve disipline etmek adına kurulmuş heterotopik bir tertibattır; okul, öğrenciyi modern iktidarın disiplinci pratiklerine yatkınlaştırır ve endüstriyel kapitalizm için insan kaynakları rolünü oynar; sağlık sistemi ise yalnızca toplumu sağlıklı kılmakla kalmaz (zira bu görünürdeki amaçtır), hastalığı ideolojik bir işlevle donatarak, sağlık, tıp ve bilimi disiplin-denetim mekanizmasının merkezine yerleştirir (Foucault, 2011, Bayram, 2018).

2.5. Akrabalık

Marshall Sahlins geride bıraktığımız yüzyılın en önemli sosyal-kültürel antropologlarından birisi olarak, akrabalık biçimleri üzerine yapmış olduğu çalışmalarla bilinir. Sahlins'in ele aldığı biçimiyle akrabalık, biyolojik ya da kan bağı değildir (ki Sahlins ilgili çalışmasında sürekli olarak, kültür kandan yoğundur vurgusunu yapar); akrabalık Sahlins'e göre, bilhassa kültürel, sosyal, iktisadi, siyasi ilişkilerin toplamıdır ve bu ilişkiler toplamında, miras, coğrafya, gelenekler, atalar kültü gibi pek çok katman oldukça önemli bir yer tutar. Sahlins, akrabalık çalışmaları üzerine çok uzunca bir süredir klasik sayılan eseri "*Akrabalık Nedir Ne Değildir*" isimli çalışmasında, akrabalığın sosyo-kültürel yönünü vurguladıktan sonra, akrabalığı biyolojik akrabalıktan farklılaştırmak için, değişik kültürlerde, kültürel yapıya göre öne çıkan değişik akrabalık rollerini, akrabalık ilişkilerini ve gene bu roller-ilşkilerden doğru ortaya çıkan hiyerarşi katmanlarını, miras hukukunu ve evlilik/evlendirme biçimlerini incelemeye koyulur. Dolayısıyla, akrabalık basitçe kanla oluşan bir ilişki biçimi olsa bile, o her toplumda yeniden karılan bir iskambil destesi gibi anlamı toplumdan topluma değişen, her topluma göre akrabalık rollerinin ve ilişkilerinin değiştiği bir sosyo-kültürel hegemonya

katmanıdır. Bu anlamıyla, komünitenin geçmişi, paylaştığı değerler, teamüller, dini inanışlar, ortak kültür, tarih ve coğrafya ve yüzyıllar içinde ortaya çıkmış olan miras hukuku ve bu hukuka bağlı akraba rolleri (örneğin ilk erkek çocuk, ya da Bedevi topluluklarında kuzen evlendirmesi vb.) son derece önemlidir. Dolayısıyla Sahlins'e (2015) göre, akrabalık aynı zamanda kültürdür, evrensel olmakla birlikte kültürden kültüre önemli çeşitlilikler arz eder ve her kültür kendi akrabalık ilişkileri içinde kendi akrabalık rollerini tanımlar. Bu anlamıyla akrabalığın ve akraba rollerinin sosyal işlevleri toplumdan topluma farklılık gösterir. Bu lokalleşmenin bir sonucu olarak, akrabalığı evrensel bir kategori ama yerel anlaşılır bir hegemonya biçimi olarak anlaşılmasını sağlayan şey, akrabalığın yerel iktidar pratikleriyle iç içe geçmiş olmasıdır.

2.6. Sembolik Etkileşim

Herbert Blumer, sembolik etkileşimciliğin en önemli isimlerinden birisi olarak, sosyoloji literatürüne pek çok önemli katkı sağlamıştır. Blumer'e (1986) göre insan davranışlarının temeli anlamlara dayanmaktadır. Bu anlamlar ise bireyler arasında etkileşimlerle durmadan inşa edilir. Sembolik etkileşimciliğin en önemli nosyonu anlamlardır: özneler, nesneler ve belirli olaylar karşısında, anlamlar ve nesnelerin kendilerine mâkul gelen anlamlarına göre davranış sergilerler. Bu anlamıyla, anlam bireylerin belirli bir komünite içindeki tarihsel deneyimleri, kültürel-ailevi-coğrafi arka planı ve sosyo-kültürel dinamiklerle girişmiş oldukları etkileşimler tarafından belirlenir.

Blumer, inşacı ekolün bir düşünürü olarak, anlam kategorilerinin insanların birbirleriyle girişmiş oldukları iletişimden üretildiğini savunur bu anlamıyla, nesnelerin ve öznelerin belirli verili bir anlamı yoktur, bu anlamlar, değişik biçimlerde değişik ilişkiler ve etkileşimler içinde sürekli olarak üretilir. Bu bakımdan anlamlar, Bahtin'in sonradan *diyaloji* olarak bilinecek kavramsallaştırmasıyla, yorumlama süreçleriyle sürekli değişikliğe uğrarlar, dolayısıyla insanlar belirli olaylara farklı zamanlarda farklı anlamlar yükleyebileceği gibi, aynı olaylara farklı toplumlarda farklı anlamlar da yükleyebilir (İlim, 2017). Blumer için sembolik etkileşim “Bir topluluğa ait insanların sahip oldukları ortak semboller ve anlayışlar kümesi”dir. Böylelikle, Blumer, toplumdaki öznelerin kendi arzuları/ilgileri doğrultusunda nesnelere belirli anlamlar yükleyerek ilerlediklerini savunmuş olur. Ayrıca, yine Blumer'in sembolik etkileşimciliği, kişilerin toplumsal yapıya ilişkin kavrama biçimleri, tavırlarının anlaşılmasına ilişkin bir

mekanizmadır. Bu mekanizmanın felsefi pragmatizm ile bağlantılı üç temel prensibi vardır:

-İnsanlar, nesnelerle ilgili anlamlar ve anlam dünyaları oluştururlar.

-Bu inşa süreci ve anlam, insanların birbirleriyle etkileşimleriyle ortaya çıkar.

-İnsanlar, diğer insanlarla etkileşim sürecinde ortaya çıkmış ve nesnelere yüklenmiş anlamlar aracılığıyla fark ettikleri, bilince çıkarttıkları anlamlarla hareket ederler.

Sembolik etkileşimcilik, toplumsallık içinde kaybolan öznenin, toplum içerisinde kendisini nasıl var ettiğine ilişkin oldukça önemli bir veri seti sunarak, sosyoloji biliminin insanı ve onun dünyasını anlaması yönünde oldukça önemli katkılar sunmuştur. Bu katkılar, bireylerin sosyal dünyalarını inşa etmelerinin ancak diğer insanlarla etkileşim içinde mümkün olabileceğini ve toplum dediğimiz şeyin de işte tam da bu özne ile toplum arasındaki etkileşimle ortaya çıkan anlamlar dünyası aracılığıyla mümkün olabildiğini bize göstermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Sorun Kurgusu

Aile dediğimiz kurum, ancak çocukla birlikte aile olabilmektedir. Bunun böyle olmasında, binlerce yıllık toplumsal kültür, dini yaklaşımlar, özellikle taşrada hala sürmekte olan, aileye ilişkin feodal-muhafazakâr toplum kültürü, miras hukuku, aile içinde çocuğu verili ve olmazsa olmaz kabul etmektedir. Çocuksuz ailelerin kadınları ve erkekleri, değişik biçimlerde damgalanmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada, çocuksuz ailelerin toplumsal olarak yaşadığı travmalara bir ara çözüm olarak, evlat edinme pratiklerini ve bu pratikler aracılığıyla da toplumun çocuksuz ailelere atfetmiş oldukları damgalama biçimlerini askıya alma ve gene sosyo-kültürel beklentiler etrafında oluşturulmuş olan ‘aile’ algısı ile kendilerini uyumlu hale getirme çabaları anlatılmaya çalışılacaktır.

3.2. Evren-Örneklem Kombinasyonu

Araştırmacının en önemli görevlerinden biri, araştırma için ana kitleden uygun örnekleme seçmesine ilişkindir. Bu adım, araştırma metodolojisinin geçerlik ve güvenirlik derecelerinin karar altına alınması için geliştirici ve stratejik açıdan kritik bir rol oynar. Örneklemenin amacı, yalnızca meseleyi tasvir etmek değil, ana kitlenin genel özelliklerini ve karakteristik yapısını açığa çıkarmaktır. Araştırmanın amacının örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde oynadığı rol kadar, ana kitlenin karakteristiğinin beklenen dağılımını da dikkate almak bir o kadar önem teşkil eder (Arslantürk ve Arslantürk, 2010: 93-94). Kısacası ana kitleden uygun örneklem seçimi doğru bilgilerin ve matematiksel sonuçların ana kitleye genellenebilir olmasını sağlar. Bu doğrultuda araştırma evreni; Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, İzmir ve Manisa şehirlerinde yaşayan katılımcılardan oluşmaktadır. Söz konusu evrenin belirlenmesi daha önceden konuyla ilgili yapılan gözlemlerin sonucunda aile çevresi, akrabalar, tanıdıklar yoluyla ortaya çıkmıştır. Bu mekânlara ve kişilere, tanık olunan bu olgu ve yine ailevi-hemşerilik ilişkileri üzerinden ulaşılmıştır. Bununla birlikte araştırmanın öznelere erişim kısıtları nedeniyle, öngörülen şekliyle çok insana ulaşmak mümkün olmamıştır, bu bakımdan araştırma nicel değil, nitel araştırma yönteminin söylem analizi tekniğine göre dizayn edilmiştir.

Araştırma hane içinde “evlatlık alan”, “evlatlık veren”, “evlatlık verilen”, “evlatlık verilen kişinin yakını” ve “çocuk sahibi olmayan çiftler” olmak üzere beş grup üzerinden yürütülmesi ve bu grupların karşılaştırılması üzerine planlanmıştı. İnsanların bu gibi hassas konuları kendilerince açık etmesi ya da üzerini örtüp görmezden geldikleri konuları konuşması çok da kolay değildir. Bunun içindir ki çıkılan yolda “hane içinde evlatlık verilmiş” insanlara ulaşmak görece daha kolayken özellikle “evlatlık alan ve veren” kişiler konuşmayı tercih etmemiştir. Kartopu örnekleme tekniği ile ilerlenen süreçte konu açıklandığında verilen cevaplar arasında *“etrafımda var ama gizli tuttukları için söyleyemem”, “biliniyor ama çocuk bilmiyor, konuşmayı tercih etmez, konuşmaz, katılmaz”, “ben bunu o insana söyleyemem, bizim bildiğimizi bilmiyor”, “psikolojik destekle birlikte ilerliyoruz, süreci nasıl etkileyeceğini bilmiyorum o yüzden araştırmaya katılamayız”* gibi söylemlerle “evlatlık alan ve veren” kişilere ulaşılamamış ya da ulaşılsa dahi konuşmayı reddettikleri için röportaj gerçekleştirilememiştir. Araştırma kapsamında evlatlık verilen 15 kişi, 1 evlatlık alan 1 de evlatlık veren ebeveyn ile görüşülmüştür. Bunlardan başka:

“Çocuksuz ailelerle” görüşme yapılmak istendiğinde sadece 1 katılımcı eşiyile birlikte gönüllü olarak katılmış ve araştırma açısından verimli bir görüşme sağlanmıştır. 2 tanesi görüşmeye tek başına katılmıştır. Bunlardan biri eşinden gizli katılım sağlamış, evinin balkonunda, “eşinin duyamayacağı” bir şekilde katılım gerçekleştirirken, diğeri daha rahat bir ortamda yine tek başına katılım sağlamıştır. Bu katılımcılardan biri ev hanımı iken diğeri resmî bir kurumdan emekli olmuştur. Ancak görüşme yapılan bu iki kişi de kendisini ve duygularını ifade etmekte zorluk çekmektedir. Dolayısıyla röportaj yapılmış olmasına rağmen verimli bilgilere ulaşılamamıştır. Bunun için araştırma kapsamına dâhil edilmeyecektir.

Araştırmada “evlatlık verilen” bireyin eş, çocuk, kardeş gibi yakın akrabalarıyla röportaj yapmak için 4 kişiye ulaşılabilmiş ve hepsi ile röportaj gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan 2 tanesi ile elverişli bir röportaj yapılabilirken, bir tanesi kendisini ve duygularını ifade etmede zorluk yaşadığı için; diğeri ise yaşı çok genç olduğu için kendisini, duygularını anlamdırma ve ifade etmede araştırmaya veri sağlama açısından yetersiz kalmıştır. Bu yüzden bu grup da araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırma infertilite ve tüp bebek vb. tedavileri uygulayan bir profesyonel görüşle desteklenmek istenmiştir. Bunun için 10 hekimle iletişime geçilmiş ancak röportaj için randevu alınamamıştır. Yine Türkiye’ye ilk tüp bebek tedavisini getiren Erol Tavmergen ve Ege Nazan Tavmergen Göker ile iletişime geçilmiş iki hekimle birden yapılan röportaj sonunda araştırma için destekleyici ve verimli bilgiler sağlanmıştır. Bu görüşmeler araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Araştırmada 1 adet “hane dışı evlatlık verilen” kişi ile röportaj gerçekleştirilmiştir. Böylece içeriden ve dışarıdan evlatlık verilme konusu hakkında fikir edinilmiştir. Görüşme hane dışından bir katılımcıyla gerçekleştirildiği için elde edilen veriler araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırma bir kurum çalışanı ile desteklenmek istemiştir. Bunun için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Evlerinden emekli olan “Ev Annesi” ile irtibata geçilmiş ancak “gizlilik” gereği sorulan sorulara verilmesi beklenen yanıtlar alınamamıştır. Görüşme araştırmaya dâhil edilememiştir.

Bu araştırmanın en büyük kısıtı, çocuğunu evlatlık veren ve evlatlık alan ebeveynler ile yeterince görüşülememiş olmasıdır; ne var ki, meselenin duygusal yükü, miras hukuku etrafında beslenen endişeler, aile içerisinde tetiklenmesi muhtemel gerilimler vb. gibi sebeplerden evlatlık alan ve veren ebeveynlerin konuşmamış olması bir yere kadar anlaşılabilir. Sonuç olarak bu araştırmada, evlatlık olarak verilmiş çocuklar üzerinden, ebeveynler tarafındaki açık kapatılmaya çalışılmış ve tüp bebek tedavisi ile ilgilenen 2 hekimin görüşleri üzerinden konu desteklenmiştir.

3.3. Etik Hususlar

Araştırmanın yürütüldüğü üniversite olan Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulundan etik kurul izni alınmıştır. Ayrıca katılımcılara araştırmanın amacı, görüşmelerin kaydı hakkında bilgi verilmiş ve katılmayı kabul edenlerden yazılı ya da sözlü onamları alınmıştır.

3.4. Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmanın metodolojik temeli, nitel araştırma paradigmasına dayanmaktadır. Araştırma örneklemindeki katılımcıların kendi sorunlarını kendi perspektiflerinden ayrıntılı bir şekilde ifade etmelerine olanak tanıyan nitel yaklaşım, bu çalışmanın desenini şekillendirmiştir. Bu doğrultuda, yöntem olarak hermenötik yaklaşım benimsenmiştir. Hermenötik, insan eylemlerini, üretimlerini ve metinleri yorumlamaya odaklanan bir analiz yöntemi olup, anlaşılması güç olan unsurları açık ve anlaşılır hâle getirmeyi amaçlar. Metinlerin derinlemesine incelenerek içerdikleri gerçek anlamın ortaya çıkarılmasını hedefleyen bu yaklaşım, araştırmanın amacına uygun bulunmuştur (Neuman, 2020: 193-194). Araştırma tekniği olarak, katılımcıların deneyimlerini ve perspektiflerini derinlemesine anlamak amacıyla yarı yapılandırılmış sorularla derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır (Aziz, 2014: 86). Bu teknik, katılımcıların kendi ifadeleri üzerinden anlamın ortaya çıkarılmasına olanak tanır. Ayrıca, sosyal davranışların doğal bağlamında incelenmesini sağlayan etnografik gözlem de araştırmanın bir parçası olarak tercih edilmiştir. Etnografik gözlem, belirli bir insan grubunun sosyal davranışlarını anlamaya yönelik bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (Wolcott, 2008a Akt. Creswell, 2013: 91). Örneklem seçiminde, nitel araştırmanın doğası gereği, nicel verilerdeki gibi öznelerin sayısı değil, toplanan verilerin derinliği ve doygunluk düzeyi ön planda tutulmuştur. Doygunluk ilkesine ulaşıldığında, yani yeni verilerin artık yeni bir içgörü sağlamadığı noktada, örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu kabul edilmiştir (Morse, 1994: 230 Akt. Neuman, 2014: 659). Nitel araştırma, günlük yaşamın içindeki alışkanlıkları, ritüelleri, kuralları ve ilişki ağlarını inceleyerek sosyal yaşamı daha anlaşılır, öngörülebilir ve izlenebilir kılmayı hedefler. Bu süreçte, bireylerin zihinlerindeki yansımalar ve olayların önem derecesi somut ve görünür hâle getirilerek araştırma bulguları için güvenilir kanıtlar sunulur (Saldaña, 2019: 6). Bu çerçevede, araştırmanın yöntemi, tekniği ve örneklem stratejisi, katılımcıların deneyimlerini ve sosyal davranışlarını derinlemesine anlama ve yorumlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır.

Bu bağlamda, 2023-2024 yıllarının Kasım-Nisan ayları arasında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, görüşmeye başlamadan önce katılımcıya kendisini ve bağlı olduğu kurumu tanıtmış, ardından görüşmenin genel amacına ilişkin kısa ve öz bilgi vermiştir. Ayrıca, bilimsel etik ilkelere

uygun olarak görüşme bilgilerinin gizli kalacağına dair güvence sağlamıştır. Görüşmeler yüz yüze görüşme, Zoom ve WhatsApp toplantıları üzerinden yürütülmüş olup OPPO Reno 4 Light telefon ile ses kaydı; ASUS laptop bilgisayar ekranından ses ve görüntü kaydı yapılarak kayda alınmıştır. Katılımcılar, aşağıdaki soruları içeren derinlemesine görüşme nitel araştırma tekniği sırasında elektronik kayıt cihazı kullanmasına ya da ses ve görüntü kaydı alınmasına izin vermiştir.

1. *Nasıl bir çevrede büyüdüünüz?*
2. *Sizce ailede çocuk aile bağlarını nasıl kuvvetlendirir? Bu konuda siz nasıl düşünüyorsunuz?*
3. *Çocukluğunuzda şahit olduğunuz evlatlık alma/verme olaylarından söz eder misiniz?*
4. *Öz anne babanız olamayacağını öğrendiğinizde nasıl hissettiniz?*
5. *Öz anne/babanızın eksikliği sizde nasıl sorunlara yol açtı? Anlatır mısınız?*
6. *Öz anne/babanızın olmadığını diğer insanlara anlattığınızda size kendinizi nasıl hissettirdiler?*
7. *Bir başkasının çocuğu olmak nasıl bir duygu? Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Anlatır mısınız?*
8. *Bir aileye evlatlık olduktan sonra hayatınızda neler değişti? Anlatır mısınız?*
9. *Evlatlık olduğunuzu size nasıl anlattılar?*
10. *Evlatlık olmak nasıl bir duygu? Anlatır mısınız?*
11. *Evlatlık olduğunuzu öğrendiğinizde anne/babanızla ilişkileriniz nasıl değişti?*
12. *Öz anne/babanızın olmaması ile kaderi nasıl ilişkilendiriyorsunuz? Anlatır mısınız?*
13. *Bu dünyaya yeniden gelecek olsaydınız hangi cinsiyeti seçeceğinizden söz eder misiniz?*
14. *Öz anne/babanız olsaydı sizi nasıl yetiştirirdi? Anlatır mısınız?*

Görüşme tamamlandıktan sonra, katılımcılara eklemek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulmuş ve bize ayırdıkları zaman için kendilerine teşekkür edilmiştir.

3.5. Veri İşleme Teknikleri

Veri işleme, materyalin işlenmesi ve veri toplama aşamasında elde edilen bilgilerin değerlendirilmesine geçilmeden önce verilerin toplanmasını, depolanmasını, sınıflandırılmasını ve düzenlenmesini içeren merkezi bir süreçtir. Veri toplama ile veri analizi arasında hassas bir noktada bulunan bu aşamanın gerçek bir hesaplamanın yapılabilmesi için sağlıklı bir şekilde ele alınarak tartışılması ve yapılacak olan hesaplamaların en ince ayrıntısına kadar açıklığa kavuşturulması önemlidir. Böylece elde edilen verilerle nitel araştırmanın nasıl yürütüleceğine ilişkin kurallar açıkça belirlenir ve araştırma bu kuralların ölçüt alındığı çerçevede yürütülür. Burada veriyi işlemenin; üzerinde çalışılabilir hale getirme ve çalışma şekli, verinin ele alınışına bağlı olarak olgusal gerçekliği olabildiğince kavrayan sonuçlar elde edilebilmesi adına “nasıl” sorusu fonksiyonel, uzlaşmacı, akılcı ve düşünsel bir köprü olarak önem kazanmaktadır (Mayring, 2011).

Tablo-1: Katılımcı- Veri İşleme Tekniği

Veri işleme Katılımcı Kod listesi					
Kodlar	Frekans	Bağlam Sayısı	Alıntı sayısı	Düzeyi	Nasıl yapılacağı
ANNE	1243	792	30	En çok tekrar eden 5 kod	Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 26. Bağlam seçilerek toplam 30 tane bağlam işlenecek
ÇOCUK	1130	747	22		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 33. Bağlam seçilerek toplam 22 tane bağlam işlenecek
BABA	796	565	15		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 36. Bağlam seçilerek toplam 15 tane bağlam işlenecek
KARDEŞ	343	255	17		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 15. Bağlam seçilerek toplam 17 tane bağlam işlenecek
AİLE	324	237	13		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 18. Bağlam seçilerek toplam 13 tane bağlam işlenecek
ŞİDDET	22	20	2	Orta düzeyde tekrar eden 5 kod	Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 10. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek
SOYAD - SOYİSİM	20	12	2		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 6. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek
MAHALLE	20	18	2		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 9. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek
TOPLUM	20	16	2		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a’dan Z’ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 8. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek

FATİHA - DUA	19	14	2		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 7. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek
BENLİK	2	2	1		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 2. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
ATAERKİL	2	2	1		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 2. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
ATILMIŞ	2	2	1	En az tekrar eden 5 kod	Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 2. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
KOPARILMA	2	2	1		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 2. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
MAHREM	1	1	1		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 1. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
	8643/3946	2685	112		112*100/2685=4.17

Tablo-2: Hekim- Veri İşleme Tekniği

Veri İşleme Hekim Kod listesi					
Kodlar	Frekans	Bağlam Sayısı	Alıntı sayısı	Düzeyi	Nasıl yapılacağı
ÇOCUK	89	63	8		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 7. Bağlam seçilerek toplam 8 tane bağlam işlenecek
KADIN	44	34	7		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 6. Bağlam seçilerek toplam 7 tane bağlam işlenecek
HASTA	42	31	5	En çok tekrar eden 4 kod	Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 6. Bağlam seçilerek toplam 5 tane bağlam işlenecek
AİLE	26	26	3		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 6. Bağlam seçilerek toplam 3 tane bağlam işlenecek
PROBLEM	9	8	2		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 3. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek
İLİŞKİ	8	6	2		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 3. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek
ERKEK	8	7	2	Orta düzeyde tekrar eden 4 kod	Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 3. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek
BASKI	7	6	2		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 8. Bağlam seçilerek toplam 2 tane bağlam işlenecek
İNTİHAR	2	2	1		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 2. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
EBEVEYN	1	1	1		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 1. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
MÜŞTEREK	1	1	1	En az tekrar eden 4 kod	Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 1. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
İNFERTİLİTE	1	1	1		Cümlelerin başlangıç harfi ölçüt alınarak a'dan Z'ye sıralanacak ve söz konusu sıralamadan her 1. Bağlam seçilerek toplam 1 tane bağlam işlenecek
	591	186	35		112*100/2685=4.17

Veri işleme tekniğinin ilk aşamasında katılımcılardan ve hekimlerden elde edilen bilgiler yazıya dökülmüştür (deşifre). Veri işlemenin ilk aşamasında sahadan elde edilen materyalin tamamına düz okuma yapılmıştır. Veri işleme tekniğinin ikinci aşamasında, araştırma sorunu ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili kodlar belirlenmiş ve Google Drive dosyasında CTRL+F yardımıyla ilgili kodun kaç kez tekrar ettiği belirlenmiştir. Veri işleme tekniğinin üçüncü aşamasında, CTRL+F yardımıyla ilgili kodun içinde geçtiği bağlamlar tespit edilmiştir. İlgili kodun içinde geçtiği her bir bağlamı analize dâhil etmek, emek ve zaman bakımından oldukça külfetli olacağı için her bir kodun tekrar etme sıklığının toplam kodlar bütünlüğüne oranı ölçütünde yüzdelik bir örneklem oluşturma yoluna gidilmiştir. Buna göre katılımcı analizinde en çok tekrar eden ilk 5, orta düzeyde tekrar eden 5, en az tekrar eden son 5 kod olacak şekilde toplam 15 kod bütünlüğü belirlenirken; hekim analizinde en çok tekrar eden ilk 4, orta düzeyde tekrar eden 4, en az tekrar eden son 4 kod olacak şekilde toplam 12 kod bütünlüğü belirlenmiştir. Belirlenen kodların (katılımcılar 15 kod- hekim 12 kod) içinde geçtiği her bağlam, başlangıç ifadeleri ölçütünde A'dan Z'ye sıralanmış, sıralanan bağlamlar içinden bir kez daha yüzdelik hesaplaması yapılarak ne kadar bağlamın işleme kapsamına alınacağı tespit edilmiştir. Ayrıca veri işleme tekniğinin bu aşamasında, özellikle araştırma sorununu zengin bulgular ile olgunlaştıracak olan bağlamlar da göz önünde bulundurularak konu başlıkları altında, “katılımcıların ifadeleri” değiştirilmeden tırnak içinde verilecektir.

Veri işleme tekniğinin son aşamasında katılımcıların (ilk 5 kodu içeren) ve hekimlerin (ilk 4 kodu içeren) ifadelerine analitik tekniklerden çok, söylemi belirli bir toplum anlayışı içinde (güç ilişkileri, değerler, ideolojiler, kimlik tanımlamaları, vb.) konumlandırmaya çalışan ve o topluma karşı kapsamlı eleştirel bir tutum benimseyen söylem analizi (Hammersley, 1997: 237) uygulanacaktır. Söylem analizi toplumsal sorunların, eşitsizliklerin ve ideolojilerin dil aracılığıyla nasıl üretildiğini ve yeniden üretimini anlamada önemli bir araçtır. Öncelikle sosyal gücün kötüye kullanılması, tahakküm ve eşitsizliğin sosyal ve politik bağlamda metin ve konuşma yoluyla nasıl hayata geçirildiğini, yeniden üretildiğini ve direnildiğini inceleyen bir söylem analitik araştırması türüdür ve araştırma boyunca farklı bir teorileştirme, analiz ve uygulama “mod”u veya “perspektifi” sunmayı amaçlamaktadır (Van Dijk, 2001: 354). Bu bağlamda toplum tarafından politik, ideolojik, bireysel, toplumsal temsillerin, genel metinleri ve bireysel aktörlerin söylemlerini nasıl şekillendirdiğinin vurgulanması önemlidir (Van

Dijk, 2019: 31). Çünkü dil sosyal bir fenomendir (Potter ve Wetherell, 1987). Buna göre söylemin gücü, söylenenin satır aralarını okuyarak, kültür kodlarına temas ederek bir şeyler aktarılmasında yatmaktadır. Dili çelişki, paradoks ve tartışmalı güç alanı olarak gören ve dilin dilsel örgütlenmesinden ziyade sosyal örgütlenmesine odaklanan Elliott'a (1996) göre dil, içinde farklı fonksiyonları barındıran karmaşık sistemler bütünüdür dolayısıyla basit bir temsil ya da yansıtma aracı olarak tanımlanamaz. Bu bağlamda söylemi üreten ile alıcı arasında kesişme noktalarını vurgulayan söylem analizi, üretilen bir iletinin sadece yorumlanmasını ve ne anlama geldiğini değil söylemde yer alan bilgilerin doğduğu kültürdeki anlamının ilgili farklı kültürler tarafından da anlaşılıp anlaşılamayacağı, yorumlanıp yorumlanmayacağını da saptanmasına olanak tanır (Aziz, 2014: 150). Bu yöntem, toplumsal eleştirinin temel bir aracı olarak, dilin toplumsal iktidar yapılarına nasıl hizmet ettiğini ve bu yapıları nasıl güçlendirdiğini ortaya koyar.

Bu doğrultuda katılımcıların kodlar listesinde en çok tekrar eden ilk beş kodun; hekimlerin kodlar listesinde en çok tekrar eden ilk dört kodun aynı anda içinde geçtiği bağlamlara söylem analizi nitel araştırma tekniği uygulanacaktır. Elde edilen bağlamlar söz konusu teknik ile yeniden yapılandırıldıktan sonra hangi sosyoloji kuramı ile sentezlenebileceğine ilişkin düşünce zemini oluşturulmaya çalışılacak; böylelikle verilerin bulgulara dönüştürülmesi aşaması tamamlanacaktır. Bu, en çok tekrar eden kodların aynı anda içinde geçtiği söylemlerin, düz, yan ve karmaşık anlamlar ışığında önerilenler doğrultusunda sosyolojik bakış açısı ile yeniden yapılandırılması anlamına gelir. Nihayetinde, güvenilirlik ve geçerlilik düzeyini sınamak üzere bu araştırma bir sosyal bilimci tarafından incelendikten sonra şekil alacaktır.

3.6. Verilerin Analizi

Verilerin analizi kapsamında ilk olarak, Tablo 1 ve Tablo 2'de sırasıyla katılımcı ve hekim veri işleme tekniklerinin deşifre edilmesi yapılacaktır. Aynı zamanda katılımcıların ifadelerine ait kodların tekrar etme sıklıkları (Tablo 3- Katılımcı Frekans Tablosu) analiz edilecek ve bu frekansların anlamlandırılması için Tablo 4: Katılımcı Kategori Tablosuna deşifre ve yorumlama işlemi yapılacaktır. İkinci aşamada katılımcı kategori tablolarının düzeyleri bağlamında ele alınarak Herbert Blumer, Michel Foucault ve Marshall Sahlins ile sentezlenerek bulgular ortaya konacaktır. Verilerin analizinin

üçüncü aşaması, sahadan elde edilen verilerin, konu ve anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde katılımcıların doğrudan ifadelerinin tırnak içinde verilmesine ve alt başlıklar halinde yorumlanmasına dayanmaktadır. Dördüncü aşama katılımcıların ifadelerinde en çok tekrar eden ilk beş kodun aynı anda içinde geçtiği bağlama söylem analizi nitel araştırma tekniği uygulaması ve söz konusu bağlamın söylem analizi marifeti ile yeniden yapılandırıldıktan sonra çağdaş sosyoloji kuramcılarından Erving Goffman'ın "hürmet kuramı" ile sentezlenmesine dayanmaktadır. Bu analiz, katılımcıların metin bütünlüğünün anlaşılmasını ve söylemlerinin derinlemesine incelenmesini sağlayacaktır. Beşinci aşamada Tablo 5: Hekim Frekans Tablosu Deşifre edilirken; altıncı aşamada hekimlerin en çok kullandığı 4 kodun aynı anda içinde geçtiği bağlama söylem analizi nitel araştırma tekniği uygulaması ve söz konusu bağlamın söylem analizi marifeti ile yeniden yapılandırıldıktan sonra çağdaş sosyoloji kuramcılarından Erving Goffman'ın "toplumsal dramaturji" kuramı ile sentezlenmesine dayanmaktadır. Son iki analiz, hekimlerin bakış açılarının ve ifadelerinin araştırma kapsamında nasıl konumlandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3.6.1 Tabloların Deşifre Edilmesi

3.6.1.1. Tablo 1: Katılımcı- Veri İşleme Tekniği Deşifre

Tablo 1 Katılımcı frekans tablosunda toplam 133 kod 8463 frekans belirlenmiştir. Tablo 1 ve 3'e göre, katılımcıların en çok kullandıkları ilk beş kod, 1243 tekrar ile anne, 1130 tekrar ile çocuk, 796 tekrar ile baba, 343 tekrar ile kardeş ve 324 tekrar ile aile; orta düzeyde tekrar eden beş kod 22 tekrar ile şiddet, 20'şer tekrar ile soyad/soyisim, mahalle ve toplum, 19 tekrar ile dua olmasına karşın en az kullandıkları beş kod ise 2'şer tekrar ile benlik, ataerkil, atılmış ve koparılma, 1 kez mahrem kodları olarak karşımıza çıkmıştır.

3.6.1.2. Tablo 2- Hekim- Veri İşleme Tekniği Deşifre

Tablo 2 Hekim frekans tablosunda toplam 46 kod 574 frekans belirlenmiştir. Buna göre hekimlerin en çok kullandıkları ilk dört kod; 89 tekrar ile çocuk, 44 tekrar ile kadın, 42 tekrar ile hasta, 26 tekrar ile aile; orta düzeyde tekrar eden dört kod 9 tekrar ile problem, 8 tekrar ile ilişki, 8 tekrar ile erkek, 7 tekrar ile baskı olmasına karşın en az

kullandıkları dört kod ise 2 tekrar ile intihar, 1'er kez ebeveyn, müşterek ile infertilite kodları olarak karşımıza çıkmıştır.

Tablo 3- Katılımcı Frekans Tablosu

SIRA	KOD	FREKANS	SIRA	KOD	FREKANS
1	ANNE	1243	68	TOPLUM	20
2	ÇOCUK	1130	69	FATİHA-DUA	19
3	BABA	796	70	TEDAVİ	18
4	KARDEŞ	343	71	İÇKİ-ALKOL	18
5	AİLE	324	72	ÇABA	17
6	OKUL	287	73	KURUM	16
7	KIZ-KIZIM	274	74	DEĞER	16
8	ERKEK/OĞLUM	208	75	ÖZGÜRLÜK	16
9	KADIN	175	76	KORUMA	15
10	AMCA	174	77	SAYGI	14
11	PARA	145	78	EMANET	14
12	ZOR	141	79	KİMLİK	14
13	HALA	120	80	ŞEHİR	13
14	BİYOLOJİK	109	81	NEFRET	12
15	MUTLU	106	82	MANEVİ	12
16	HASTA	102	83	MESAFE	12
17	EVLİLİK	102	84	KUVVET	12
18	ÖĞRETMEN	95	85	ALAN	12
19	KÖY	95	86	ŞANS	12
20	SEVGİ	87	87	NÜFUS CÜZDANI	10
21	VERME	89	88	AFFETMEK	10
22	AĞLA-MAK	87	89	CEZA	10
23	DEDE	86	90	HATA	10
24	ÜZÜL-MEK	76	91	İNTİHAR	9
25	ÜNİVERSİTE	75	92	KAYGI	9
26	BABAANNE	72	93	ONAY	9
27	ANANE	60	94	KAYINPEDER	9

28	KABUL	58	95	ÖZGÜVEN	9
29	KADER	55	96	KÜLTÜR	9
30	HAMİLE	54	97	SAVUNMA	8
31	SEÇ-MEK -İM	54	98	GÖRÜCÜ	8
32	AKRABA	50	99	AYIP	8
33	VERİL-MEK	50	100	KUSUR	8
34	YALNIZ	49	101	ERGEN	7
35	ÖZ	48	102	SIR	7
36	EKSİK	47	103	UTAN-MAK	7
37	BOŞANMA	47	104	ŞAHİT	7
38	SUÇ-LU-LIK	47	105	İNTİKAM	7
39	KOMŞU	46	106	YARA	7
40	TRAVMA	46	107	BOŞLUK	7
41	BAĞ	45	108	BASTIRMA BASTIRILMA	7
42	BEKLENTİ	44	109	ÇATIŞMA	6
43	İHTİYAÇ	42	110	TACİZ	6
44	ÇEVRE	41	111	MODERN	5
45	AİDİYET	41	112	İYİLEŞME	5
46	EVLATLIK	40	113	YOKSUN-LUK	5
47	KARAR	37	114	EZİLMEK	5
48	GÜVEN	36	115	KAÇMAK	5
49	PAYLAŞMAK	36	116	BAĞIMLI	5
50	ÇALIŞMA	35	117	ÜVEY	5
51	SAHİP ÇIKMA	35	118	CİNSİYET	4
52	ÖLÜM	34	119	AŞAĞILAMA	4
53	PSİKOLOJİ	31	120	ELALEM	4
54	KAYINVALİDE	30	121	ÇARE	3
55	GİZ-Lİ/LEME	28	122	SEÇİLMİŞ	3
56	EŞYA	27	123	YARANMAK	3
57	TERAPİ	26	124	REHBER	3
58	KORKU	26	125	MAHRUM	3
59	ACI	26	126	RAKİP/REKABET	3

60	KIYMET	25	127	RIZA	3
61	MAL-MÜLK	25	128	İTAAT	3
62	KOŞUL	24	129	BENLİK	2
63	ÖFKE	24	130	ATAERKİL	2
64	FARKINDA	23	131	ATILMIŞ	2
65	ŞİDDET	22	132	KOPARILMA	2
66	SOYAD/SOYİSİM	20	133	MAHREM	1
67	MAHALLE	20			8.643

3.6.1.3. Katılımcı Frekans Tablosu Deşifre

Toplam 133 kod 8643 frekanstan oluşan Tablo-3'e göre, katılımcılar sırayla 1243 tekrar ile en çok içinde "anne" kodu geçen cümleler kurmuşlardır. 1130 tekrar ile "çocuk" kodu ikinci sırada yerini alırken; 796 tekrar ile "baba" kodunun geçtiği cümleler üçüncü sırada yerini almıştır. "Baba" kodundan itibaren tekrar sayısı açısından dikkate değer bir kırılma göz çarpmaktadır. Buna göre, katılımcılar dördüncü sırada 343 tekrar ile "kardeş" kodu geçen cümleler kurmuşlardır. Katılımcılar beşinci sırada içinde 324 tekrar ile "aile" kodu geçen cümleler kullanmışlardır. Bunu sırasıyla 287 tekrar ile "okul", 274 tekrar ile "kız - kızım", 208 tekrar ile "oğul - oğlum", 175 tekrar ile "kadın", 174 tekrar ile "amca", 145 tekrar ile "para", 141 tekrar ile "zor", 120 tekrar ile "hala", 109 tekrar ile "biyoloji", 106 tekrar ile "mutlu", 102'şer tekrar ile "hasta" ve "evlilik", 95'er tekrar ile "öğretmen" ve "köy", 89 tekrar ile "verme", 87'şer tekrar ile "sevgi" ve "ağlamak", 86 tekrar ile "dede", 79 tekrar ile "üzülmek", 75 tekrar ile "üniversite", 62 tekrar ile "babanne", 60 tekrar ile "anane", 58 tekrar ile "kabul", 55 tekrar ile "kader", 54'er tekrar ile "hamile" ve "seçim", 50'şer tekrar ile "akraba" ve "verilmek", 49 tekrar ile "yalnız", 48 tekrar ile "öz", 47'şer tekrar ile "eksik", "boşanma" ve "suç-suçluluk", 46'şar tekrar ile "komşu" ve "travma", 45 tekrar ile "bağ", 44 tekrar ile "beklenti", 42 tekrar ile "ihtiyaç", 41'er tekrar ile "çevre" ve "ait - aidiyet", 40 tekrar ile "evlatlık", 37 tekrar ile "karar", 36'şar tekrar ile "güven" ve "paylaşmak", 35'şer tekrar ile "çalışma" ve "sahip (çıkma)", 34 tekrar ile "ölüm", 31 tekrar ile "psikoloji", 30 tekrar ile "kayınvalide", 28 tekrar ile "giz - gizleme", 27 tekrar ile "eşya", 26'şar tekrar ile "terapi", "korku" ve "acı", 25'er tekrar ile "kıymet" ve "mal-mülk", 24'er tekrar ile "koşul" ve "öfke", 23 tekrar ile "farkında",

22 tekrar ile “şiddet”, 20’şer tekrar ile “soyad-soy isim”, “mahalle” ve “toplum”, 19 tekrar ile “Fatiha - dua”, 18’er tekrar ile “tedavi”, “içki - alkol”, 17 tekrar ile “çaba”, 16’şar tekrar ile “kurum”, “değer” ve “özgürlük”, 15 tekrar ile “koruma”, 14’er tekrar ile “saygı”, “emanet” ve “kimlik”, 13 tekrar ile “şehir”, 12’şer tekrar ile nefret, manevi, mesafe, kuvvet, alan ve şans; 10’ar tekrar ile nüfus cüzdanı, affetmek, ceza ve hata; 9’ar tekrar ile intihar, kaygı, onay, kayınpeder, özgüven ve kültür; 8’er tekrar ile savunma, görücü, ayıp ve kusur; 7’şer tekrar ile ergen, sır, utan/mak-utanç, şahit, intikam, yara, boşluk ve bastırma/bastırılma; 6’şar tekrar ile çatışma ve taciz; 5’şer tekrar ile modern, iyileşme, yoksun(luk), ezilmek, kaçmak, bağımlı ve üvey; 4’er tekrar ile cinsiyet, aşağılama, elalem; 3’er tekrar ile çare, seçilmiş, yaranmak, rehber, mahrum, rakip/rekabet, rıza ve itaat; 2’şer tekrar ile benlik, ataerkil, atılmış, koparılma ve 1 kez mahrem kodları izlemiştir.

Tablo 4: Katılımcı Kategori Tablosu

KODLAR	FREK ANS	1. KATEGORİ	FREK ANS	2. KATEGORİ	FREK ANS	3. KATEGORİ	FREK ANS	4. KATEGORİ	FREK ANS	5. KATEGORİ	FREK ANS	6. KATEGORİ	FREK ANS	7. KATEGORİ	FREK ANS
EVLİLİK	102	BİRLİKTELİK / AYRILIK	149	AVANTAJ/ DEZAVANTAJ	186	KARAR	186	AKİT	186	MEŞRULA ŞTIRMA	186	SÜRDÜRME	186	TOPLU MSAL KURUM	4214
BOŞANMA	47														
KARAR	37	KARAR	37												
ANNE	1243	EBEVEYN	2039	EŞ	2039	KONUM	2039	GÖREV	2039	HANE HALKI	3852	AİLE	3852		
BABA	796														
ÇOCUK	1130	EVLAT	1473	ÜRETİM	1473	DEVAMLILIK	1473	DEVAMLILIK	1473						
KARDEŞ	343														
AİLE	324	AİLE	340	EV	340	OCAK	340	HANE	340						
KURUM	16														
GÜVEN	36	BEKLENTİ	122	EYLEM	176	ŞEKİLLENDİRME	176	EVLİLİK	176	RİTÜEL	176	TÖREN	176		
İHTİYAÇ	42														
BEKLENTİ	44														
SEÇİM	54	TERCİH	54												
BABAANNE	62	AİLE BÜYÜKLERİ	238	İHTİYARLIK / BİLGELİK	238	TASARRUF HAKKI / OTORİTE	238	SOY	596	GENETİK AKTARIM	596	YÖNETİM İKTİDAR	596	PATRİARHAL AİLE	596
ANANE	60														
DEDE	86														
KAYINVALİDE	30														

AMCA	174	HISIM	294	AKRABA	344	TABİ OLMA	358	ATALAR							GERO NTOKR ASI																				
HALA	120																																		
AKRABA	50																AKRABA	50																	
SAYGI	14	SAYGI	14	TABİ OLMA	14																														
AİDİYET	41	ORTAK GÖRÜ	41	AIT HISSETME	41	ÖZDEŞ OLMA	41	BAĞIMLILIK	41	ÖNEMSEM EÖNEMSE NME	120	BİR GRUBA DAHİL OLMA	120	AİDİYE T	120																				
KİMLİK	14	NÜFUS	34	İSİM	34	ADLANDIRMA ÇAĞIRILMA	34	ÖZNE	34																										
SOYAD - SOYİSİM	20																																		
BAĞ	45	BAĞ	45	DÜĞÜM	45	TUTKAL	45	GÖRÜNÜRLÜ K	45																										
BİYOLOJİ	109	BEDEN	109	CİNSELLİK / EROTİZM	163	ÇOCUK	163	YENİDEN ÜRETİM	163	ÇOĞALMA	163	SOYUN DEVAMI	251	BİYOP OLİTİK A	251																				
HAMİLE	54	HAMİLE	54																																
ÖZ	48	İÇERİDEN	48	ÖZNE	48	EŞİTLİK	48	MÜCADELE	88	DİRENİŞ	88																								
EVLATLIK	40	DIŞARIDAN	40	ANTI-ÖZNE	40	EŞİTSİZLİK/ FARKLILIK	40																												
OKUL	287	ÖĞRENCİ	362	AMATÖR	362	MERAK	362	SINAV	362	GELECEK KAYGISI	362	İTİBAR / MESLEK	457	EĞİTİM KURU MU	457																				
ÜNİVERSİTE	75							DİPLOMA																											
ÖĞRETMEN	95	ÖĞRETMEN	95	PROFESYONE L	95	BASKI	95	YAPTIRIM	95	BİLGİNİN TİCARİ DEĞERİ	95																								
ZOR	141	ŞİDDET	163	SALDIRI	163	GÜÇ	163	SÖMÜRÜ	163	ÜSTÜNLÜK	163	İTAAT	163																						
ŞİDDET	22																																		
KABUL	58	İKRAR	58	İCABET	58	TASDİK	58	BENİMSEME	58	SUSMAK	58	RIZA	58	RIZA	237																				
ÖZGÜRLÜK	16	İRADE	16	HAK	16	BAĞIMSIZLIK	16	HÜRRİYET	16	SINIR	16	BASKI	16																						
EŞYA	27	NESNE	27	MİRAS	52	SERVET	197	ÜRETİM	265	DEVAMLILIK	265	KÜLTÜREL SERMAYE	265	KAPİTA L SERM AYE	265																				
MAL - MÜLK	25	GÜVENCE	25																																
PARA	145	ARAÇ	145	ALIM GÜCÜ	145	KONUM	68																												
ÇALIŞMA	35	ÇALIŞMA	35	EMEK	52																														
ÇABA	17	ÇABA	17																																
DEĞER	16	KIYMET	16	DEĞİŞMEZLİK	16																														
KOMŞU	46	TANIDIK	46	YAKINLIK	102	SAMİMİ İLİŞKİLER	102	SAMİMİ İLİŞKİLER	102	YÖRE	143	KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK	251	TOPLU MSAL SERM AYE	251																				
MAHALLE	20	YAKINLIK	20																																
PAYLAŞMA	36	BÖLÜŞME	36																																
ÇEVRE	41	MUHİT	41	CİVAR	41	ETRAF	41	ALAN	41																										
KÖY	95	HOMOJEN NÜFUS	95	EĞİTİM - ÖĞRETİM VE SAĞLIK PROBLEMLERİ	95	ALT YAPI YETERSİZLİĞİ	95	YEREL YÖNETİM	95	BABA MESLEĞİ	95	TOPLUMSAL PRATİK	251	TOPLU MSAL SERM AYE	251																				
		GENİŞ AİLE	95	GÜÇLÜ AKRABA İLİŞKİLERİ	95	DÜŞÜK SUÇ ÖRANİ	95	İMECE	95	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İMALAT	95																								
ŞEHİR	13	HETEROJEN NÜFUS	13	EĞİTİM-ÖĞR ETİM VE SAĞLIK HİZMETLERİ	13	ULAŞIM ARAÇLARI VE YOLLAR	13	POLİTİKA	13	KAPİTALİS T AHLAK	13	SİMGESEL ŞİDDET																							

		ÇEKİRDEK AİLE	13	ZAYIF AKRABA İLİŞKİLERİ	13	ORGANİZE SUÇ	13	SERMAYE	13	UZMANLAŞMA	13				
KORKU	26	DEHŞET	26	UZAKLIK	26	TEHLİKE	26	ÖTEKİYLE İLİŞKİ	456	ÖZNELELER ARASI	456	İLİŞKİSEL DİNAMİK	456	KÜLTÜREL DİNAMİK	456
ÖFKE	24	KIZGINLIK	24	SALDIRGANLIK	24	YÜZLEŞME	24								
SEVGİ	87	YAKINLIK	87	GÜVENCE	87	İNCİNEBİLİRLİK	87								
MUTLU	106	BAHTİYAR	106	ARZUNUN NESNESİ	106	İSTENÇ	106								
AĞLAMAK	87	IZDIRAP	87	FERYAT	87	BİR ŞEYİN YOKLUĞU	166								
ÜZÜLMEK	79	ACI DUYMA	79	GAM	79										
SUÇ-LU-LUK	47	KÖTÜ HİS	47	YASAK EYLEM	47	ERDEM GÖSTERGESİ	47								
KIZ	274	ELEKTRA KOMPLEKSİ	449	DIŞI ÇOCUK	274	BAKİR	274	BEKARET	274	DIŞI	449	CİNSİYET	657	TOPLUMSAL CİNSİYET	657
KADIN	175			AVRAT	175	HATUN	175	HANIM	175						
ERKEK	208	ÖDİPUS KOMPLEKSİ	208	OĞLAN	208	ER	208	ADAM	208	ERİL	208				
GİZLEME	28	SAKLAMA	28	KAMUFLE	28	İNKAR	28	MASKELEME	28	MUHAFAZA	28	STATÜKO	125	TOPLUMSAL İSTİKRAR	148
EKSİKLİK	47	NOKSAN	47	YOKLUK	47	HATA	47	DEFO	47	KUSUR	47				
KORUMA	15	BAKIM	15	GÖZETİM	15	HİMAYE	15	KORUMA	15	KORUMA	50				
SAHİP ÇIKMA	35	KAYIRMAK	35	ARKA ÇIKMAK	35	İLTİMAS	35	SAHİP ÇIKMA	35						
FARKINDA	23	BİLİNÇ	23	DUYUMSAM	23	MUHAKEME	23	DÜŞÜNME	23	YARGI	23	KONTROL	23		
				A											
PSİKOLOJİ	31	RUH	31	DÜŞÜNME	31	DAVRANIŞ	31	GÜDÜ	31	HİSSİYAT	31	NORMALİZASYON	223	KOLEKTİF / SOSYAL TRAVMA	223
TRAVMA	46	TRAVMA	46	YARA	46	SAPLANTI	46	UNUTMA	46	NİSYAN	46				
HASTA	102	ARAZ	102	BOZUK	102	YARALI	102	BULGU	102	SEMPATOM	102				
TEDAVİ	18	İYİLEŞTİRME	18	SAĞALTIM	44	ORTADAN KALDIRMA	44	İYİ ETME	44	İYİLEŞTİRME	44				
TERAPİ	26	SAĞALTMA	26												
VERİLMEK	50	ELDEN ÇIKARILMAK	50	GÖZDEN ÇIKARILMAK	50	HARCAMAK	50	YOLLAMAK	50	BAŞTAN SAVMAK	50	YABANCILAŞMA / YÜZEYSELLİK	50	TÜKETİM KÜLTÜRÜ	50
MANEVİ	12	İÇSEL	12	HİSSİ	12	DÜŞÜNCEL	12	DÜŞSEL	12	SOYUT	12	SOYUT BİLEŞEN	12	İNANÇ	12
KADER	55	YAZGI	55	ALIN YAZISI	55	TAKDİR	55	TECELLİ	55	MUKADDERAT	55	KADERCİLİK	89	FATALİZM	89
ÖLÜM	34	ECEL	34	BİTİŞ	34	SON	34	AKİBET	34	EMRİHAK	34				
		60		52		48		41		33		20		15	

3.6.1.4. Tablo 4: Katılımcı Kategori Tablosu Deşifre ve Yorumlama

Tablo 4 kategori tablosuna göre sırayla birinci düzey kategori; birliktelik/ayrılık, karar, ebeveyn, evlat, aile vb. gibi 60 tane alt kategoriden oluşmaktadır. Buna göre, evlilik 102, boşanma 47 kodlarından oluşan “birliktelik/ayrılık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 149’dur. Karar 37 kodundan oluşan “karar” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 37’dir. Anne 1243, baba 796 kodlarından oluşan “ebeveyn” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 2039’dur. Çocuk 1130, kardeş 343 kodlarından oluşan “evlat” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 1473’tür. Aile 324, kurum 16 kodlarından oluşan “aile” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 340’tır. Güven 36, ihtiyaç 42, beklenti 44 kodlarından oluşan “beklenti” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 122’dir. Seçim 54 kodundan oluşan “tercih” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 54’tür. Babanne 62, anane 60, dede 86, kayınvalide 30 kodlarından oluşan “aile büyükleri” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 238’dir. Amca 174, hala 120 kodlarından oluşan “hısım” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 294’tür. Akraba 50 kodundan oluşan “akraba” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50’dir. Saygı 14 kodundan oluşan “saygı” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 14’tür. Aidiyet 41 kodundan oluşan “ortak görüş” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41’dir. Kimlik 14, soyad - soyisim 20 kodlarından oluşan “nüfus” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 34’tür. Bağ 45 kodundan oluşan “bağ” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 45’tir. Biyoloji 109 kodundan oluşan “beden” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 109’dur. Hamile 54 kodundan oluşan “hamile” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 54’tür. Öz 48 kodundan oluşan “içeriden” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 48’dir. Evlatlık 40 kodundan oluşan “dışarıdan” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 40’tır. Okul 287, üniversite 75 kodlarından oluşan “öğrenci” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 362’dir. Öğretmen 95 kodundan oluşan “öğretmen” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95’tir. Zor 141, şiddet 22 kodlarından oluşan “şiddet” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. Kabul 58 kodundan oluşan “ikrar” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 58’dir. Özgürlük 16 kodundan oluşan “irade” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 16’dir. Eşya 27 kodundan oluşan “nesne” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 27’dir. Mal- mülk 25 kodundan oluşan “güvence” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 25’tir. Para 145 kodundan oluşan “araç” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 145’tir. Çalışma 35 kodundan oluşan “çalışma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 145’tir. Çaba 17 kodundan oluşan “çaba” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 17’dir. Değer 16 kodundan oluşan “kıymet” alt

kategorisinin niceliksel büyüklüğü 16'dır. Komşu 46 kodundan oluşan "tanıdık" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 46'dır. Mahalle 20 kodundan oluşan "yakınlık" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 20'dir. Paylaşma 36 kodundan oluşan "bölüşme" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 36'dır. Çevre 41 kodundan oluşan "muhit" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41'dir. Köy 95 kodundan oluşan "homojen nüfus" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95'tir. Köy 95 kodundan oluşan "geniş aile" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95'tir. Şehir 13 kodundan oluşan "heterojen nüfus" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13'tür. Şehir 13 kodundan oluşan "çekirdek aile" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13'tür. Korku 26 kodundan oluşan "dehşet" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 26'dır. Öfke 24 kodundan oluşan "kızgınlık" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 24'tür. Sevgi 87 kodundan oluşan "yakınlık" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 87'dir. Mutlu 106 kodundan oluşan "bahtiyar" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 106'dır. Ağlamak 87 kodundan oluşan "ızdırap" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 87'dir. Üzülmek 79 kodundan oluşan "acı duyma" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 79'dur. Suç (lu-luk) 47 kodundan oluşan "kötü his" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 47'dir. Kız 274, kadın 175 kodlarından oluşan "Elektra kompleksi" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 449'dur. Erkek 208 kodundan oluşan "Oidipus kompleksi" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 208'dir. Gizleme 28 kodundan oluşan "saklama" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 28'dir. Eksiklik 47 kodundan oluşan "noksan" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 47'dir. Koruma 15 kodundan oluşan "bakım" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 15'tir. Sahip çıkma 35 kodundan oluşan "kayırmak" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 35'tir. Farkında 23 kodundan oluşan "bilinç" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 23'tür. Psikoloji 31 kodundan oluşan "ruh" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 31'dir. Travma 46 kodundan oluşan "travma" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 46'dır. Hasta 102 kodundan oluşan "araz" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 102'dir. Tedavi 18 kodundan oluşan "iyileştirme" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 18'dir. Terapi 26 kodundan oluşan "sağaltma" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 26'dır. Verilmek 50 kodundan oluşan "elden çıkarmak" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50'dir. Manevi 12 kodundan oluşan "içsel" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 12'dir. Kader 55 kodundan oluşan "ecel" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 55'tir. Ölüm 34 kodundan oluşan "ecel" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 34'tür.

Birinci düzey kategorinin yorumlanması gerekirse; birliktelik/ayrılık, karar, ebeveyn, evlat, aile vb. olacak şekilde 60 çeşittir. Anne, baba kodlarından oluşan “ebeveyn” kategorisi 2039’luk nicel büyüklük ile ilk sırayı almıştır. Çocuk, kardeş kodlarından oluşan “evlât” kategorisi 1473’lük nicel büyüklük ile ikinci sıradadır. Kız ve kadın kodlarından oluşan “Elektra kompleksi” 449’luk nicel büyüklük ile üçüncü sırada yerini almıştır. Okul, üniversite kodlarından oluşan “öğrenci” kategorisi 362’lik nicel büyüklük ile dördüncü sırada yerini almıştır. Aile, kurum kodlarından oluşan “aile” kategorisi 340’lık nicel büyüklük ile beşinci sıradadır. Amca, hala kodlarından oluşan “hısım” kategorisi 294’lük nicel büyüklük ile altıncı sıradadır. Babanne, anane, dede, kayınvalide kodlarından oluşan “aile büyükleri” kategorisi 238’lik nicel büyüklük ile yedinci sıradadır. Erkek kodundan oluşan “Oidipus kompleksi” 208’lik nicel büyüklük ile sekizinci sıradadır. Zor ve şiddet kodlarından oluşan “şiddet” kategorisi 163 nicel büyüklük ile dokuzuncu sıradadır. Evlilik, boşanma kodlarından oluşan “birliktelik - ayrılık” kategorisi 149’luk nicel büyüklük ile onuncu sırada yerini almıştır. Para kodundan oluşan “araç” kategorisi 145’lik nicel büyüklük ile on birinci sıradadır. Güven, ihtiyaç, beklenti kodlarından oluşan “beklenti” kategorisi 122’lik nicel büyüklük ile on ikinci sırada yerini almıştır. Biyoloji kodundan oluşan “beden” kategorisi 109’luk nicel büyüklük ile on üçüncü sıradadır. Mutlu kodundan oluşan “bahtiyar” kategorisi 106’lık nicel büyüklük ile on dördüncü sıradadır. Hasta kodundan oluşan “araz” kategorisi 102’lik nicel büyüklük ile on beşinci sıradadır. Öğretmen kodundan oluşan “öğretmen” kategorisi ile köy kodundan oluşan “homojen nüfus” kategorisi ve yine köy kodundan oluşan “geniş aile” kategorisi 95’lik nicel büyüklük ile on altıncı sırada yerlerini almışlardır. Sevgi kodundan oluşan “yakınlık” kategorisi ile “ağlamak kodundan oluşan “ızdırıp” kategorisi 87’lik nicel büyüklük ile on yedinci sıradadır. Üzülmek kodundan oluşan “acı duyma” kategorisi 79’luk nicel büyüklük ile on sekizinci sıradadır. Kabul kodundan oluşan “ikrar” kategorisi 58’lik nicel büyüklük ile on dokuzuncu sıradadır. Kader kodundan oluşan “yazgı” kategorisi 55’lik nicel büyüklük ile yirminci sıradadır. Seçim kodundan oluşan “tercih” kategorisi ile hamile kodundan oluşan “hamile” kategorisi 54’lük nicel büyüklük ile yirmi birinci sırada yerlerini almışlardır. Akraba kodundan oluşan “akraba” kategorisi ile verilmek kodundan oluşan “elden çıkartmak” kategorisi 50’lik nicel büyüklük ile yirmi ikinci sırada yerlerini almışlardır. Öz kodundan oluşan “içeriden” kategorisi 48’lik nicel büyüklük ile yirmi üçüncü sıradadır. Suç (lu-luk) kodundan oluşan “kötü his” kategorisi ile eksiklik kodundan oluşan “noksan” kategorisi 47’lik nicel büyüklük ile yirmi dördüncü sıradadır. Komşu kodundan oluşan “tanıdık”

kategorisi ile travma kodundan oluşan “travma” kategorisi 46’lık nicel büyüklük ile yirmi beşinci sırada yerlerini almıştır. Bağ kodundan oluşan “bağ” kategorisi 45’lik nicel büyüklük ile yirmi altıncı sıradadır. Aidiyet kodundan oluşan “ortak görü” kategorisi ile çevre kodundan oluşan “muhit” kategorisi 41’lik nicel büyüklük ile yirmi yedinci sıradadır. Evlatlık kodundan oluşan “dışarıdan” kategorisi 40’lik nicel büyüklük ile yirmi sekizinci sıradadır. Karar kodundan oluşan “karar” kategorisi 37’lik nicel büyüklük ile yirmi dokuzuncu sıradadır. Paylaşma kodundan oluşan “bölüşme” kategorisi 36’lık nicel büyüklük ile otuzuncu sıradadır. Çalışma kodundan oluşan “çalışma” kategorisi ile sahip çıkma kodundan oluşan “kayırmak” kategorisi 35’lik nicel büyüklük ile otuz birinci sırada yerlerini almışlardır. Kimlik ve soyad/soyisim kodlarından oluşan “nüfus” kategorisi ile ölüm kodundan oluşan “ecel” kategorisi 34’lük nicel büyüklük ile otuz ikinci sırada yerlerini almışlardır. Psikoloji kodundan oluşan “ruh” kategorisi 31’lik nicel büyüklük ile otuz üçüncü sıradadır. Gizleme kodundan oluşan “saklama” kategorisi 28’lik nicel büyüklük ile otuz dördüncü sıradadır. Eşya kodundan oluşan “nesne” kategorisi 27’lik nicel büyüklük ile otuz beşinci sıradadır. Korku kodundan oluşan “dehşet” kategorisi ile terapi kodundan oluşan “sağaltma” kategorisi 26’lık nicel büyüklük ile otuz altıncı sıradadır. Mal/mülk kodundan oluşan “güvence” kategorisi 25’lik nicel büyüklük ile otuz yedinci sıradadır. Öfke kodundan oluşan “kızgınlık” kategorisi 24’lük nicel büyüklük ile otuz sekizinci sıradadır. Farkında kodundan oluşan “bilinç” kategorisi 23’lük nicel büyüklük ile otuz dokuzuncu sıradadır. Mahalle kodundan oluşan “yakınlık” kategorisi 20’lik nicel büyüklük ile kırkinci sıradadır. Tedavi kodundan oluşan “iyileştirme” kategorisi 18’lik nicel büyüklük ile kırk birinci sıradadır. Çaba kodundan oluşan “çaba” kategorisi 17’lik nicel büyüklük ile kırk ikinci sıradadır. Özgürlük kodundan oluşan “irade” kategorisi ile değer kodundan oluşan “kıymet” kategorisi 16’lık nicel büyüklük ile kırk üçüncü sırada yerlerini almışlardır. Koruma kodundan oluşan “bakım” kategorisi 15’lik nicel büyüklük ile kırk dördüncü sıradadır. Saygı kodundan oluşan “saygı” kategorisi 14’lük nicel büyüklük ile kırk beşinci sıradadır. Şehir kodundan oluşan “heterojen nüfus” kategorisi ile yine şehir kodundan oluşan “çekirdek aile” kategorisi 13’lük nicel büyüklük ile kırk altıncı sıradadır. Manevi kodundan oluşan “içsel” kategorisi 12’lik nicel büyüklük ile kırk yedinci sıradadır.

İkinci düzey kategori; avantaj-dezavantaj, eş, üretim, ev, eylem vb. gibi 52 tane alt kategoriden oluşmaktadır. Buna göre; birliktelik- ayrılık 149, karar 37 kodlarından oluşan “avantaj/dezavantaj” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 186’dır. Ebeveyn

2039 kodundan oluşan “eş” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 2039’dur. Evlat 1473 kodundan oluşan “üretim” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 1473’tür. Aile 340 kodundan oluşan “ev” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 340’tır. Beklenti 122, tercih 54 kodlarından oluşan “eylem” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 176’dır. Aile büyükleri 238 kodundan oluşan “ihtiyarlık/bilgelik” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 238’dir. Hısım 294, akraba 50 kodlarından oluşan “akraba” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 294’tür. Saygı 14 kodundan oluşan “tabi olma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 14’tür. Ortak görü 41 kodundan oluşan “ait hissetme” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41’dir. Nüfus 34 kodundan oluşan “isim” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 34’tür. Bağ 45 kodundan oluşan “düğüm” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 45’tir. Beden 109, hamile 54 kodlarından oluşan “cinsellik/erotizm” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. İçeriden 48 kodundan oluşan “özne” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 48’dir. Dışarıdan 40 kodundan oluşan “anti özne” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 40’tır. Öğrenci 362 kodundan oluşan “amatör” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 362’dir. Öğretmen 95 kodundan oluşan “profesyonel” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95’tir. Şiddet 163 kodundan oluşan “saldırı” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. İkrar 58 kodundan oluşan “icabet” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 58’dir. İrade 16 kodundan oluşan “hak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 16’dır. Nesne 27, güvence 25 kodlarından oluşan “miras” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 52’dir. Araç 145 kodundan oluşan “alım gücü” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 145’tir. Çalışma 35, çaba 17 kodlarından oluşan “emek” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 52’dir. Kıymet 16 kodundan oluşan “değişmezlik” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 16’dır. Tanıdık 46, yakınlık 20, bölüşme 36 kodlarından oluşan “yakınlık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 102’dir. Muhit 41 kodundan oluşan “civar” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41’dir. Homojen nüfus 95 kodundan oluşan “eğitim, öğretim ve sağlık problemleri” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95’tir. Geniş aile 95 kodundan oluşan “güçlü akraba ilişkileri” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95’tir. Heterojen nüfus 13, kodundan oluşan “eğitim, öğretim ve sağlık hizmetleri” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13’tür. Çekirdek aile 13 kodundan oluşan “zayıf akraba ilişkileri” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13’tür. Dehşet 26 kodundan oluşan “uzaklık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 26’dır. Kızgınlık 24 kodundan oluşan “saldırganlık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 24’tür. Yakınlık 87 kodundan oluşan “güvence” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 87’dir. Bahtiyar 106 kodundan oluşan “arzunun

nesnesi” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 106’dır. Izdırap 87 kodundan oluşan “feryat” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 87’dir. Acı duyma 79 kodundan oluşan “gam” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 79’dur. Kötü his 47 kodundan oluşan “yasak eylem” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 47’dir. Elektra kompleksi 449 kodundan oluşan “dişi çocuk” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 449’dur. Elektra kompleksi 449 kodundan oluşan “avrat” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 449’dur. Oidipus kompleksi 208 kodundan oluşan “oğlan” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 208’dir. Saklama 28 kodundan oluşan “kamufle” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 28’dir. Noksan 47 kodundan oluşan “yokluk” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 47’dir. Bakım 15 kodundan oluşan “gözetim” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 15’tir. Kayırmak 35 kodundan oluşan “arka çıkmak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 35’tir. Bilinç 23 kodundan oluşan “duyumsama” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 23’tür. Ruh 31 kodundan oluşan “düşünme” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 31’dir. Travma 46 kodundan oluşan “yara” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 46’dır. Araz 102 kodundan oluşan “bozuk” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 102’dir. İyileştirme 18, sağaltma 26 kodlarından oluşan “sağaltım” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 44’tür. Elden çıkarılmak 50 kodundan oluşan “gözden çıkarılmak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50’dir. İçsel 12 kodundan oluşan “hissi” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 12’dir. Yazgı 55 kodundan oluşan “alın yazısı” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 55’tir. Ecel 34 kodundan oluşan “bitiş” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 34’tür.

İkinci düzey kategorinin yorumlanması gerekirse; avantaj/dezavantaj, eş, üretim vb. olacak şekilde 52 çeşittir. Ebeveyn kodundan oluşan “eş” kategorisi 2039’luk nicel büyüklük ile birinci sıradadır. Evlat kodundan oluşan “üretim” kategorisi 1473’lük nicel büyüklük ile ikinci sırada yerini almıştır. Öğrenci kodundan oluşan “amatör” kategorisi 362’lik nicel büyüklük ile üçüncü sırada yerini almıştır. Hısım ve akraba kodlarından oluşan “akraba” kategorisi 344’lük nicel büyüklük ile dördüncü sırada yerini almıştır. Aile kodundan oluşan “ev” kategorisi 340’lık nicel büyüklük ile beşinci sırada yerini almıştır. Elektra kompleksi kodundan oluşan “dişi çocuk” kategorisi 274’lük nicel büyüklük ile altıncı sırada yerini almıştır. Aile büyükleri kodundan oluşan “ihtiyarlık/bilgelik” kategorisi 238’lik nicel büyüklük ile yedinci sırada yerini almıştır. Oidipus kompleksi kodundan oluşan “oğlan” kategorisi 208’lik nicel büyüklük ile sekizinci sırada yerini almıştır. Birliktelik/ayrılık, karar kodlarından oluşan

“avantaj/dezavantaj” kategorisi 186’lık nicel büyüklük ile dokuzuncu sıradadır. Beklenti ve tercih kodlarından oluşan “eylem” kategorisi 176’lık nicel büyüklük ile onuncu sıradadır. Elektra kompleksi kodundan oluşan “avrat” kategorisi 175’lik nicel büyüklük ile on birinci sırada yerini almıştır. Beden ve hamile kodlarından oluşan “cinsellik/erotizm” kategorisi ile şiddet kodundan oluşan “saldırı” kategorisi 163’lük nicel büyüklük ile on ikinci sırada yerlerini almışlardır. Araç kodundan oluşan “alım gücü” kategorisi 145’lik nicel büyüklük ile on üçüncü sırada yerini almıştır. Bahtiyar kodundan oluşan “arzunun nesnesi” kategorisi 106’lık nicel büyüklük ile on dördüncü sırada yerini almıştır. Tanıdık, yakınlık ve bölüşme kodlarından oluşan “yakınlık” kategorisi ile araz kodundan oluşan “bozuk” kategorisi 102’lik nicel büyüklük ile on beşinci sırada yerlerini almıştır. Öğretmen kodundan oluşan “profesyonel” kategorisi, homojen nüfus kodundan oluşan “eğitim, öğretim ve sağlık problemleri” kategorisi ile geniş aile kodundan oluşan “güçlü akraba ilişkileri” kategorisi 95’lik nicel büyüklük ile on altıncı sırada yerlerini almışlardır. Yakınlık kodundan oluşan “güvence” kategorisi ile ızdırap kodundan oluşan “feryat” kategorisi 87’lik nicel büyüklük ile on yedinci sırada yerlerini almışlardır. Acı duyma kodundan oluşan “gam” kategorisi 79’luk nicel büyüklük ile on sekizinci sırada yerini almıştır. İkrar kodundan oluşan “icabet” kategorisi 58’lik nicel büyüklük ile on dokuzuncu sırada yerini almıştır. Yazgı kodundan oluşan “alın yazısı” kategorisi 55’lik nicel büyüklük ile yirminci sırada yerini almıştır. Nesne ve güvence kodlarından oluşan “miras” kategorisi ile çalışma ve çaba kodlarından oluşan “emek” kategorisi 52’lik nicel büyüklük ile yirmi birinci sırada yerlerini almışlardır. Elden çıkarmak kodundan oluşan “gözden çıkarılmak” kategorisi 50’lik nicel büyüklük ile yirmi ikinci sırada yerini almıştır. İçeriden kodundan oluşan “özne” kategorisi 48’lik nicel büyüklük ile yirmi üçüncü sırada yerini almıştır. Kötü his kodundan oluşan “yasak eylem” kategorisi ile noksan kodundan oluşan “yokluk” kategorisi 47’lik nicel büyüklük ile yirmi dördüncü sırada yerlerini almışlardır. Travma kodundan oluşan “yara” kategorisi 46’lık nicel büyüklük ile yirmi beşinci sırada yerini almıştır. Bağ kodundan oluşan “düğüm” kategorisi 45’lik nicel büyüklük ile yirmi altıncı sırada yerini almıştır. İyileştirme ve sağaltma kodlarından oluşan “sağaltım” kategorisi 44’lük nicel büyüklük ile yirmi yedinci sırada yerini almıştır. Ortak görü kodundan oluşan “ait hissetme” kategorisi ile muhit kodundan oluşan “civar” kategorisi 41’lik nicel büyüklük ile yirmi sekizinci sırada yerlerini almışlardır. Dışarıdan kodundan oluşan “anti özne” kategorisi 40’lık nicel büyüklük ile yirmi dokuzuncu sırada yerini almıştır. Kayırmak kodundan oluşan “arka çıkmak” kategorisi 35’lik nicel büyüklük ile otuzuncu sırada yerini almıştır.

Nüfus kodundan oluşan “isim” kategorisi ile ecel kodundan oluşan “bitiş” kategorisi 34’lük nicel büyüklük ile otuz birinci sırada yerlerini almışlardır. Ruh kodundan oluşan “düşünme” kategorisi 31’lik nicel büyüklük ile otuz ikinci sırada yerini almıştır. Saklama kodundan oluşan “kamufle” kategorisi 28’lik nicel büyüklük ile otuz üçüncü sırada yerini almıştır. Dehşet kodundan oluşan “uzaklık” kategorisi 26’lık nicel büyüklük ile otuz dördüncü sırada yerini almıştır. Kızgınlık kodundan oluşan “saldırganlık” kategorisi 24’lük nicel büyüklük ile otuz beşinci sırada yerini almıştır. Bilinç kodundan oluşan “duyumsama” kategorisi 23’lük nicel büyüklük ile otuz altıncı sırada yerini almıştır. İrade kodundan oluşan “hak” kategorisi ile kıymet kodundan oluşan “değişmezlik” kategorisi 16’lık nicel büyüklük ile otuz yedinci sırada yerlerini almışlardır. Bakım kodundan oluşan “gözetim” kategorisi 15’lik nicel büyüklük ile otuz sekizinci sırada yerini almıştır. Saygı kodundan oluşan “tabi olma” kategorisi 14’lük nicel büyüklük ile otuz dokuzuncu sırada yerini almıştır. Heterojen nüfus kodundan oluşan “eğitim, öğretim ve sağlık hizmetleri” kategorisi ile çekirdek aile kodundan oluşan “zayıf akraba ilişkileri” kategorisi 13’lük nicel büyüklük ile kırkinci sırada yerlerini almışlardır. İçsel kodundan oluşan “hissi” kategorisi 12’lik nicel büyüklük ile kırk birinci sırada yerini almıştır.

Üçüncü düzey kategori; karar, konum, devamlılık vb. gibi 48 tane alt kategoriden oluşmaktadır. Buna göre; avantaj/dezavantaj 186 kodundan oluşan “karar” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 186’dır. Eş 2039 kodundan oluşan “konum” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 2039’dur. Üretim 1473 kodundan oluşan “devamlılık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 1473’tür. Ev 340 kodundan oluşan “ocak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 340’tır. Eylem 176 kodundan oluşan “şekillendirme” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 176’dır. İhtiyarlık/bilgelik 238 kodundan oluşan “tasarruf hakkı/otorite” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 238’dir. Akraba 344, tabi olma 14 kodlarından oluşan “tabi olma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 358’dir. Ait hissetme 41 kodundan oluşan “özdeş olma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41’dir. İsim 34 kodundan oluşan “adlandırma/çağırılma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 34’tür. Düğüm 45 kodundan oluşan “tutkal” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 45’tir. Cinsellik/erotizm 163 kodundan oluşan “çocuk” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. Özne 48 kodundan oluşan “eşitlik” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 48’dir. Anti özne 40 kodundan oluşan “eşitsizlik/farklılık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 40’tır. Amatör 362 kodundan oluşan “merak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 362’dir. Profesyonel 95 kodundan oluşan “baskı” alt

kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95'tir. Saldırı 163 kodundan oluşan "güç" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163'tür. İcabet 58 kodundan oluşan "tasdik" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 58'dir. Hak 16 kodundan oluşan "bağımsızlık" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 16'dır. Miras 52, alım gücü 145 kodlarından oluşan "servet" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 197'dir. Emek 52, değişmezlik 16 kodlarından oluşan "konum" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 68'dir. Yakınlık 102 kodundan oluşan "samimi ilişkiler" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 102'dir. Civar 41 kodundan oluşan "etraf" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41'dir. Eğitim, öğretim ve sağlık problemleri 95 kodundan oluşan "altyapı yetersizliği" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95'tir. Güçlü akraba ilişkileri 95 kodundan oluşan "düşük suç oranı" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95'tir. Eğitim, öğretim ve sağlık hizmetleri 13 kodundan oluşan "ulaşım araçları ve yollar" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13'tür. Zayıf akraba ilişkileri 13 kodundan oluşan "organize suç" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13'tür. Uzaklık 26 kodundan oluşan "tehlike" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 26'dır. Saldırganlık 24 kodundan oluşan "yüzleşme" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 24'tür. Güvence 87 kodundan oluşan "incinebilirlik" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 87'dir. Arzunun nesnesi 106 kodundan oluşan "istenç" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 106'dır. Feryat 87, gam 79 kodlarından oluşan "bir şeyin yokluğu" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 166'dır. Yasak eylem 47 kodundan oluşan "erdem göstergesi" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 47'dir. Dişi çocuk 274 kodundan oluşan "bakir" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 274'tür. Avrat 175 kodundan oluşan "hatun" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 175'tir. Oğlan 208 kodundan oluşan "er" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 208'dir. Kamufle 28 kodundan oluşan "inkâr" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 28'dir. Yokluk 47 kodundan oluşan "hata" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 47'dir. Gözetim 15 kodundan oluşan "himaye" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 15'tir. Arka çıkmak 35 kodundan oluşan "iltimas" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 35'tir. Duyumsama 23 kodundan oluşan "muhakeme" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 23'tür. Düşünme 31 kodundan oluşan "davranış" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 31'dir. Yara 46 kodundan oluşan "saplantı" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 46'dır. Bozuk 102 kodundan oluşan "yaralı" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 102'dir. Sağaltım 44 kodundan oluşan "ortadan kaldırma" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 44'tür. Gözden çıkarılmak 50 kodundan oluşan "harcamak" alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50'dir. Hissi 12 kodundan oluşan "düşüncel" alt kategorisinin niceliksel

büyükülüğü 12'dir. Alın yazısı 55 kodundan oluşan "takdir" alt kategorisinin niceliksel büyükülüğü 55'tir. Bitiş 34 kodundan oluşan "son" alt kategorisinin niceliksel büyükülüğü 34'tür.

Üçüncü düzey kategorinin yorumlanması gerekirse; karar, konum, devamlılık vb. olacak şekilde 48 çeşittir. Eş kodundan oluşan "konum" kategorisi 2039'luk nicel büyüklük ile birinci sıradadır. Üretim kodundan oluşan "devamlılık" kategorisi 1473'lük nicel büyüklük ile ikinci sırada yerini almıştır. Amatör kodundan oluşan "merak" kategorisi 362'lik nicel büyüklük ile üçüncü sıradadır. Akraba ve tabi olma kodundan oluşan "tabi olma" kategorisi 358'lik nicel büyüklük ile dördüncü sıradadır. Ev kodundan oluşan "ocak" kategorisi 340'lık nicel büyüklük ile beşinci sıradadır. Dişi çocuk kodundan oluşan "bakir" kategorisi 274'lük nicel büyüklük ile altıncı sıradadır. İhtiyarlık/bilgelik kodundan oluşan "tasarruf hakkı/otorite" kategorisi 238'lik nicel büyüklük ile yedinci sıradadır. Oğlan kodundan oluşan "er" kategorisi 208'lik nicel büyüklük ile sekizinci sıradadır. Miras ve alım gücü kodlarından oluşan "servet" kategorisi 197'lik nicel büyüklük ile dokuzuncu sıradadır. Avantaj/dezavantaj kodundan oluşan "karar" kategorisi 186'lık nicel büyüklük ile onuncu sıradadır. Eylem kodundan oluşan "şekillendirme" kategorisi 176'lık nicel büyüklük ile on birinci sıradadır. Avrat kodundan oluşan "hatun" kategorisi 175'lik nicel büyüklük ile on ikinci sıradadır. Feryat ve gam kodlarından oluşan "bir şeyin yokluğu" kategorisi 166'lık nicel büyüklük ile on üçüncü sıradadır. Cinsellik/erotizm kodundan oluşan "çocuk" kategorisi ile saldırı kodundan oluşan "güç" kategorisi 163'lük nicel büyüklük ile on dördüncü sırada yerlerini almışlardır. Arzunun nesnesi kodundan oluşan "istenç" kategorisi 106'lık nicel büyüklük ile on beşinci sıradadır. Yakınlık kodundan oluşan "samimi ilişkiler" kategorisi ile bozuk kodundan oluşan "yaralı" kategorisi 102'lik nicel büyüklük ile on altıncı sırada yerlerini almışlardır. Profesyonel kodundan oluşan "baskı" kategorisi, eğitim, öğretim ve sağlık problemleri kodundan oluşan "alt yapı yetersizliği" kategorisi ile güçlü akraba ilişkileri kodundan oluşan "düşük suç oranı" kategorisi 95'lik nicel büyüklük ile on yedinci sırada yerlerini almışlardır. Güvence kodundan oluşan "incinebilirlik" kategorisi 87'lik nicel büyüklük ile on sekizinci sıradadır. Emek ve değişmezlik kodundan oluşan "konum" kategorisi 68'lik nicel büyüklük ile on dokuzuncu sıradadır. İcabet kodundan oluşan "tasdik" kategorisi 56'lık nicel büyüklük ile yirminci sıradadır. Alın yazısı kodundan oluşan "takdir" kategorisi 55'lik nicel büyüklük ile yirmi birinci sıradadır. Gözden çıkarılmak kodundan oluşan "harcamak" kategorisi 50'lik nicel büyüklük ile yirmi ikinci

sıradadır. Özne kodundan oluşan “eşitlik” kategorisi 48’lik nicel büyüklük ile yirmi üçüncü sıradadır. Yasak eylem kodundan oluşan “erdem göstergesi” kategorisi ile yokluk kodundan oluşan “hata” kategorisi 47’lik nicel büyüklük ile yirmi dördüncü sırada yerlerini almışlardır. Düğüm kodundan oluşan “tutkal” kategorisi ile yara kodundan oluşan “saplantı” kategorisi 46’lık nicel büyüklük ile yirmi beşinci sıradadır. Sağaltım kodundan oluşan “ortadan kaldırma” kategorisi 44’lük nicel büyüklük ile yirmi altıncı sıradadır. Ait hissetme kodundan oluşan “özdeş olma” kategorisi ile civar kodundan oluşan “etraf” kategorisi 41’lik nicel büyüklük ile yirmi yedinci sırada yerlerini almışlardır. Anti özne kodundan oluşan “eşitsizlik/farklılık” kategorisi 40’lık nicel büyüklük ile yirmi sekizinci sıradadır. Arka çıkmak kodundan oluşan “iltimas” kategorisi 35’lik nicel büyüklük ile yirmi dokuzuncu sıradadır. İsim kodundan oluşan “adlandırma/çağırma” kategorisi 34’lük nicel büyüklük ile otuzuncu sıradadır. Düşünme kodundan oluşan “davranış” kategorisi ile bitiş kodundan oluşan “son” kategorisi 31’lik nicel büyüklük ile otuz birinci sıradadır. Kamufle kodundan oluşan “inkâr” kategorisi 28’lik nicel büyüklük ile otuz ikinci sıradadır. Uzaklık kodundan oluşan “tehlike” kategorisi 26’lık nicel büyüklük ile otuz üçüncü sıradadır. Saldırganlık kodundan oluşan “yüzleşme” kategorisi 24’lük nicel büyüklük ile otuz dördüncü sıradadır. Duyumsama kodundan oluşan “muhakeme” kategorisi 23’lük nicel büyüklük ile otuz beşinci sıradadır. Hak kodundan oluşan “bağımsızlık” kategorisi 16’lık nicel büyüklük ile otuz altıncı sıradadır. Gözetim kodundan oluşan “himaye” kategorisi 15’lik nicel büyüklük ile otuz yedinci sıradadır. Eğitim, öğretim ve sağlık hizmetleri kodundan oluşan “ulaşım araçları ve yollar” kategorisi ile zayıf akraba ilişkileri kodundan oluşan “organize suç” kategorisi 13’lük nicel büyüklük ile otuz sekizinci sıradadır. Hissi kodundan oluşan “düşüncel” kategorisi 12’lik nicel büyüklük ile otuz dokuzuncu sıradadır.

Dördüncü düzey kategori; akit, görev vb. gibi 41 tane alt kategoriden oluşmaktadır. Buna göre; Karar 186 kodundan oluşan “akit” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 186’dır. Konum 2039 kodundan oluşan “görev” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 2039’dur. Devamlılık 1473 kodundan oluşan “devamlılık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 1473’tür. Ocak 340 kodundan oluşan “hane” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 340’tır. Şekillendirme 176 kodundan oluşan “evlilik” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 176’dır. Tasarruf hakkı/otorite 238, tabi olma 358 kodlarından oluşan “soy - atalar” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 596’dır. Özdeş olma 41 kodundan oluşan “bağımlılık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41’dir.

Adlandırılma/çağırılma 34 kodundan oluşan “özne” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 34’tür. Tutkal 45 kodundan oluşan “görünürlük” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 45’tir. Çocuk 163 kodundan oluşan “yeniden üretim” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. Eşitlik 48, eşitsizlik/farklılık 40 kodlarından oluşan “mücadele” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 88’dir. Merak 362 kodundan oluşan “sınav/diploma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 362’dir. Baskı 95 kodundan oluşan “yaptırım” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95’tir. Güç 163 kodundan oluşan “sömürü” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. Tasdik 58 kodundan oluşan “benimseme” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 58’dir. Bağımsızlık 16 kodundan oluşan “hürriyet” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 16’dır. Servet 197, konum 68 kodlarından oluşan “üretim” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 265’tir. Samimi ilişkiler 102 kodundan oluşan “samimi ilişkiler” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 102’dir. Etraf 41 kodundan oluşan “alan” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41’dir. Altyapı yetersizliği 41 kodundan oluşan “yerel yönetim” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 41’dir. Düşük suç oranı 95 kodundan oluşan “imece” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95’tir. Ulaşım araçları ve yollar 13 kodundan oluşan “politika” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13’tür. Organize suç 13 kodundan oluşan “sermaye” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13’tür. Tehlike 26, yüzleşme 24, incinebilirlik 87, istenç 106, bir şeyin yokluğu 166, erdem göstergesi 47 kodlarından oluşan “ötekiyle ilişki” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 456’dır. Bakir 274 kodundan oluşan “bekâret” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 274’tür. Hatun 175 kodundan oluşan “hanım” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 175’tir. Er 208 kodundan oluşan “adam” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 208’dir. İnkâr 28 kodundan oluşan “maskeleye” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 28’dir. Hata 47 kodundan oluşan “defo” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 47’dir. Himaye 15 kodundan oluşan “koruma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 15’tir. İltimas 35 kodundan oluşan “sahip çıkma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 35’tir. Davranış 31 kodundan oluşan “güdü” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 31’dir. Saplantı 46 kodundan oluşan “unutma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 46’dır. Yaralı 102 kodundan oluşan “bulgu” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 102’dir. Ortadan kaldırma 44 kodundan oluşan “iyi etme” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 44’tür. Harcamak 50 kodundan oluşan “yollamak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50’dir. Düşüncel 12 kodundan oluşan “düşsel” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 12’dir. Takdir 55 kodundan oluşan

“tecelli” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 55’tir. Son 34 kodundan oluşan “akıbet” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 34’tür.

Dördüncü düzey kategorinin yorumlanması gerekirse; akit, görev, devamlılık vb. olacak şekilde 40 çeşittir. Konum kodundan oluşan “görev” kategorisi 2039’luk nicel büyüklük ile birinci sıradadır. Devamlılık kodundan oluşan “devamlılık” kategorisi 1473’lük nicel büyüklük ile ikinci sırada yerini almıştır. Tasarruf hakkı/otorite ve tabi olma kodlarından oluşan “soy/atalar” kategorisi 596’lık nicel büyüklük ile üçüncü sıradadır. Tehlike, yüzleşme, incinebilirlik, istenç, bir şeyin yokluğu ve erdem göstergesi kodlarından oluşan “ötekiyle ilişki” kategorisi 456’lık nicel büyüklük ile dördüncü sıradadır. Merak kodundan oluşan “sınav/diploma” kategorisi 362’lik nicel büyüklük ile beşinci sıradadır. Ocak kodundan oluşan “hane” kategorisi 340’lık nicel büyüklük ile altıncı sıradadır. Bakir kodundan oluşan “bekâret” kategorisi 274’lük nicel büyüklük ile yedinci sıradadır. Servet ve konum kodlarından oluşan “üretim” kategorisi 265’lik nicel büyüklük ile sekizinci sıradadır. Er kodundan oluşan “adam” kategorisi 208’lik nicel büyüklük ile dokuzuncu sıradadır. Karar kodundan oluşan “akit” kategorisi 186’lık nicel büyüklük ile onuncu sıradadır. Şekillendirme kodundan oluşan “evlilik” kategorisi 176’lık nicel büyüklük ile on birinci sıradadır. Hatun kodundan oluşan “hanım” kategorisi 175’lik nicel büyüklük ile on ikinci sıradadır. Çocuk kodundan oluşan “yeniden üretim” kategorisi ile güç kodundan oluşan “sömürü” kategorisi 163’lük nicel büyüklük ile on üçüncü sırada yerlerini almışlardır. Samimi ilişkiler kodundan oluşan “samimi ilişkiler” kategorisi ile yaralı kodundan oluşan “bulgu” kategorisi 102’lik nicel büyüklük ile on dördüncü sırada yerlerini almışlardır. Baskı kodundan oluşan “yaptırım” kategorisi, altyapı yetersizliği kodundan oluşan “yerel yönetim” kategorisi ile düşük suç oranı kodundan oluşan “imece” kategorisi 95’lik nicel büyüklük ile on beşinci sırada yerlerini almışlardır. Eşitlik ve eşitsizlik/farklılık kodlarından oluşan “mücadele” kategorisi 88’lik nicel büyüklük ile on altıncı sıradadır. Tasdik kodundan oluşan “benimseme” kategorisi 58’lik nicel büyüklük ile on yedinci sıradadır. Takdir kodundan oluşan “tecelli” kategorisi 55’lik nicel büyüklük ile on sekizinci sıradadır. Harcamak kodundan oluşan “yollamak” kategorisi 50’lik nicel büyüklük ile on dokuzuncu sırada yerlerini almıştır. Hata kodundan oluşan “defo” kategorisi 47’lik nicel büyüklük ile yirminci sıradadır. Saplantı kodundan oluşan “unutma” kategorisi 46’lık nicel büyüklük ile yirmi birinci sıradadır. Tutkal kodundan oluşan “görünürlük” kategorisi 45’lik nicel büyüklük ile yirmi ikinci sıradadır. Ortadan kaldırma kodundan oluşan “iyi etme” kategorisi 44’lük nicel büyüklük ile yirmi

üçüncü sıradadır. Özdeş olma kodundan oluşan “bağımlılık” kategorisi ile etraf kodundan oluşan “alan” kategorisi 41’lik nicel büyüklük ile yirmi dördüncü sırada yerlerini almışlardır. İltimas 35 kodundan oluşan “sahip çıkma” kategorisi 35’lik nicel büyüklük ile sırada yirmi beşinci yerini almıştır. Adlandırma/çağırılma kodundan oluşan “özne” kategorisi ile son kodundan oluşan “akıbet” kategorisi 34’lük nicel büyüklük ile yirmi altıncı sırada yerlerini almışlardır. Davranış kodundan oluşan “güdü” kategorisi 31’lik nicel büyüklük ile yirmi yedinci sıradadır. İnkâr kodundan oluşan “maskeleye” kategorisi 28’lik nicel büyüklük ile yirmi sekizinci sıradadır. Muhakeme kodundan oluşan “düşünme” kategorisi 23’lük nicel büyüklük ile yirmi dokuzuncu sıradadır. Bağımsızlık kodundan oluşan “hürriyet” kategorisi 16’lık nicel büyüklük ile otuzuncu sıradadır. Himaye kodundan oluşan “koruma” kategorisi 15’lik nicel büyüklük ile otuz birinci sırada yerini almıştır. Ulaşım araçları ve yollar kodundan oluşan “politika” kategorisi ile organize suç kodundan oluşan “sermaye” kategorisi 13’lük nicel büyüklük ile otuz ikinci sırada yerlerini almışlardır. Düşüncel kodundan oluşan “düşsel” kategorisi 12’lik nicel büyüklük ile otuz üçüncü sıradadır.

Beşinci düzey kategori; meşrulaştırma, hane halkı vb. gibi 33 tane alt kategoriden oluşmaktadır. Buna göre; akit 186 kodundan oluşan “meşrulaştırma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 186’dır. Görev 2039, devamlılık 1473, hane 340 kodlarından oluşan “hane halkı” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 3852’dir. Evlilik 176 kodundan oluşan “ritüel” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 176’dır. Soy/atalar 596 kodundan oluşan “genetik aktarım” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 596’dır. Bağımlılık 41, özne 34, görünürlük 45 kodlarından oluşan “önemseme/önemsenme” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 120’dir. Yeniden üretim 163 kodundan oluşan “çoğalma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. Mücadele 88 kodundan oluşan “direniş” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 88’dir. Sınav/diploma 362 kodundan oluşan “gelecek kaygısı” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 362’dir. Sömürü 163 kodundan oluşan “üstünlük” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. Benimseme 58 kodundan oluşan “susmak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 58’dir. Hürriyet 16 kodundan oluşan “sınır” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 16’dır. Üretim 265 kodundan oluşan “devamlılık” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 265’tir. Samimi ilişkiler 102, alan 41 kodlarından oluşan “yöre” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 143’tür. Yerel yönetim 95 kodundan oluşan “baba mesleği” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95’tir. İmece 95 kodundan oluşan “küçük ölçekli imalat” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 95’tir.

Politika 13 kodundan oluşan “kapitalist ahlak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13’tür. Sermaye 13 kodundan oluşan “uzmanlaşma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 13’tür. Ötekiyle ilişki 456 kodundan oluşan “özneler arası” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 456’dır. Bekâret 274, hanım 175 kodlarından oluşan “dişi” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 449’dur. Adam 208 kodundan oluşan “eril” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 208’dir. Maskeleme 28 kodundan oluşan “muhafaza” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 28’dir. Defo 47 kodundan oluşan “kusur” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 47’dir. Koruma 15 ve sahip çıkma 35 kodlarından oluşan “koruma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50’dir. Düşünme 23 kodundan oluşan “yargı” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 23’tür. Günü 31 kodundan oluşan “hissiyat” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 31’dir. Unutma 46 kodundan oluşan “nisyan” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 46’dır. Bulgu 102 kodundan oluşan “semptom” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 102’dir. İyi etme 44 kodundan oluşan “iyileşme” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 44’tür. Yollamak 50 kodundan oluşan “baştan savmak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50’dir. Düşsel 12 kodundan oluşan “soyut” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 12’dir. Tecelli 55 kodundan oluşan “mukadderat” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 55’tir. Akıbet 34 kodundan oluşan “emir hak” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 34’tür.

Beşinci düzey kategorinin yorumlanması gerekirse; meşrulaştırma, hane halkı, ritüel vb. olacak şekilde 33 çeşittir. Görev, devamlılık ve hane kodlarından oluşan “hane halkı” kategorisi 3852’lik nicel büyüklük ile birinci sıradadır. Soy/atalar kodundan oluşan “genetik aktarım” kategorisi 596’lık nicel büyüklük ile ikinci sıradadır. Ötekiyle ilişki kodundan oluşan “özneler arası” kategorisi 456’lık nicel büyüklük ile üçüncü sıradadır. Bekâret ve hanım kodlarından oluşan “dişi” kategorisi 449’luk nicel büyüklük ile dördüncü sıradadır. Sınav/diploma kodundan oluşan “gelecek kaygısı” kategorisi 362’lik nicel büyüklük ile beşinci sıradadır. Üretim kodundan oluşan “devamlılık” kategorisi 265’lik nicel büyüklük ile altıncı sıradadır. Adam kodundan oluşan “eril” kategorisi 208’lik nicel büyüklük ile yedinci sıradadır. Akit kodundan oluşan “meşrulaştırma” kategorisi 186’lık nicel büyüklük ile sekizinci sıradadır. Evlilik kodundan oluşan “ritüel” kategorisi 176’lık nicel büyüklük ile dokuzuncu sıradadır. Yeniden üretim kodundan oluşan “çoğalma” kategorisi ile sömürü kodundan oluşan “üstünlük” kategorisi 163’lük nicel büyüklük ile onuncu sırada yerlerini almışlardır. Samimi ilişkiler ve alan kodlarından oluşan “yöre” kategorisi 143’lük nicel büyüklük ile on birinci sıradadır.

Bağımlılık, özne, görünürlük kodlarından oluşan “önemseme/önemsenme” kategorisi 120’lik nicel büyüklük ile on ikinci sıradadır. Bulgu kodundan oluşan “semptom” kategorisi 102’lik nicel büyüklük ile on üçüncü sıradadır. Yaptırım kodundan oluşan “bilginin ticari değeri” kategorisi, yerel yönetim kodundan oluşan “baba mesleği” kategorisi ile imece kodundan oluşan “küçük ölçekli imalat” kategorisi 95’lik nicel büyüklük ile on dördüncü sırada yerlerini almışlardır. Mücadele kodundan oluşan “direniş” kategorisi 88’lik nicel büyüklük ile on beşinci sıradadır. Benimseme kodundan oluşan “susmak” kategorisi 58’lik nicel büyüklük ile on altıncı sıradadır. Tecelli kodundan oluşan “mukadderat” kategorisi 55’lik nicel büyüklük ile on yedinci sıradadır. Yollamak kodundan oluşan “baştan savmak” kategorisi ile koruma ve sahip çıkma kodundan oluşan “koruma” kategorisi 50’lik nicel büyüklük ile on sekizinci sırada yerlerini almışlardır. Defo kodundan oluşan “kusur” kategorisi 47’lik nicel büyüklük ile on dokuzuncu sıradadır. Unutma kodundan oluşan “nisyan” kategorisi 46’lik nicel büyüklük ile yirminci sıradadır. İyi etme kodundan oluşan “iyileştirme” kategorisi 44’lük nicel büyüklük ile yirmi birinci sıradadır. Akıbet kodundan oluşan “emirhak” kategorisi 34’lük nicel büyüklük ile yirmi ikinci sıradadır. Gündü kodundan oluşan “hissiyat” kategorisi 31’lik nicel büyüklük ile yirmi üçüncü sıradadır. Maskeleye kodundan oluşan “muhafaza” kategorisi 28’lik nicel büyüklük ile yirmi dördüncü sıradadır. Düşünme kodundan oluşan “yargı” kategorisi 23’lük nicel büyüklük ile yirmi beşinci sıradadır. Hürriyet kodundan oluşan “sınır” kategorisi 16’lik nicel büyüklük ile yirmi altıncı sıradadır. Politika kodundan oluşan “kapitalist ahlak” kategorisi ile sermaye kodundan oluşan “uzmanlaşma” kategorisi 13’lük nicel büyüklük ile yirmi yedinci sıradadır. Düşsel kodundan oluşan “soyut” kategorisi 12’lik nicel büyüklük ile yirmi sekizinci sıradadır.

Altıncı düzey kategori; sürdürme, aile vb. gibi 20 tane alt kategoriden oluşmaktadır. Buna göre; meşrulaştırma 186 kodundan oluşan “sürdürme” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 186’dır. Hane halkı 3852 kodundan oluşan “aile” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 3852’dir. Ritüel 176 kodundan oluşan “tören” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 176’dır. Genetik aktarım 596 kodundan oluşan “yönetim -iktidar” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 596’dır. Önemseme-önemsenme 120 kodundan oluşan “bir gruba dâhil olma” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 120’dir. Çoğalma 163, direniş 88 kodlarından oluşan “soyun devamı” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 251’dir. Gelecek kaygısı 362, bilginin ticari değeri 95 kodlarından oluşan “itibar/meslek” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 457’dir.

Üstünlük 163 kodundan oluşan “itaat” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 163’tür. Susmak 58 kodundan oluşan “rıza” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 58’dir. Sınır 16 kodundan oluşan “baskı” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 16’dır. Devamlılık 265 kodundan oluşan “kültürel sermaye” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 265’tir. Yöre 143, baba mesleği 95, küçük ölçekli imalat 95, kapitalist ahlak 13, uzmanlaşma 13 kodlarından oluşan “kültürel çeşitlilik- toplumsal pratik- simgesel şiddet” alt kategorilerinin niceliksel büyüklüğü 251’dir. Özneler arası 456 kodundan oluşan “ilişkisel dinamik” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 456’dır. Dişi 449, eril 208 kodlarından oluşan “cinsiyet” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 657’dir. Muhafaza 28, kusur 47 ve koruma 50 kodlarından oluşan “statüko” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 125’tir. Yargı 23 kodundan oluşan “kontrol” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 23’tür. Hissiyat 31, nisyan 46, semptom 102 ve iyileştirme 44 kodlarından oluşan “normalizasyon” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 223’tür. Baştan savmak 50 kodundan oluşan “yabancılaşma/yüzeysellik” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50’dir. Soyut 12 kodundan oluşan “soyut bileşen” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 12’dir. Mukadderat 55 ve emirhak kodlarından oluşan “kadercilik” alt kategorisinin niceliksel büyüklüğü 89’dur.

Altıncı düzey kategorinin yorumlanması gerekirse; aile, sürdürme, tören vb. olacak şekilde 20 çeşittir. Hane halkı kodundan oluşan “aile” kategorisi 3852’lik nicel büyüklük ile birinci sıradadır. Dişi ve eril kodlarından oluşan “cinsiyet” kategorisi 657’lik nicel büyüklük ile ikinci sırada yerini almıştır. Genetik aktarım kodundan oluşan “yönetim/iktidar” kategorisi 596’lık nicel büyüklük ile üçüncü sıradadır. Gelecek kaygısı ve bilginin ticari değeri kodlarından oluşan “itibar/meslek” kategorisi 457’lik nicel büyüklük ile dördüncü sıradadır. Özneler arası kodundan oluşan “ilişkisel dinamik” kategorisi 456’lık nicel büyüklük ile beşinci sıradadır. Devamlılık kodundan oluşan “kültürel sermaye” kategorisi 265’lik nicel büyüklük ile altıncı sıradadır. Yöre, baba mesleği, küçük ölçekli imalat, kapitalist ahlak ve uzmanlaşma kodlarından oluşan “kültürel çeşitlilik / toplumsal pratik / simgesel şiddet” kategorisi ile çoğalma ve direniş kodlarından oluşan “soyun devamı” kategorisi 251’lik nicel büyüklük ile yedinci sırada yerlerini almışlardır. Hissiyat, nisyan, semptom ve iyileştirme kodlarından oluşan “normalizasyon” kategorisi 223’lik nicel büyüklük ile sekizinci sıradadır. Meşrulaştırma kodundan oluşan “sürdürme” kategorisi 186’lık nicel büyüklük ile dokuzuncu sıradadır. Ritüel kodundan oluşan “tören” kategorisi 176’lık nicel büyüklük ile onuncu sıradadır.

Üstünlük kodundan oluşan “itaat” kategorisi ile 163’lük nicel büyüklük ile on birinci sıradadır. Muhafaza, kusur ve koruma kodlarından oluşan “statüko” kategorisi 125’lik nicel büyüklük ile on ikinci sıradadır. Önemseme/önemsenme kodundan oluşan “bir gruba dâhil olma” kategorisi 120’lik nicel büyüklük ile on üçüncü sıradadır. Mukadderat ve emir hak kodundan oluşan “kadercilik” kategorisi 89’luk nicel büyüklük ile on dördüncü sıradadır. Susmak kodundan oluşan “rıza” kategorisi 58’lik nicel büyüklük ile on beşinci sıradadır. Baştan savmak kodundan oluşan “yabancılaşma/yüzeysellik” kategorisi 50’lik nicel büyüklük ile on altıncı sıradadır. Yargı kodundan oluşan “kontrol” kategorisi 23’lük nicel büyüklük ile on yedinci sıradadır. Sınır kodundan oluşan “baskı” kategorisi 16’lık nicel büyüklük ile on sekizinci sıradadır. Soyut kodundan oluşan “soyut bileşen” kategorisi 12’lik nicel büyüklük ile on dokuzuncu sırada yerini almıştır.

Yedinci düzey kategori; toplumsal kurum, patriyarkal aile vb. gibi 15 tane alt kategoriden oluşmaktadır. Buna göre; sürdürme 186, aile 3852, tören 176 kodlarından oluşan “toplumsal kurum” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 4214’tür. Yönetim/iktidar 596 kodlarından oluşan “patriarkal aile/gerontokrasi” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 596’dır. Bir gruba dâhil olma 120 kodundan oluşan “aidiyet” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 120’dir. Soyun devamı 251 kodundan oluşan “biyopolitika” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 251’dir. İtibar/meslek 457 kodundan oluşan “eğitim kurumu” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 457’dir. İtaat 163, rıza 58, baskı 16 kodlarından oluşan “rıza” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 237’dir. Kültürel sermaye 265 kodundan oluşan “kapital sermaye” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 265’tir. Kültürel çeşitlilik- toplumsal pratik- simgesel şiddet 251 kodundan oluşan “toplumsal sermaye” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 251’dir. İlişkisel dinamik 456 kodundan oluşan “kültürel dinamik” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 456’dır. Cinsiyet 657 kodundan oluşan “toplumsal cinsiyet” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 657’dir. Statüko 12 ve kontrol 23 kodlarından oluşan “toplumsal istikrar” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 148’dir. Normalizasyon kodundan oluşan “kolektif/sosyal travma” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 223’tür. Yabancılaşma/yüzeysellik 50 kodundan oluşan “tüketim kültürü” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 50’dir. Kadercilik 89 kodundan oluşan “fatalizm” üst kategorisinin niceliksel büyüklüğü 89’dur.

Yedinci düzey kategorinin yorumlanması gerekirse; toplumsal kurum, patriarkal aile/gerontokrasi vb. olacak şekilde 15 çeşittir. Sürdürme, aile ve tören kodlarından oluşan “toplumsal kurum” kategorisi 4214’lük nicel büyüklük ile birinci sıradadır. Cinsiyet kodundan oluşan “toplumsal cinsiyet” kategorisi 657’lik nicel büyüklük ile ikinci sıradadır. Yönetim/iktidar kodundan oluşan “patriarkal aile/gerontokrasi” kategorisi 596’lık nicel büyüklük ile üçüncü sıradadır. İtibar/meslek kodundan oluşan “eğitim kurumu” kategorisi 457’lik nicel büyüklük ile dördüncü sıradadır. İlişkisel dinamik kodundan oluşan “kültürel dinamik” kategorisi 456’lık nicel büyüklük ile beşinci sıradadır. Kültürel sermaye kodundan oluşan “kapital sermaye” kategorisi 265’lik nicel büyüklük ile altıncı sıradadır. Soyun devamı kodundan oluşan “biyopolitika” kategorisi ile kültürel çeşitlilik/toplumsal pratik/simgesel şiddet kodlarından oluşan “toplumsal sermaye” kategorisi 251’lik nicel büyüklük ile yedinci sıradadır. İtaat, rıza ve baskı kodlarından oluşan “rıza” kategorisi 237’lik nicel büyüklük ile sekizinci sıradadır. Normalizasyon kodundan oluşan “kolektif/sosyal travma” kategorisi 223’lük nicel büyüklük ile dokuzuncu sıradadır. Statüko ve kontrol kodundan oluşan “toplumsal istikrar” kategorisi 148’lik nicel büyüklük ile onuncu sıradadır. Bir gruba dâhil olma kodundan oluşan “aidiyet” kategorisi 120’lik nicel büyüklük ile on birinci sıradadır. Kadercilik kodundan oluşan “fatalizm” kategorisi 89’luk nicel büyüklük ile on ikinci sıradadır. Yabancılaşma/yüzeysellik kodundan oluşan “tüketim kültürü” kategorisi 50’lik nicel büyüklük ile on üçüncü sıradadır. Soyut bileşen kodundan oluşan “inanç” kategorisi 12’lik nicel büyüklük ile on dördüncü sıradadır.

3.6.2. Kategori Düzeylerinin Analizi

Birinci düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde “Ebeveyn” “evlat” “Elektra kompleksi” “öğrenci”, “aile” “noksan” / “iyileştirme” “çaba” “irade” / “kıymet” “bakım” kelimeleri, Foucault çocukluk ve aile kategorisi üzerinden ele alınabilir. Foucault, çocukluğun modernizm sonrası ortaya çıkmış olan belirli bir iktidar tertibatının içinden çıkmış biyolojik olmaktan ziyade, çocuklara atfedilmiş belirli bir kimlik söylemi olduğunu düşünür. Bu kimliğin inşası, bir anlamıyla biyo-politik bir iktidar biçimi olarak iktidara ilişkin bütün tertibatın sürdürülebilirliğine ilişkin bir şeydir, bu anlamıyla çocukluk dediğimiz şey Foucault’ya göre, aile çocuk ile mümkündür, daha doğrucası aile zaten çocuk üzerinden modern ilişkilerin sürdürülebilirliği ile mümkündür

ve modern aile asıl olarak çocuk içindir. Bu biçimiyle patriyarka ailenin diğer üyelerini birbirini üzerinde çocuk üzerinden ve aracılığıyla da iş görür. Fakat Foucault’a göre çocukluk ile ilgili asıl mesele, çocukluk sürecinde patriyarkal sistemin ve modern ailenin çocuğu biyolojik cinsiyetini toplumsal cinsiyet ile perçinlemesidir. Foucault’a göre, bu çocuğa cinsiyet atama sürecidir, patriyarkal tertibatlar aracılığıyla, başka bir deyişle renkler, oyunlar, kıyafetler, çocuğa ilişkin ritüeller aracılığıyla çocuğa cinsiyet ataması yapılır. Bu bakımdan, yapmış olduğum araştırmada, ailenin merkezinde çocuğun bu kadar merkezi bir şekilde karşımıza çıkıyor olması, tam da Foucault’nun dediği gibi, patriyarkal modern ailenin, muhafazakâr komünitelerde bile olsa, çocukluk üzerinden yaşamış olduğu eksiklik üzerinden, çocuk aracılığı ile sağlanan döngü tamamlanamamış olmaktadır.

İkinci düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde “eş” “üretim” “amatör” “akraba” “ihtiyarlık/bilgelik” emek “miras” “saldırganlık” “duyumsama” “değişmezlik” “gözetim” “tabi olma” kavramlarını genel bir başlık altında topladığımızda, M. Foucault’nun ‘Heteretopya’ kavramına ulaşırız. Foucault’un tıp terminolojisinden devşirdiği bu kavram, tıbbi olarak yanlış yerde olan ya da olmaması gereken yerde olan organ/dokuları temsil eder. Foucault bu kavramı ütopyanın tersi olarak kullanmış ve açıklamak için de ayna imgesini bir alegoriye dönüştürmüştür. Foucault’ya göre, ayna gerçekliğin yansımaları içeren bir mekân biçimidir. Gerçekliği görüldüğü yerden söküp başka bir alana götürmesi/yansıtması bakımından ayna bir ütopyadır fakat içinde tuttuğu gerçeklik bakımından yani bir gerçeklik temsili kurgulaması bakımından da ayna bir heteretopyadır. Buradan yola çıkarak, Foucault, bütün tartışmalı mekânları ya da yan yana geldiklerinde antagonik olan mekânları heteretopik olarak tanımlar. Bu anlamıyla aile bir ilişki biçimi olarak değil ama bilhassa diğer akrabalarla ilişki içine girilen bir mekânsallık olarak düşünüldüğünde kuşkusuz Foucauldian manada bir heteretopyadır, dahası eş, üretim, miras, saldırganlık gibi tekrar eden frekanslar üzerinden düşündüğümüzde, aile içerisinde çocuksuzluk ütopyik bir mekâna dönüşürken, evlatlık çocuğu da bir heteretopya olarak düşünmek mümkündür, çünkü aslında evlatlık çocuk sonuçta bir evlat değil, tıpkı ayna alegorisindeki gibi, evlat imgesinin aynadaki heteretopik yansımalarından başka bir şey değildir, bu bakımdan çekirdek aileden başlayarak, ilişkiye girdiği bütün diğer ilişkileri, eş olmayı, miras hak etmeyi, bir şeyler üretmeyi, emek vermeyi ve bunların sahipliğini tartışmalı ve çetrefil hale getirir.

Üçüncü düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde, “konum” “tehlike” “yüzleşme” “muhakeme” “bağımsızlık” “konum” “devamlılık” “merak”, “tabi olma”, “ocak” “bakir” kelimelerini topluca ele aldığımızda, bunları en iyi anlamlandırabilecek kavramsal kategori, Blumer’in “Kolektif Eylem” kavramı/kategorisidir. Sembolik etkileşimci düşünceye göre, toplum sıradan insanların yaşantısından oluşmakla birlikte, sıradan insanların yaşantısı evrensel/doğal ilkeler tarafından değil verili toplumda, belirli sembollere atfedilmiş anlamlar tarafından oluşan bir inşa sürecidir. Dolayısıyla, kolektif eylem bir yönüyle öznel anlamdır, öznelin toplumsal sembolleri (dil vb.) ortak bir şekilde yorumlama çabasıdır. Blumer için böylelikle toplum, yapısalcı düşünceden farklı olarak, insan eylemlerinin kadiri mutlak belirleyicisi olarak değil, toplumsal eylemin sahası ya da çerçevesi olarak belirlemektedir. Etkileşim halindeki insanlar, toplumu oluşturur ve bu insanlar bir araya kolektif eylem aracılığıyla gelmektedirler. Etkileşim, kolektif etkileşim içinde birbirlerine temas edebilen insanların tepkilerinden ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, nesnelere içkin bir anlam yoktur, anlam toplumun içerisinde sembolik olarak etkileşen bireyler tarafından üretilen bir süreçtir. İşte bu noktada, kolektif eylemin yapısına ilişkin önemli bir nokta vardır: Blumer’e göre, kişi etkileştiği toplumla kolektif bir pozisyona geçebilmek için, anlam dünyasında onlarla etkileşebilmek için, kendisine toplumun gözüyle bakar, kendisini nesneleştirir böylelikle sembolik etkileşim ortaya çıkar. Yapmış olduğum araştırmada da devamlılık, konum, bakir, ocak, muhakeme, yüzleşme gibi kelimeler, aslında konuşulan kişilerin etkileştikleri toplum için kendilerini nesneleştirme, kendilerine toplumun gözüyle, toplumun değer yargılarıyla ve bu değer yargılarının diliyle bakma çabasının en önemli örnekleridir. Dolayısıyla, evlatlık meselesi, bir iktidar, mülkiyet, patriyarka meselesi olmasının yanında, toplumsal bir sembol olarak, çocuksuz insanların bu sembolik düzlemle ilişkiye geçme çabasından başka bir şey değildir.

Dördüncü düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde, “görev” “devamlılık” “soy/atalar” “ötekiyle ilişki” “sınav/diploma” “mücadele” “düşünme” “hürriyet” “koruma” “politika” / “sermaye” “düşsel” kavramlarından “iktidar” kategorisinin oluşturulması. M. Foucault’nun bir diğer kavramı olan, iktidar tümüyle biyopolitik bir tertibattır, bu biyopolitiklik yabancılaşmanın oldukça özgün bir formu diyebileceğimiz (Foucault öyle adlandırmasa da) öteki üzerinden inşa edilir. Foucault’nun bütün çalışmalarını vakfettiği ötekinin görülmesi, gösterilmesi, anlatılması ve anlaşılması mücadelesinde; ötekinin tarihin, toplumun ve siyasetin katmanlarının

altında kalmış olması, modern iktidarın öteki ile girişmiş olduğu ilişkidir. Bu ötekilik, öncelikle hem iktidarın hem de türün biyolojik sürekliliği için heterojen bir yapılar matrisidir, bu matrisin içerisinde sermaye, politika, gözetim bizzat iktidarın kendisi olmamakla birlikte iktidar tertibanın önemli dışlıları konumundadır. Keza, soyun atalar üzerinden yüceltilmesi ve sürekliliğin cebri bir arzu haline gelmesi de modern iktidarın sermaye, mülkiyet ve akrabalık ilişkilerinin kesişimindeki önemli dispozitiflerinden birisidir.

Beşinci düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde “*hane halkı*” “*genetik aktarım*” “*özneler arası*” “*dişi*” “*gelecek kaygısı*” “*küçük ölçekli imalat*” “*yargı*” “*sınır*” “*kapitalist ahlak*” “*uzmanlaşma*” “*soyut*” kavramlarının toplamından ‘akraba ilişkileri’ kategorisine ulaşılmıştır. Bu kavramların ‘akrabalık’ kategorisinde ele alınmasının sebebi, aslında akrabalık ilişkilerinin, basit kan bağından ziyade, belirli bir tarihsel dönemde, verili bir coğrafyada, gene verili sosyo-kültürel iktisadi ilişkiler içinde nasıl belirlendiği ve gene miras hukukundan, hane tanımına kadar komünitenin ilişkili olduğu diğer bütün kavramları da ilişkisel ve diyalektik olarak nasıl belirliyor olmasıdır. Özellikle Marshall Sahlins’in (2015) “Akrabalık” kuramı üzerinden gidersek, akrabalık kan bağı üzerinden değil, kültürel olarak inşa edilen bir şeydir. Başka türlü söylemek gerekirse, hangi akrabalık ilişkilerinin önemli/önemsiz olacağı, hangi akrabanın ilişkiler içinde ağırlık merkezine dönüşeceği, coğrafi-kültürel-iktisadi olarak değişiklik arz eden bir şeydir: Sahlins bu durumu “kültür kandan yoğundur” diyerek açıklamaktadır. Dolayısıyla, pek çok toplumda hanenin devamı, ilişkinin sürdürülebilirliği ve aile kurumunun yaşaması için çocuk kaçınılmaz araçlardan birisi değilken, araştırma yaptığım bölgede, karşımıza evlatlık kurumu üzerinden bu kavramların/kategorilerin sıklıkla çıkmış olması, akrabalık ilişkilerinin merkezinde halen çocuğun durduğu bir hane yapısı, akrabalık ilişkisi, “genetik aktarım” denilen miras hukukunun halen bölgede geçerli olduğunun belirgin bir göstergesi niteliğindedir.

Altıncı düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde “*aile*” “*cinsiyet*” “*yönetim/iktidar*” “*itibar/meslek*” “*ilişkisel dinamik*” “*sürdürme*” “*rıza*” “*yabancılaşma/yüzeysellik*” “*kontrol*” “*baskı*” “*soyut bileşen*” kavramlarından oluşan biyopolitika kategorisi M. Foucault’nun biyopolitika kuramındaki pek çok temayı bünyesinde barındırmaktadır. Her şeyden önce, Foucault’nun biyopolitika kuramı, onun bir başka merkezi kuramı olan governmentality (mental yönetim) ve iktidar kavramları

ile en yakın çalışan kavramlardır. “Aile”, “cinsiyet” “sürdürme/sürdürülebilirlik” iktidarın hem epistemolojik hem de biyolojik düzlemde yürütmüş olduğu operasyonlar sayesinde mümkündür. Zira, M. Foucault’nun biyopolitik tertibatını diğer çağdaş düşünürlerin biyopolitik yaklaşımlarından ayıran şey, onun biyopolitikliğinin üretken olmasıdır, iktidarın kontrol mekanizmaları altında baskı altına alınmış özne, iktidarı içselleştirerek kendisini kendi bedeninden iktidar (governmental, biyolojik, gözetimci) üreten bir üniteye dönüştürür; hijyen politikaları, üreme teknolojileri, kimlik üreten okul, ordu, akıl hastanesi, gibi kurumların asli görevi özneyi işte bu biyopolitik makinaya dönüştürmektir, ki özne kendi rızasıyla iktidar ürettiği oranda, iktidarın hijyen, üreme ve gözetim teknolojilerinin içine girdiği oranda, iktidara rıza göstermiş olur ve modern iktidar sürdürülebilir hale gelir. Tüm bu tertibatlar, M. Foucault’nun epistemolojik düzleminde, Platon, Hegel ya da Marx’ın kuramlarında bahsedildiği şekliyle bir yabancılaşmaya karşılık gelmez, zira modernizm özneyi kurumları, tertibatları ve güç-söylem ilişkileri aracılığıyla belirli bir kalıba dökerek onun bir öz kazanma imkânını gasp eder, modern öznenin modern iktidar karşısında inşa edilmiş nesne olmaktan başka bir şansı olmadığı için, Foucault ayrıca yabancılaşmadan bahsetme gereği duymaz, bu araştırmada, dolayısıyla, karşımıza çıkan ‘yabancılaşma’ modernizm ve onun iktidar tertibatları karşısında inşa edilmiş öznelliğin oldukça orijinal biçimlerinden birisidir diyebiliriz.

Yedinci düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde “toplumsal kurum” “toplumsal cinsiyet” “patriarkal aile/gerontokrasi” “biyopolitika” “aidiyet” “fatalizm” “tüketim kültürü” “inanç” kategorilerinin bir araya gelmesiyle oluşan Dispositif (tertibat, cihaz, aparat) kategorisi, M. Foucault’nun dispositif kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. M. Foucault’nun epistemolojik dizgesi içerisinde, dispositif, verili toplumsal ilişkiler içerisinde verili iktidarın uygulanışını modere eden, sürdürülebilir kılan, farklı mekanizmalardır. Bu mekanizmalar, fiziki kurumlar, idari işleyiş süreçleri ve kuramsal düzlemlerden oluşan heterojen bilgi mekanizmalarıdır. Dolayısıyla, verili toplumdaki belirli iktidar biçimleri ve ilişkileri işte bu heterojen bağlar aracılığıyla tertiplenir. M. Foucault’nun bahsettiği anlamıyla bu heterojen topluluklar yapmış olduğum araştırmada özellikle toplumsal kurumlar, toplumsal cinsiyet ilişkileri, patriarkanın gerontokratik hegemonyası ve aidiyetin biyo-politik inşası bağlamında, değişik söylem düzlemlerinde karşımıza çıkmakla birlikte, M.Foucault’un teorik düzleminde söylenenler ve fiziki olarak karşımıza çıkanlar kadar, söylenmeyenler ve

görünmeyenlerin neler olduğu, bunların fiziki yapıların arkasına ya da söylem katmanlarının alt metinlerine gizlenme biçimleri de ailevi aidiyetinin fatalizminin tertibatlarından birisi olarak ‘görünür’ olmuştur.

3.6.3. Katılımcı İfadeleri

Verilerin analizinin üçüncü aşaması, sahadan elde edilen verilerin, konu ve anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde katılımcıların doğrudan ifadelerinin tırnak içinde verilmesine ve yorumlanmasına dayanmaktadır. Katılımcıların anlatıları, bazı olgu ve kavramlar çerçevesinde ele alınmış, anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada yer alan katılımcıların evlatlık verilme hikâyelerine bakıldığında çeşitli anlatıların olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

3.6.3.1. Söylemler ve Kararlar: Evlatlık Olgusunda Toplumsal Yansımalar

Bir çocuğun hangi ailede büyüyeceği yalnızca biyolojik ailenin kişisel tercihleriyle mi belirlenir, yoksa toplum bu tercihi önceden şekillendirilip sınırlarını çizer mi? Başka bir deyişle, evlatlık alma/verme kararı gerçekten ebeveynlerin özgür iradesiyle mi alınır, yoksa ekonomik durum, toplumsal normlar, aile yapısı, devlet politikaları gibi faktörler bu kararın zaten belirli bir yönünü mü oluşturur? Bazı seçenekler yalnızca görünür eller tarafından yönlendirilmiş, şekillendirilmiş ve bazen de zorunlu kılınmış tercihlerdir. Nihayetinde eylemlerin anlamı, “eylemde saklı olan”, amaca ilişkin unsurlarla inşa edilir (Berger ve Luckmann, 2015: 23). İnsan, yalnızca fiziksel bir dünyada yaşamaz; varlığını aynı zamanda kendi düşüncesi ve emeğiyle inşa ettiği “tarih ve kültür dünyası” dediğimiz bir dünyada sürdürür (Cihan, 2010: 38). Bu bakımdan toplum belirli bir topluluğun kültürüdür, töreleridir, alışkanlıklarıdır; insanın içinde yaşadığı toplumsal, ahlaksal, törel, dinsel yapıdır (Krishnamurti, 2001: 40) ve insan, ancak ırk, budun, parti, lonca, aile vb. toplumların herhangi bir biçimi içinde kendini tanır (Burckhardt, 2013: 175). Bu noktada aile büyükleri, kuşaklar arası bilgi aktarımının ve toplumsal hafızanın taşıyıcıları olarak, toplumun sosyo kültürel yapısında merkezi bir role sahiptir. Uzun yaşam deneyimleri ve birikimleri sayesinde hem aile içinde hem de toplumsal alanda saygınlık ve otorite kazanırlar. Bu otorite, yalnızca bilgi ve

deneyimlerinden değil, aynı zamanda topluluğun kolektif işlerinde üstlendikleri şeflik rolünden kaynaklanır. Zaman içinde, aile büyükleri, topluluğun karar alma süreçlerinde merkezi bir figür haline gelirler ki bu süreç, onların toplumsal statülerini güçlendirirken, aynı zamanda topluluğun sosyal dayanışma ve iş bölümü mekanizmalarını da şekillendirir. Aile büyüklerinin bu rolü, geleneksel toplumlar da özellikle belirgindir, çünkü bu toplumlar da bilgi ve deneyim, modern toplumlar da gibi kurumsal yapılar yerine, bireyler ve aileler üzerinden aktarılır (Zubritski vd., 2011: 32). Bu bağlamda, aile büyükleri, yalnızca geçmişin bilgisini gelecek kuşaklara aktaran bir köprü değil, aynı zamanda toplumsal düzenin sürdürülmesinde ve yeniden üretilmesinde aktif bir rol oynayan toplumsal aktörlerdir. Onların popüler başarısı ve karar mercii olma statüsü, toplumun kolektif kimliğinin ve değerler sisteminin korunmasına katkıda bulunur. Bu bağlamda hangi durumlarda bir çocuk ‘büyütülebilir’ olduğunun kabulü bireylerin kendi kararlarını nasıl anlamlandırdığı kadar, genelde toplumun özelde aile büyüklerinin ona sunduğu anlam haritası ile de değişir. Toplumun anlam haritası, yani normlar, değerler ve beklentiler, alınacak kararların nasıl şekillendiğini gösterir. Bu durumda ortaya çıkan itaat, isyanın imkânsızlığına olan inançtan kaynaklanmaktadır ve itaatin yegâne sebebi budur (Gros, 2017: 130-131). Katılımcıların ifadelerinde evlatlık olgusu, bireysel onay ve değişimlerin ötesinde, toplumun, toplumsal ve iktidar ilişkilerinin bir ürünü olduğu açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır:

(K4-) *“Çocuk olmadan önce çiftler arasındaki bağ yani bir evlilik evet ama çocukla beraber bildiğimiz kurumsal bir aile kimliğine kavuşuyor.”*

(K1-) *“Annem belki de o yüzden itaat etti zaten büyüklere itaat öğrendiği bir şeydi ya hani dedemle babaannemin bu kararına da zaten hani zorla alınmışlık da yok. Konuşulmuş teklif edilmiş ve kabul edilmiş. Almışlar götürmüşler. Ha arkandan çok ağladım diyo da vermiş netice itibariyle, bu da işte büyüklere saygıdan itaat galiba.”*

(K5-) *“Karı koca bütün aileyi mutlu etmek zorundalardı. Bunu çocuklarından vazgeçecek kadar mutlu etmek zorundalardı.”*

(K7-) *“Biz şey Dağıstanlı olduğumuz için zaten öyle ananem meselâ kaç yaşında kadındı iki yaşında oğlum girince odaya ayağa kalkıyordu veya “su*

istiyorum anne” dediğinde git iç dediğimde “Çocuğa öyle denir mi kalk ver derlerdi.”

(K12-) “Köyde 6 çocuk okuyacağına bizimle birlikte tek çocuk olarak daha iyi koşullarda okur. Böyle söyleyerek anneme 3 buçuk yaşındayken bir yıllık izne geldiklerinde beni almış yanlarında götürmüşler. Ben dördüncü çocuğum ve onlarla birlikte büyüdüm ben.”

(K12-) “Hep söyler annem yani benim onayım alınmadı. Yani bana sadece ifade edildi, bildirildi, sorulmadı bile. O yüzden de ben işte yıllarca derelerde gezdim, ağladım falan filan der bana.”

(K12-) Bir de şöyle düşünün, annem ilkokul mezunu bile değil. Karşısında eğitilmiş bir kayınpeder var. Arkasında duracak bir eş yok. Eş yok ortada, yani koca yok ortada tek başına bir kadıncağız, o kadar dik hayatta duramaz, annem duramadı da zaten.”

(K8-) “Annem zaten çocuk, tamam diyor. Veriyor çocuğu ya beni, beni veriyor çocuğu diyorum beni veriyor 9 aylık, hani biraz kalacak sütü unutacak geri alacak diye ama ananem beni vermiyor. Çocuğu almaya geldim, evinizi yakarım git, çocuğu falan vermiyorum. Babam anneme tabi eve geldiğinde söyleniyor. Çocuk nerede, Emine çocuğu al gel. Ananemden hep ürkmüş annem yani. Hep bir despotluğunu yaşamış.”

(K5-) “Amcamların da çocuğu olmuyordu. Büyükler karar vermişler anneme de bilgilendirme yapmışlar. Yani bana sadece dediler bir süreliğine amcanlarda yaşayacaksın.”

(K9-) “O zaman biz 6 kardeşmişiz. Amcam diyeyim, babamın büyüğü o da hani gidip geldikçe bak senin evinde şenlik var şey var ama ben çocuk yok. Tek başına 2 kişi şey değil bana bir tanesini ver diyor. Erkek çocuğu istemiş. Abim var benden 2 buçuk yaş büyük, olur demişler. Sonra nasıl oldu, nasıl bir şeye karar verditse beni göndermişler.”

(K9-) “Biz aynı zamanda yaylaya da çıkardık eskiden, şey Aladağlar’da yaylalara çıkardık. O yaylada hani çadırda gezdiğimi hatırlıyorum ve

annemin ellerime kına yaktığını gidip de bak hiç şeyi söylemiyor artık nasıl bir his, nasıl bir konuşmalardan etkilendiysem “Annem bana ayrılık kınası yaktı” diye gezmişim çadırları. 4 yaşında bir çocuğu düşünün yani?”

(K2-) *“Ben kardeşime bakmaya başladığım için bi daha beni götürmedi, en küçük kız kardeşimi götürdü ananem. Gene birini götürdü aileden.”*

(K9-) *“Oğlan olursa evdeki anneye haram olur büyüdüğü zaman dini kisveden. Hani kız olursa büyüten o babaya şey olur acaba hani değişik şey olur mu diye öyle düşünüyorlar. Ha şimdi kız olduğum için meselâ ben amcam olduğu için bir şey teşkil etmiyor dini açıdan, o yüzden hani öyle ama öbür türlü onu düşünüyor ama bilmiyorum bence ahlak doğru olduktan sonra bir sakıncası yok, yabancidan almanın. Küçük bir çocuğu alıyorsun, büyütüyorsun, evladı olarak büyüttükten sonra ama istisnalar kaideyi bozmaz diye bir laf var. Bazen arada bir şeyler çıkıyor.”*

İnsan bir kişi olarak, toplumsal ilişkiler kompleksidir (Radcliffe-Brown, 1940: 5) Aşağıdaki katılımcı ifadeleri, bu ilişkiler kompleksinde evlatlık verme kararının sadece ekonomik ve sağlık koşulları sonucunda değil, toplumun içindeki olası aksaklıkların kendi içinde absorbe edilişine de örnek teşkil etmektedir:

(K12-) *“Aslında annem bence olayı organize ediyordu. Annem de çok daha talepkâr olsaydı daha çok sorun çıkarsaydı yani “kalıversin bu akşam da burada canım benim de çocuğum değil mi? Ne olur” filan deseydi daha büyük sorunlar çıkardı diye düşünüyorum ama annem hep geri çekildi, feragat etti, sorun çıkmasın diye.”*

(K15-) *“Halam evlenmedi, evlenmeyince bize kendini adadı diyebilirim yani annelik yaptı.”*

(K3-) *“Ben annem hastalanmış bakmışlar beni getirmişler. Ben onlarla yaşamışım bir süre ama hani onları benimsemişim onlarla şey olmuşum ama annem hastalandığı için bakacak durumda değilmiş bir sene 1,5 sene 2 sene işte ne kadarsa onlar bakmış.”*

(K15-) “Annem de işte ardı ardına çocuklar doğuruyor 5 kardeşiz biz. Ama annem bu durumu yönetemediği için ruhsal sıkıntı yaşıyor, ruhsal sıkıntı yaşıyor sonrasında bize faydalı olamaz hale geliyor. Üçüncü çocuğum ben, tek kızım, önde 2 erkek arkada 2 erkek olmak üzere 5 kardeşiz. Tabii benden sonraki durumu verimli değil annemin.”

(K13-) “Benim halamın çocuğu olmadığı için erkek kardeşi ona benden sonra da hemen annem hamile kaldığı için biyolojik annem hamile kaldığı için biraz da sanırım o koşulları olgunlaştırmış, halama vermişler.”

(K14-) “Annem yani halam ben 8 yaşındayken kanser oldu. O süreçte yani düşünsenize kardeşinizin çocuğunu alıyorsunuz, kanser oluyorsunuz tabii bütün aile amcamlar falan hani tamam verelim çocuğu artık zor bir süreç. Bundan kaç sene önce 98 yılından bahsediyoruz. Hani annem (bakım veren) kesinlikle bırakmadı beni.”

(K15-) “Biz 3 kardeş evli olduğumuz için bizim eşlerimiz karar verebiliyor bizim evlatlık alınmamıza ama en küçük kardeşim babamın insiyatifinde olduğu için babam karar veriyor. Zaten de babam yüzünden hani böyle bir durumu yapmak zorunda kaldık. O yüzden en küçük kardeşimi alamadı (halam) ama babam hani vefat ettiği zaman ya da kardeşim evlendiği zaman kardeşimi de alacak. 2023 yılında da zaten halam evlatlık olarak üzerine aldı bizi çocuğu olmadığı için.”

(K11-) “Muhtemelen işte ben evde doğurdum al senin olsun gibi şeyler de çok ama bunun Türk Ceza Kanunu bir cezası var. Bunun bir suçu var aslında soy bağının korunmaması suçu. O nedenle de şey mahkemede önce tabii ki biyolojik ailenin üzerinde görünüyorsunuz sonra işte mahkeme kararıyla yani normal kurum aracılığıyla yapılan evlat edinmede de olduğu gibi biyolojik aileden evlat edinilen aileye geçiyor nüfusunuz.”

Kişilerin kararlarının sadece kendi içsel değerleri ve duygusal durumları ile değil, aynı zamanda toplumun sunduğu anlam haritasının devreye girdiğini, toplumun, aileden beklenen özellikleri, ebeveynlik rolü ve bu rolleri yerine getirme kapasitesine göre evlatlık verme biçiminin şekillendiğini görüyoruz. Bu bağlamda anne, baba ve biyolojik

çocuklardan oluşan heteronormatif aile modeline bağlı toplum, çocuğa bireyden ziyade, önce hedef, sonra ürün ve en sonunda araç gözüyle bakar (Şentürk, 2015: 44) ve bazen insanlar, bir çocuğun kalbini anlamak yerine, sadece onun nerede durduğuna bakarlar:

(K6-) *“Götürdüler (yeğenimi), o da durmadı, biz de özledik bi 6-7 ay sonra o da durmadı. Sonra küçük kardeşi oldu onun küçüğü bu sefer onu biraz kıskanır gibi olmuş, 2 kere götürdüler. Sonra da onlar çekti, Almanya'ya gittiler. Hiç demediler ki üçünü götürüyoruz, bunu da götürelim demediler ama okula verdik, o arada okumaya başladı. Öyle hiç demediler üçüncüyü götürelim diye. Bizim yanımızda mutlu mesut gördüler. Öyle zannettiler.”*

Bir başka katılımcı evlatlık verilme süreci ve hislerini şu şekilde ifade etmiştir:

(K5-) *“Babam gitti ben 2 ay sonra amcamlara geçtim. E köyden şehre gidiyorsun, şimdi yani cazip geliyor sana. Bir alanın yok, bir alanın oluyor. Anneden ayrılmak falan şey değil ki.”*

Bu, aslında sadece bir yer değişimi değil, aynı zamanda toplumsal statü değişiminin de devam etmesidir. Aynı zamanda şehirdeki yeni fırsatlar ve sosyal alanlar, bireyin yaşam biçimini yeniden şekillendirirken, ‘evlatlık verme’ gibi bir toplumsal olguyu da bireyin yaşamının bir parçası haline getirerek normallik halini almasının önünü açmasıdır.

3.6.3.2. Koşullu Sevgi ve Terk Edilme Korkusu

Evlatlık olgusu, bireylerin kimlik oluşumu, aidiyet duygusu ve sosyal ilişkileri üzerinde derin izler bırakan karmaşık bir süreçtir. Özellikle biyolojik aileye geri verilme korkusu ve terk edilme duygusu, evlatlık bireylerin yaşamlarında kalıcı etkiler yaratır. Çocuklukta biyolojik aileden ayrılma veya evlatlık verilme gibi travmatik deneyimler, bireylerin yetişkinlikte güvenli bağlanma geliştirmelerini zorlaştırır. Bu durum, bireylerin güven sorunları yaşamasına, ilişkilerde aşırı bağımlı veya mesafeli davranışlar sergilemesine ve sürekli bir aidiyet arayışı içine girmesine neden olabilir. Terk edilme korkusu, yetişkin hayatlarında “Terk edilemezdim, bunun için her zaman kabul göreceğim ilişkilerin içinde kaldım, beni seven insanlarla beraber oldum” gibi söylemlerle kendini göstermektedir. Bu davranış, temelde bir savunma mekanizmasıdır;

birey, geçmişte yaşadığı terk edilme acısını tekrar yaşamamak için, kendini sürekli “sevilen” ve “kabul edilen” konumda tutmaya çalışır. Duygusal yoksunluk yaşayan birey, çevresindeki insanların kendisiyle ilgilenmediğini ve onun hislerini kimsenin anlamadığını hisseder. İlişki bir alma verme, besleme ve beslenme üzerine kuruludur ancak duygusal yoksunluk yaşayan birey soğuk ve verici olmayan insanlardan etkilenmiştir, kendisi de beslemenin nasıl bir şey olduğunu öğrenemediği için soğuk olabilir ya da tam tersi aşırı verici davranışlar sergileyerek kendisini var edebilir. Böyle bir hikâyenin sonunda birey kendisini kaçınılmaz olarak tatmin edici olmayan ilişkileri zorlarken bulur (Young ve Klosko, 2019). Bu durum, kimlik oluşumu ve ilişki dinamikleri üzerinde derin etkiler bırakarak, bireyin özgüven ve özerklik gelişimini de olumsuz etkileyebilir. Sosyolojik ve psikolojik açıdan ele alındığında, bu süreç, bireylerin duygusal güvenlik arayışı ile geçmiş travmalarının bir yansıması olarak karşımıza çıkar.

(K5-) *“Her çocuk olduğunda, tamam, çocuğun yaşayıp yaşamayacağı belli olsun belki geri göndeririz hani geri gider falan gibisinden her yıl 2 defa bununla bunu yaşıyordum yani. Burda mıyım, oraya mı gidicem? Yengem hamile kaldı. Doğurdu çocuk 3-4 aylık oldu ben öyle döndüm.”*

(K11-) *“Çünkü terk edilemezdim ikinci kez, bir kez terk edilmişim, ikinci kez insanların beni terk etmesine ben dayanamazdım. Dolayısıyla herkes için her şeyi yapmak zorundaydım. Fakültenin sadece bölümün de değil, bütün fakültenin her işini yaptığım çok uzun yıllarım oldu ve şöyle şeylerle yaşıyordum. Öğrenci işleri öğrencileri bana yolluyordu, öğrenci işiyle ilgili bir şeyi “bizde yok ama K11 Hoca da vardır” diye benden çıkıyordu o istedikleri şey. Öyle bir 10 yıllık böyle kendimden vere vere, tükete tükete yaşadığım herkesin beni sevmek zorunda olduğunu düşündüğüm ve beni de ancak herkesin her işini yaparsam sevebileceklerini sandığım bir iş yaşantım oldu.”*

(K7-) *“Anneliğini hissedeyim, sevsin beni diye yaptım. Çünkü arkadaşlarımın annesini görüyordum, özeniyordum.”*

(K13-) *“Yani ben hayatımdan sevmediğim ve rahatsız olduğum insanları net bir şekilde çıkartabilmeyi böyle kırklarda falan öğrendim. O vakte kadar hatta bir arkadaşım şey diye tanımlamıştı yunus balığı gibi, yunus balığı gibi*

herkes seni sevsin, herkes seni sevsin diye bir çabam tabii ki vardı yani kesinlikle bu oldu. Şey, herkes beni sevsin çabası mesela asla terk edilmeyeceğimi bildiğim ilişkilere girme, reddedilmeyeceğimi bildiğim ilişkilere girme.”

(K12-) *“Bu örüntü benim hayatımda hep böyle geldi. Yani hep onlar üzülmeler. Onların adı değişebilir. Kim oldukları değişebilir ama onlar üzülmeler, ben üzülebilirim, sorun değil.”*

(K13-) *“Herkes beni sevsin, iyi olayım ki terk edilmeyeyim ya da terk edileceğim ilişkilere asla girmeyeyim gibi bir beceri geliştirdim. Evet.”*

(K3-) *“En büyük duygu, ben hep geceleri ağlardım çünkü burdaki ailem de hep bi çocuğu olsun diye doktora giderlerdi işte tedavi görüyorlardı, ilaç alıyorlardı ya da koca karı ilaçları alıyorlardı. Sen ister istemez bunları hani senin yanında konuşmalar bile hissediyordun, duyuyordun ya da hani çocuklar duyar ya hep böyle bir şeyleri ki öyle herhalde ki duyuyomuşum hep ağlar yalvarırdım gece sabaha kadar inşallah olmasın diye hani bi çocukları olursa diye.”*

3.6.3.3. Evlatlık Verilen Çocuğa Toplumun Bakışı: Merhamet, Mahremiyet ve Kimlik

Toplum genellikle evlatlık verilmiş çocukları bir tür zarar içinde düşünür ve onların yeni aileleri tarafından “kurtarıldığını” varsayar. Burada merhamet devreye girer. Aristoteles’in Retorik adlı eserinde vurguladığı gibi, merhamet ancak birey, hak edilmeyen bir acıyla karşı karşıya kaldığında ve aynı kaderin kendisini ya da sevdiklerini bulabileceğini düşündüğünde ortaya çıkar (Aristoteles, 2019: 107; Nussbaum, 2003). Ancak merhamet sadece kişinin kendi vicdanı veya empati yeteneği ile ortaya çıkmaz; toplumun kültürel kodları, temel değerleri, dini inançları ve sosyal ilişkileri bu duygunun nasıl hissedildiğini ve nasıl ifade edildiğini belirler.

(K3-) “Evlatlık çocuk yazık, zavallı, bakıma muhtaç, alınması gereken bir şey. Yani zaten hani şeydi, hep böyle bir şüphe vardı, hep böyle birilerinin konuşmasında olmasın öyle bir şey olmasın diye dua ederek geçiriyodum.”

(K11-) “Benim için en sıkıntılı tarafı şuydu, insanlar hep çocuğun yanında şey konuşuyorlar, yani onu böyle çok küçük yaşlarımdan itibaren hatırlıyorum. İşte “bu o çocuk mu, bu aldığınız çocuk mu, işte bu onların çocuğu mu?” gibi böyle soruları direkt işte anneme babama yönelttiklerini, onu çok net hatırlıyorum.”

(K13-) “Yetişkinlikte düşünmeye başlayınca üstüne, elbette insanlar annemle babam beni vermiş denilen bir hikâyeye üzülerek şaşkınlıkla ya da acıyarak bakacaktı.”

(K9-) “O senin kız kardeşin diyor. Uyarmak, hani onda mecbur kalıyor yani uyarmaya. Ondan sonra çocuk bunalıma girdi oğlan. O bu sefer niye karşıda onlar orada hep kardeşleri herkes bi derli toplu o beri taraftaydı benim yaşadığım gibi 3 kişi.”

(K12-) “Tam bir evlatlık olmadığım için yani sonuçta onlar da benim kan bağı olan insanlar, yabancı insanlar değiller. Bu duyguyu yaşamadım, yani alındım, verildim işte onları özle vesaire falan filan ama geriye döndüğünüzde meselâ çocukluk döneminde ben ilkokulda ilkokul üçe kadar falan, belki de işte neyse ilkokul bir yerlerine kadar meselâ zaman zaman altımı ıslattığımı biliyorum. Belki bu bununla ilişkilidir ama annesiyle babasıyla olup da altını ıslatan bir sürü çocuk da var.”

(K10-) “Seni de işte biyolojik annem baban kürtaj yaptıracakmış, biz de onun hani günaha girme biz büyütelim dedik. Seni öylelikle aldık diye anlatan halamdı zaten yani ben ondan öğrendim. Onun haricinde bana başka hiç kimse anlatan olmadı olayın aslını.”

(K11-) “Şey etiketi sıkıntılı yani çocuk işte evlat edinilmiş olduğu için bunu yapıyor. Okulda da çevrede de eğer böyle bir direkt etiketleme varsa bence sıkıntı olan şey bu. Çünkü orada çocuğun belki başka bir sıkıntısı var. Evlat edinilmiş olmasıyla alakası olmayan bir şey var ama şey kolay çünkü “o zaten

işte evlat edinildi. O zaten yuvadan geldi” demek kolay. Öyle olunca da bu sefer şey oluyor altta yatan problemi görmüyorsun, bir öğretmen olarak da görmüyorsun ya da bir ebeveyn olarak da görmeyebiliyorsun. Ona dikkat etmekte bence fayda var.”

Kimlikler toplumsal sözler aracılığıyla şekillenir. Aileler, toplumsal normlar ve yasal düzenlemeler, evlat edinmeyi ve evlatlık bireyleri bir şekilde “normalleştirir.” Ancak bu süreç, insanın öz kimliklerini tam anlamıyla bulabilmelerini engelleyebilir. Foucaultçu bir bakış açısıyla evlatlık bir bireyin kimliği, sadece toplumsal süreç aracılığıyla değil, aynı zamanda güç ilişkileri ve normlar yoluyla şekillendirilir. Bu noktada çocuğun hisleri değil, toplumun ona biçtiği “kurtarılmış olma” rolü ve kader öne çıkar. Weber’e (2013) göre bireysel kaderimizin anlamı araştırılması imkânsız ve ölçülemeyen karanlık sırlarla kuşatılmıştır. Bu açıdan kader, bireylerin hayatlarını belirleyen görünmez bir eldir. Toplum, bu kaderi kabul eder ve ona uyum sağlar. Evlatlık olgusu da bir tür kaderdir hem çocuğun hem de ailelerin hayatını şekillendiren, kontrol edilemeyen bir süreç. Bir kaçınılmazlık sonucu geliştiğine inanılan ve kaderci bakış açısı ile hareket eden toplumda bu durum çoğu zaman “böyle olması gerekiyordu”, “kaderinde bu varmış” gibi yorumlanır. Böylece sürecin doğal ve sorgulanamaz hale getirilmesi sağlanır. Başka bir deyişle toplum durumu merhametle kutsarken, kaderiyle açıklayarak susturur. Gerçekte ise, evlatlık verilmiş bireyler için mesele, yalnızca “şanslı olmak” ya da “kurtulmak” değildir. Asıl önemli olan, kimliklerinin kaydedilebilmesi, hislerinin kabul edilmesi ve yardımların genişletilebilmesidir. Evlatlık alınan çocuklar, genellikle biyolojik kökenlerini ve kimliklerini anlamaya çalışır. Modell (1994), evlatlık alınan çocukların biyolojik kökenlerini ve kimliklerini arama sürecinin hem aile içinde hem de toplumda kendilerini konumlandırma biçimlerini derinden etkilediğini belirtir. Gennep (2022) ise, bireylerin bir toplumsal statüden başka bir toplumsal statüye geçiş sürecinde, iki statü arasında bir “eşik” kaldıklarını ve bu süreçte statüsüz, belirsiz bir durum yaşadıklarını ifade eder. Gennep, bu durumu “eşiksellik” olarak tanımlar. Eşikteki (liminal) bireyler, iki statü arasında bir hiçlik ve yokluk hissiyle karşı karşıya kalırlar. Topluluğun diğer üyeleri, bu süreçte onlara yokmuş gibi davranır. Bu belirsizlik hali, bireyler yeni toplumsal statülerini kazanana kadar devam eder. Bu durum, onların toplumsal kabul ve bireysel aidiyet arasında sıkışmalarına neden olur. Sonuç olarak, evlatlık olgusu, yalnızca evlat edinilmiş bir bireyin bireysel bir kimlik arayışı değil, aynı zamanda toplumsal iktidar ilişkilerinin ve disiplin mekanizmalarının bir yansımasıdır. Bu

süreç, bireylerin kimliklerinin nasıl inşa edildiğini ve toplumsal normların bu inşayı nasıl şekillendirdiğini anlamak açısından önemli bir sosyolojik perspektif sunar.

(K2-) *“Oraya ait hissetmedim ben hiçbir zaman kendimi ve evet annem bana yaptığı gibi ona da yaptı, kız kardeşim de ona da çok çektirdi, çocukluk çağında çektirmiş.”*

(K3-) *“Bir şey yaptıracaksın şey yapamıyorsun, hiçbir şeyin kararını sen veremezsin. İki eş birbirine verebilir ama ben bir şey yapamıyorum. Bakılacak mesela hasta, işyerinden izin alamıyorum annem desem annem değil.”*

(K14-) *“Öncelikle zaten şey benlik çatışması oluyor. Yani meselâ ben kendi açımdan söyleyeyim, benim bütün sıkıntılarımin sebebi benlik çatışması. Ben kimim, ben nereye aitim o tarafa mı bu tarafa mı?”*

(K6-) *“Ben 2-3 yaşlarındaydım, bi hanım bana ama hanımın yüzünü, hatırlıyorum elbisesinin desenini hâlâ çizerim şimdi; “bu senin annen değil teyzen” dedi. Çok üzüldüm. Gecelerce düşündüm, uyku uyumadım fakat teyzeme söyleyemedim. Ne teyzeme söyleyebildim ne ifade edebildim kimseye. Baskılı olduğum için, korktuğum için. Teyzem çok baskılıydı.”*

(K9-) *“Kanuni evlat edinilmişim ama nüfus şeyim aynen öz annem öz babam yazıyor.”*

(K13-) *“Tamam bir anne baban var, iyi bir çocukluk, iyi bir ev tamam ama bence her insanın nereden geldiğini bilme ihtiyacı çok şey anlaşılır bir ihtiyaç yani.”*

(K14-) *“Kız çocuğu olduğum için soy devam edemiyor ve en azından hani annemle, babamlar hani şey dediler çok mutlu oluruz. Onları mutlu etmek için çok da yakın zamanda sonuçlandı mahkeme sürecim zaten.”*

(K11-) *“İşte şurdan şuraya taşınmış kütüğünüz işte hakkınızda mahkeme kararı var falan diye bir sürü şeyi anlattı. Şeyi düşündüm o an hemen bilmiyor olsaydım. Biyolojik ailenin soyadı daaان diye çıkacak işte, mahalle bilgisine kadar her şeyi görebiliyorlar ya işte şuradan, haa ben onların biyolojik*

çocuğuyum diye. Ben bunu işte o zaman yine ne zaman bi 5 sene kadar falan önce yine işte otuzlarımdan sonraya tekabül ediyor, böyle o zaman öğrenmiş olsaydım, gerçek bir yıkım yani.”

(K14-) *“Bu arada benim en büyük hayalim soyadım Altay’dı şu an Aysal oldu. Oğlumun o hani bir oğlum olsun ve adı Altay olsun derdim. Hani soyadımı oradan devam ettirmek gibi bir hayalim vardı.”*

(K4-) *“Çünkü ben annemden farksız, hatta zaman zaman annemler buraya geldiğinde aralarında çatışma oluyordu evin yönetimi konusunda, çocukların, bunlar kimin çocukları böyle gizli kapaklı içten içe bir şeyleri oluyordu aralarında. Ben genelde yengemden yana tavır alırdım böyle hissettirir bi şekilde onu korumaya çalışırdım yani. Çünkü şeyler annem babam bırakıp gitmişler neticede hani burada biyolojik anne mi olmak önemli, yoksa işte yetiştiren kişi olmak mı önemli konusu.”*

(K13-) *“Biyolojik olan annemle babam İstanbul'dalar işte babam şu işi yapıyor, ben burada annemle yaşıyorum,” annem dediğim halam ama bu da böyle bir şey. Ve herkesin kolaylıkla anladığını düşündüğüm, herkes için çok sıradan ve normal olduğunu zannettiğim bir şekilde anlattığım bir şeydi tabii.”*

(K3-) *“Evlatlığın da farklılıkları var. Benim zaten hani 3 bölmeli bir şey aşama. İlk birinci evrem ne olduğunu anlamakla geçen bir süreç; gerçeği bulma, doğruyu bulma. Sonra doğruyu bulduktan sonraki diğer aileyi düşünmek hani onları neden niçini bu sefer de o boyutu var yani hani artık netleştirdi, netleştikten sonra da onu niye bırakmış acaba falan gibi gitme gelme, nefret mi sevgi mi onu kurcalama, bi yerde de bir yerde de ana hayatın devam ediyor, hali hazırda devam eden bir hayatın var. Onların içinde üçüncü nokta son evre kabullenip siktir etmek gibi bir şey yani. Umrum değil artık. Kimin ne olduğu, bakan mı doğuran mı ben bunu artık netleştirdim yani.”*

Evlatlık alma-verme süreçlerinde toplumun bunu “konuşulmaz” hale getirme eğilimi, sosyolojik olarak derin bir şekilde kök salmış bir davranış biçimidir. Toplumumuzda aile içi meseleler genellikle “mahrem” kabul edilir ve dışarıya

açıklanmaz. Bir “tabu” olarak kabul edilen evlatlık alma-verme olgusu ise toplumun düzenini korumak için sessiz kalınması gereken konulardır. Douglas’a (2017) göre tabular, toplumun belirsizliklerle başa çıkma yöntemidir. Sınırları belirsiz olan durumlar, toplumun düzenini tehdit eder ve bu nedenle tabu haline getirilir. Ailenin “onuru” ve “itibarı” ile ilişkilendirilen evlatlık gibi olgular da aile yapısının sınırlarını zorladığı için toplum tarafından sessizlikle örtülür. Aynı zamanda, evlatlık alınan çocuk ile alan veya veren ailenin toplum tarafından damgalanma (Goffman, 2014a) korkusu da bu sessizliği besler. Çünkü evlatlık alma olgusu, toplumun geleneksel aile yapısına dair beklentileriyle çeliştiği için genellikle bir “eksiklik” veya “kusur” olarak algılanır. Toplum, biyolojik bağları ailenin temeli olarak görme eğilimindedir; bu nedenle, evlatlık almak, bir ailenin “kendi çocuğunu yapamadığı” veya “çocuğuna bakamadığı” şeklinde yargılanmasına neden olabilir. Bu algı, hem evlatlık veren aile için bir “başarısızlık” hem de evlatlık alan aile için bir “tamamlanmamışlık” hissi yaratır. Oysa evlatlık, aslında bir eksiklik değil, aksine sevgi ve sorumluluk temelinde kurulan yeni bir bağıdır. Ancak toplumun normatif beklentileri, bu bağın değerini görmezden gelerek onu bir “kusur” olarak damgalar.

(K3-) *“Evet yani eğer herkes öğrenirse buradaki ailem de benim ailem olmayacak. Yani beni yani onlar benim annem babam olduğunu bilmedi, değilmiş dediklerinde ben havada kalıyorum yine anlatabiliyor muyum, yani bu aitlik yine hani bir yere ait olmaması çıkıyor bir insanın, birisinin, yine hani en azından tanımadığım insan kim annen baban bu annem babam dediğinde o annem babam. Yani o çok kötü bi duygu ya.”*

(K11-) *“Evlat edinmeyi biz açık açık söylersek, bizdeki bu kusuru, bu eksikliği herkese ilan etmiş gibi olacağız o nedenle biz bunu saklayalım. Bence ilki bu, yine o ataerkiliteden gelen bir kendini gizleme, kendini, o kendi kusurunu saklama, asıl bunun bir kusur olmadığını da belki uzun yıllar sonra değiştirilebilir. Bilmiyorum, sonuçta bu fizyolojik bir rahatsızlık, yani bir kusur, bir eksiklikten ziyade. İkincisi de bunu çocuktan da saklamaya çalışmak.”*

(K11-) *“O şey çok kritik ama yani bunu ne zaman öğrendi ve nasıl öğrendiğin çok kritik. İşin özü bence önce yetişkinler için yani anne baba için normalleştirmekten geçiyor ki bunu çocuğa normal olarak aksettirebilsinler.”*

(K5-) “Zaten yengemin kız kardeşıydi. Filizlerle görüşüyoruz yani onlar da aynı mahallede oturuyoruz. Ben biliyordum meselâ herkese tembih ediliyordu Filiz'e söylenmeyecek her görüşülen Filiz'in yengemin kız kardeşi olduğunu işte yani kardeşlerin kimler olduğunu biliyorlar ama bu Filiz'e söylenmeyecek Filiz'e bu 18 yaşında söylendi meselâ.”

(K11-) “Bunu biz konuşmuyoruz. Bu işte gizli bir konu çocuk da bunu öğreniyor. Yani bu benimle ilgili bir sır işte kimse bilmesin, bu bizim ailemizin bir sırrı şeklinde bir şeyi öğrenerek büyümüşüm ben onu fark ettim. Ve dolayısıyla da hani bununla nasıl baş edeceğimi ya da işte bunu nasıl ele alabileceğimi, bunu nasıl algılayabileceğimi bilmediğim bunlarla hiç deneyim şansını olmadığı bir çocukluk ve gençlik geçirdiğim için de ben de 30 yaşına kadar doğru bilmiş olduğumu yaptım.”

(K3-) “İnsanların konuşmaları amca, ailedeki insanların yaptıklarıyla ben onu öğrendim, öğrenince ben de gelip hesap sordum yani ne oluyor niye böyle herkes neden bana bunu yapıyor. Bana artık herkes ne söyleyin falan deyince babam bana söyledi.”

(K11-) “Çok yakın etrafıma yani dediğim gibi benim çocukluğumda bu çok konuşulan bir konu değildi o yüzden çok konuşulan bir geçmiş hatırlamıyorum. Yakın birkaç arkadaşım ile konuştuğumu hatırlıyorum işte. Erkek arkadaşım a bi söylediğimi hatırlıyorum. Hatta söylerken de işte bu, acaba bir şey değiştirir mi falan diye böyle işte yirmili yaşların getirdiği şeylerle henüz konuyu da çözmemiş olmamla ilgili bir şey. Acaba bu bir şey değiştirir mi diye çok kaygılanmışım o zaman ona söylerken.”

(K11-) “Onlar açığa çıkarmadılar ama bunun bir mahrem olmadığını düşünüyorum ben şu an. Yani şu anki aklımla meselâ dönüp baktığımda eğer söylenmiş olsaydı hani az önce şeyi ağlayarak anlattım ya insanların işte bu o çocuk mu bu, onlara ben yanıt verebilir, ailem onlara yanıt verebilir konumda daha güçlü insanlar olurdu.”

(K11-) “3-6 yaş arasında bunun çocuğa söylenmesi gerektiğini söylüyor uzmanlar ve araştırmalar dolayısıyla ben 3-6 yaş arasında “benim hayat

gerçeğim bu, işte biz bu şekilde aile olmuşuz.” Bunu öğrenmiş olsaydım, bunu rahatlıkla ailemle konuşabiliyor olsaydım insanların o sorularına ne anne babam maruz kaldığında ne ben maruz kaldığımda bunun işte geçirilecek, çocuğa fark ettirmeden böyle endişelenerek yok edilecek bir soru olmadığını o zaman fark eder ve onlara yanıt verebilirdim. “Ya evet, bu bizim aile olma şeklimize kadar güzel değil mi, ne güzel bir araya gelmişiz” diyebilir konuma o yaşta gelirdim.”

3.6.3.4. Özlem ve Kırgınlık Arasında: Evlatlık Bireylerin Duygusal Yolculuğu

Çocuklar, sessiz kitleler, sözü olmayanlardır (Demiral, 2022: 54) Evlatlık olarak verilmiş çocukların hayatları, derin bir duygusal karmaşa ile örülüdür. Bir yanda, biyolojik anne ve babaya duyulan özlem; diğer yanda, terk edilmişlik hissinin yarattığı kırgınlık ve kızgınlık... Özlem, terk edilmişlik hissiyle iç içe geçer; kırgınlık, belki de hiç tanışılmamış bir aileye duyulan özlemin gölgesinde büyür. Bu duygusal karmaşa, evlatlık bireylerin kimliklerini ve aidiyet duygularını sorgulamasına neden olur (Kirk, 1964: 78; Verrier, 1993: 45) Sosyolojik açıdan, bu süreç, aile bağlarının, toplumsal normların ve bireysel kimliğin kesiştiği bir noktada şekillenir.

(K7-) *“8 yaşındayım o an, annemi otobüste giderken gördüm. Sarılamadım, elini öpemedim gibilerine bir travma kaldı o bende. Çok ağladığımı hatırlıyorum ve hala çocuklarıma anlattım. Onlar da ezberledi.”*

(K8-) *“Ben hiç annemi bana sarılırken hatırlamam.”*

(K6-) *“Annemler iki kardeş birbirlerine çok fazla düşkünlerdi. Hani aşırı derecede benden önce birini doğurup vermiş annem o ölmüş, o ölünce beni doğurmuş onun adına ve vermiş. Babam ve babamın ailesi karşı çıkmış birini verdin öldü ikinciye verme demişler fakat annem ayrılma noktasına gelmiş vermiş beni kardeşi için. Sokakta oynarken bile o zamanlar biz sokakta oynardık şimdiki gibi değildi. Sokakta oynarken de bi ses duyayım koş koş teyzeme giderdim beni mi çağırdın diye. Öyle korkulu büyüdük 42 yaşına kadar. Anneme şikâyet ettim, anne dedim, bak beni gelenlere vermiyorlar, gidenlere, benim hayatım ne olacak dedim. “Bana kardeş bir tane” dedi.*

“Gülseren öldü, seni verdim sen ölürsen senin küçüğünü veririm” dedi. E bu anneye ne ne yapabilirsin?”

(K1-) “Anneme karşı da tabi öyle de hani şu anda da meselâ yüzde yüz değilim yani ölümlü varlıklarız kimin ne zaman gideceği belli olmaz ama hayatımda çok büyük boşluk mu olur: Hayır, anladın mı? Orda duruyorlar işte yani...”

(K14-) “Kendimi hiçbir yere ait hissetmiyordum. Bir anneye gidiyoruz. Bir buraya geliyorum.”

(K15-) “Annemden hep uzaktım.”

(K9-) “Kız kardeşim de beni onlar verdikten sonra annemler bi görmeye gelmişler beni, daha hatırlıyorum da geldiklerini. Böyle bir hediyeler falan hazırlıyorlar kumaşlar falan. Eskiden öyle bir şeyler alınırdı, veriyorlar. Ben de anneme öyle kinlenmişim ki anlatamam size, öz anneme! Nasıl, nasıl bir şeydir, nasıl bilinçaltında nasıl şeyse? Soruyom anne (bakım veren), bu kime işte Latife’ye diyor. Ablam var benden 6 yaş büyük Latife’ye diyor. Şu kime filana, şu kime filana, bir tekme vurdum böyle “hepsini bu gavurlara mı aldın” dedim. İnsanın içindeki o kinleri unutamıyorsun.”

(K9-) “Onlara kızdığım için, biliyorum yani öyle dediklerimi. Eğilirdi kulağıma Beyhan annem “bak sakın öyle söyleme, Ayşe Hanım duymasın- Ayşe de benim öz annem- Ayşe Hanım duymasın üzülür” derdi, “Üzülürse üzülürsün. Gebersin” derdim. Ciddi söylüyorum derdim bunu. Nasıl bir kızgınlık var, nasıl bir şey var onu bilemedim yani.”

(K8-) “Ananemde kalırdım ama çocukluğumda hafta sonları annene git banyo yaptırısın seni derdi. Ben giderdim annem beni banyo yaptırırdı, o da zeytinyağlı sabunlarla yıkıyor. Kafama tak ettiği zaman bak sevmiyor sevseydi böyle yapmazdı.”

(K3-) “Öz annemden bir kere tepki almıştım. İnsanın dedi bi 9 ay karnında taşımasının bilene bi bedeli olur, karşılığı olur demişti, ben anne dedirtemedim diye. Yani”

(K4-) “Bana şeyi getirmişler, eşya getirtmişler, ben de işte anneme veryansın ediyorum, bütün eşyalarını üzerimden çıkarmışım hatta istemiyorum senin getirdiğin hiçbir şeyi diye.”

(K6-) “Teyzem, teyzem yani gökten zembille indirsen faydası yok ille anne diyorsunuz, öpse de bayramları hiç sevmezdim hiç bayramları sevmezdim. Annem oradayken önce teyzemin elini öpüyorum gibi hissim vardı mesela. Annenin yerini hiçbir şey tutmuyor.”

(K6-) “Bana karşı sevgisini gösterirdi fakat yanına öpmeye gidince ben annen değilim git git git teyzene git derdi. Sevdiğini söylerdi ama ağızla söylerdi, hiç hareketle belli etmedi bana. Tek kardeşine bağlansın diye.”

(K8-) “Liseye başlayacağım lise Aydın merkezde, beni Aydın merkezdeki Cumhuriyet kız Lisesinin yatılı yerine vermeye çalıştılar. Ben şok, ben daha yeni gelmişim eve. Ben ağladım, niye beni sevmiyorsunuz, ben niye yatılıya gidiyorum, ben istemiyorum. Annem diyor ki kızım diyor, altıda kalkacaksın, altıda arabaya binmiş olacaksın, nasıl yetişeceksin? Yetişirim ben dedim. 3 sene 4 sene altıda kalktım ay daha doğrusu 5 buçukta kalktım daha erken belki de.”

(K15-) “Annemle geçen yıl görüştüğümde böyle baktım annemin durumuna, hiçbir paylaşımımız olmadığı için hiçbir uyumlu, hiçbir ortak noktamızın olmadığını gördüm zaten.”

(K6-) “İki kardeş çok küçük öksüz kalmışlar. Bilmiyorum, bak benim 3 tane kız kardeşim var, üçünün sevgisini toptasak bir annemin sevgisi olmadı.”

(K7-) “Görüşüyorduk hep bi aradalardı ama sevgi anlamında yok görmedim ben. Ne öksüz ne yetim ne aile ne evlat yani öyle bir şey yaşayamadım yani o konuda. Hani öksüz deseniz değilim, yetim deseniz değilim. Ama ıı bir dedem veya ananem bir öbür torunları gibi sevip sarılmadı. Demek ki diyorum, ben de bir problem vardı.”

(K1-) “Benim gibi yoktu meselâ onu fark ediyordum, hani böyle evden. Benim gibi derken atılmış, emanet verilmiş bi eşya gibi alabilirsiniz, götürebilirsiniz

şeyi garip bi duygu. Herkes evinde annesiyle babasıyla ha ben de sokakta değilim daha iyi koşullarda yaşıyorum tabi ki ama büyük bi boşluk aslında baktığında. Yok yani, var ama yok.”

(K8-) *“Anne sevgisini alan çocuğun daha sağlıklı bir yaşam süreceğini, sürdüğünü düşünüyorum.”*

(K9-) *“İçimden bazen kızdığım zaman, beni hani annem dövdüğü zaman falan “sen benim annem değilsin” diye bağırmak istiyodum öyle ama içime bağıryordum. Dile getirip de bak, öldü gittiler hiç demedim. “Siz benim annem babam değilsiniz” diyemedim. Demedim yani. Ya onu şey yaptığımız zaman ona muhtaç olduğunuzu mu hissediyorsunuz? Nasıl? Mecburiyet mi hissediyorsunuz? Çünkü başka hiçbir ya çok yabancı bir yerdesiniz. Tutanağınız yok yani.”*

(K9-) *“Düşün, diyorum yani sonradan bak ben onu annemi öz annemi affetmedim. Kedi eniği mi veriyorsun, sahiplendiriyorsun diye düşünüyorum ama beni büyüteni affettim.”*

(K2-) *“Nurcan komşu anne diyordu ona. Onla daha mutluydu. Ona demiş keşke annem sen olsan. Bi kez kime sormuş babama mı sormuş anneme mi, ben, beni evlatlık mı aldınız diye. O dönemlerde Romanlar böyle gezerler bohçacılar vardı. Demişler ki kıza seni bu bohçacıdan aldık. Kız yıllarca onu düşünmüş. Ben buraya ait değilim, beni bohçacıdan almışlar diye.”*

(K5-) *“Annemlen oraya gitmem, güvenli alandı yine benim için.”*

(K8-) *“Annemin her yeri her zaman ağrır, her zaman hastadır. Diyorum ki annem o kendini, cebelleşiyor annem kendiyle diyorum, yapmadıklarıyla belki, yaptıklarıyla demiyim de yapmadıklarıyla.”*

(K14-) *“Bu dünyada babamla olamadım ama hani intihar edersem öbür dünyada da olamam, sonsuzlukta da olamam. İşte intihar edersem suçu kimse o kadında aramazdı. Annemle babamlarda arardı. Çünkü çoğunlukla burada vakit geçirdiğim için onun yarasının burda kanadığını bilmezlerdi, onlar üzülürdü. Hani onları üzerlerdi ben yokken diye düşünüp vazgeçmiştim.”*

(K10-) “Biyolojik anne babayla üzüliyor musunuz dersiniz asla ama yani o babama (bakım veren) gerçekten hâlâ doyamadım.”

(K15-) “Babam o hiç zaten bizle ilgilenmedi. O annem varken de ilgilenmemiş. O da işte gezsün tozsün o modda.”

(K1-) “Bakıyorum meselâ bize öyle davranan babam olmasına rağmen ben meselâ babamla ilgili bir şey olduğunda gerçekten üzüliyorum zaman zaman.”

(K8-) “Üniversiteye ayrılış travmaydı, aslında kavuşmaydı. İlk kez babamla böyle yakınlaştık. İlk kez onun bana sarıldığını hissettim.”

(K2-) “O çalışmada babamla buluştum. Ben dedim hani ne diyeceğimi bilmiyorum baba ne desen haklısın kızsın da haklısın dedim. Geldi sarıldı, alnımdan öptü bi kolye taktı, ben yanındayım senin dedi. Yaşanması gerekiyordu yaşandı bitti dedi. Bu beni çok rahatlattı.”

(K9-) “Keşke tekrar hani o günlere dönsem demem yani diyemem. Babamla problem oluyodu, bana bir şey söylüyordu kızıyordu babam ona kızıyordu. Böyle şey yapıyorsun falan diye. Öyle geçiyordu.”

(K3-) “Benim geliş amacım da bu sınavdan çıkartabileceğim pay yani biyolojik ailemle onları buradaki ailemin arasında ne sergileyeceğim ya da işte kaderimi nasıl etkileyeceği, bu. En gene temiz çıkan ben oldum bence iki tarafın içinde de.”

(K6-) “Yüzlerini görmek istemediğim an bile oldu şimdi bile bir Fatıha okurken anneme versem mi, vermesem mi derim? Derim, diyorum. Niye beni verdi? Niye beni beni seçti içinden diyorum, niye verdi diyorsunuz yani insanız?”

(K9-) “Öyle ya, annem şimdi şey yapsam da. Bazen valla mezara da gidiyom napıyom biliyon mu okuyom duamı ondan sonra diyomki “ha kedi eniğini sahiplendirdin gittin, iyi ettin hadi yat burda” diyom. Diyom, demedim değil yalan değil diyorum yani. İşte diyorum hâlâ bak o şeyi atamadım üzerimden

annemin öldüğü zaman hesaplaşamadım diye ağladım ve şeker komasına girdim. Sadece hesaplaşamadım diye ağladım.”

Evlatlık verilmiş çocukların deneyimleri, öznel düzeyde karmaşık bir kimlik ve aidiyet sürecini yansıtır. Biyolojik anne ile kurulan bağ, çocuğun kendisini onun bir ‘parçası’ gibi hissetmesine neden olabilir; ancak bu bağın koparılması, çocuğun artık ona ait olmadığı hissini de beraberinde getirir. Bu durum, çocuğun kimlik oluşumunda bir ikilik yaratır: bir yandan biyolojik kökenlerine dair bir aidiyet hissi, diğer yandan bu aidiyetin sembolik olarak reddedilmesi. Aynı zamanda, evlat edinen anne ile kurulan ilişki, yeni bir aidiyet duygusu inşa etmeyi gerektirir. Ancak bu süreç, özellikle çocuğun biyolojik kökenlerine dair belirsizlikler ve duygusal çatışmalar nedeniyle zorlu olabilir (Lee Cori, 2017: 47).

(K3-) *“Bilmiyorum o kadar mı çok seviyorum annemle babamı (bakım veren) onu da bilmiyorum ya da bu borcu ödemeliyimin savaşı mı onu da bilmiyorum.”*

(K10-) *“Önceden Müge Anlı’yı falan çok izlerdim. Orada işte böyle hani yıllar sonra kardeşlerini buluyorlar, anne babalarını buluyorlar ya yani tepkim şey olurdu “ha gerizekalı” yani “şimdi bu saatten sonra onu abla bilmişin abi bilmişin ne olacak ki? Ya mal mısın falan noldu sen onu anne olarak içine alabilecek misin” derdim yani hani hiç tanımamışsın. 30 yaşından sonra 20 yaşından sonra birisi gelmiş demiş ki, annen bu, baban bu. İyi de çocukluğunda o insanla bir şey paylaşmamışsın. Ne hastalık ne mutluluk ne sağlık, ne neşe ne sevinç bir anın yok yani. Sen oraya nasıl diyordun meselâ çıkıp da anne diye baba diye ağlayabiliyorlar bana meselâ o çok tuhaf geliyor.”*

(K10-) *“30 yaşına kadar 40 yaşına kadar sen onu tanımamışsın, Müge Anlı’ya gelmişsin, bir de böyle bayılıyorlardı ya hani abim ablam kardeşim sarılıyorlar. Onlar bana çok tuhaf geliyor işte çok yapmacık geliyor.”*

(K5-) *“Yani annemlen ayrılırken o kadar acı hissetmemem ve gidecek mi bu dediklerindeki acı çok acıydı aslında.”*

(K10-) “Bir kere bir cenaze olmuştu. Çok küçüktüm, hatırlıyorum. Ondan sonra bu malı bizim elimizden aldınız da kurtardınız, siz bile adam edemediniz ama demişti anneme yani. Görümcesi oluyor. Annem onun görümcesi oluyor, anneme şikâyet ediyorlardı. Kendi kız kardeşleri yani.”

(K1-) “21 (yaşımda evlendim) ama o süreç hep şeyli geçti zaten çok sıkıntılı, savaşlı aileyle problemlili geçti.”

Anılar, bazen bir yük gibi taşınır. Geçmişin acıları, bugünün ruhunu kemirir. Travmalar, nesilden nesile aktarılır. Anılar, geçmişin sessiz tanıkları değil, bugünün aktif inşacılarıdır. Onlar, bireysel olduğu kadar toplumsaldır. Acıyı, sevinci, umudu, hayal kırıklığını taşırlar.

(K3-) “Kırmızı bavulla geldi dedemgilin sokağın başında, annem de (bakım veren) sokağın diğer ucundaydı. Babam getirdiğinde ben onu hatırlıyorum. Bak koş halan bekliyor seni dedi.”

(K6-) “Bi annene kızılıyorsun bi teyzene kızılıyorsun intihar, o yaşta ölsem de, dere vardı bizim yakınımızda gidip dereye atsan mı ki kendimi dediğim zamanlar oldu. Yani çok zor bir şey hazmedemiyorsunuz, nedenini bulamıyorsun. Neden böyle oldu? Herkesin annesi, babası kendinin olacak. Benim niye değil diye düşündüğünüz oluyor. Diyorum gidip dereye atsam, bir arkadaşım boğuldu dereye. Yani 4-5, 5-6 yaşlarındaydım, bi arkadaşım boğuluyodu onu görünce “ay dedim bu boğuluyodu, ben beni gören olmazsa boğulurum atsam mı ki” dediğim zamanlar oldu çocuk aklımla.”

(K14-) “Yaşadım, intihar etmedim. Onlar mutlu olsun diye. Annemler üzülür, tek, tek şey o oldu. Annemler üzülür.”

(K2-) “(Kız kardeşim) Kaç kez ilaç içmiş, intihara kalkışmış. Sabah diyo uyandım diyo, düşmüş kalmışım diyo mutfakta diyo ilaç içmiş. Beni diyo kimse bulmamış diyo. Evde annem de var erkek kardeşim de var. Erkek kardeşim sabah işe gidiyo o kız mutfakta yatmış kalmış, bi şey olmuş demek ki kıza düşmüş bayılmış. Hiç ilgilenmemişler.”

(K7-) “Ondan sonra da her yaz gelirlerdi. Fakat annem alıp da bir kere beni ne başımı okşadı ne banyomu yaptırdı ne yanında yatırdı mesela ablamlarla kardeşimle geliyor, onlarla ilgileniyor benim yanımda. Konuşuyor, dertleşiyor veya ne bileyim işte şey yapıyor hiç.”

(K15-) “Hiç unutmuyorum ben hep saçlarımı kendim yapmak zorunda kalmıştım onu hatırlıyorum. Çünkü annem hiç ilgilenmediği için halam da zaten işte 4 kardeşiz biz onlarla ilgilenmekten. Hep böyle okula kendim kalkmışımdır. Kendim saçımı yapmışımdır. Onlar böyle üzüyordu.”

(K6-) “Bazen kinli bakardım, bazen çok sinirlenirdim. Hani geldiklerinde ellerini öpmek istemezdim. Bazen geldiler mi koklamak istersin, çocuk aklı çocuk şeysi değişik oluyo Safiye Hanım. Hiç, bazen çok özlerdim herhalde gelince boyunlarına sarılırim, “Ne o Sırat-ı mı geçtin?” Öyle derdi teyzem. “Ne o çok mutlu oldun Sırat-ı mı geçtin. Ah Safiye hanımcım. Yani ne bileyim anlatılacak gibi değil yavrum bazen öfkeyle yaklaşırdım. Niye beni verdiler bu kadar çocuğun içinden derdim, bazen de özlerdim geldiklerinde sarılırdım herhalde teyzemi kıramadılar derdim, sarılırdım, öperdim ama bazen çok nefretle karşıladığım oldu.”

(K13-) “Tabii ki aynı olmazdık ama işte alkolik bir baba, duygusal olarak besleyemeyen bir anne ve sürekli çıkılmaz yani çıkıp gitmek istediğim bir ev içinde büyümüş olan bir ben bence farklı olurdu. Yani benim öbür taraftaki hikâyem çok güzel olmadığı için biyolojik ailem.”

(K10-) “Benzemiyorsunuz da biriniz esmer biriniz işte beyaz tenli. İşte annem orada hep şey derdi dayılarına çekmiş, kardeşlerim de teyzesi de hep öyle. Ben de kanardım yani biraz saflık vardı tabii çocukken.”

(K10-) “Hiç o tarafı bilmiyorum ama vardır. Yani kendisi sorunlu olduğuna göre annesi babası da sorunludur herhalde.”

(K13-) “Yani o en çok işte babamın şeyi, alkolizmi ve annemin, yani biyolojik annemin de şimdilerde şey diye tanımlıyor o “donuk, duygusuz” yani bu bütünü odağı işte biz bir iyi bir okul kazanalım, okuyalım ve aslında çok doğal olan o hani çocuklar okusun ve bu evden gitsin kısmı.”

(K4-) “Klasik İzmir'deki o eskiden mahalle yaşantısı çocuklar için daha böyle şey bir ortam sunuyodu, işte daha özgür, sıcak, feodal ilişkilerin de olduğu bir aile ortamında geçti diyim çocukluğum.”

(K8-) “Genelde daha küçük yaşlarımda ama annemle böyle koşuşturduğumu bahçede koşuşturduğumu hatırlıyorum.”

(K5-) “Namaza giderdi meselâ dedem her vakit namazını camide kılardı. Çünkü yoldan karşıdan karşıya geçiyorsun yakın. Bi de caminin içinde götürür de 2 kardeş. Biz giderdik, birimizi bir cama, birimizi öbür caminin camına koyardı, orada konuşup rahatsız etmeyelim, namaz kılanları diye.”

(K7-) “Ders çalışmaya geliyo diye eve geliyodu. Evet ders çalışıyoruz, salonda herkes kapılar açık ama kâğıda yazarak, deftere yazarak konuşuyorduk şey yapıyorduk. Öyle öyle sonra nişanlandım, onu da kız kardeşiyle problem yaşadık, kıskandı bir şeyler oldu falan ayrıldım. Ama ondan da meselâ dedi ki, bir kız arkadaşım var şey yaptım dedi nişanlıyken dedi, evlilik hazırlığı yapcaz mobilya bakıyoruz öyle mi buyur yüzüğü dedim, çıkardım verdim, hiç müdanam yoktu yani.”

(K4-) “Çocukluk döneminde çünkü şeydik ya yani memnunduk hayatımızdan. Hep kendi ortamımızdaydık. Ee oradan koparılıp götürülme fikri aslında şey yapıyordu, rahatsız ediyordu yani dedim ya işte ilk Almanya'ya gittiğimde çok etkilendim yani, çünkü o korku vardı ya amcamdan ayrılacağım fikriyle beraber kendi ortamımdan işte oradaki arkadaşlarımdan, çok sevdiğim şeyden koparılma korkusundan dolayı herhâlde o kadar etkilendim o ilk gidişimde. Çünkü duyuyoduk işte ara çocuklarını alan aileler bizim akrabalar, bizim bildiğimiz insanlar alıyorlardı yani. Bizi de mi alcaklar falan hep böyle şey aralarında, bu konuşma aralarında bu konuların geçip geçmediğini ben dikkat ettiğimi hatırlıyorum yani.”

(K2-) “Ananemin erkek kardeşi vardı o gelir beni oynatırdı, körebe falan oynatırdı. Çok korkardım, sesi böyle çok yüksek çıkardı ama böyle çok şey bi adamdı böyle boylu poslu yapılydı ama bi çocuk gibi bi adamdı çok severdim onunla oynayayım. Geldiğinde çok mutlu olurum.”

(K8-) “Çocukluğum çok iyiydi. Hiç kimse erkeklerle mi oynadın, kızlarla mı oynadın hiç kimseye hiç müdahalede bulunmadı.”

(K3-) “Yetiştığım ortamda yani mahallede, hepsinin ya çocukları erkekti büyüklerdi ya da şeydi. Öyle olunca bütün hani annemin babamın birebir temel komşuların içinde de tek kız olunca bütün şey bendeydi yani ilgi.”

(K4-) “Etrafımda şeyler vardı bizim tanıdık aileler vardı, onların çevreleri çok genişti işte belli dernekler mernekler aracılığıyla iyi çevre etmişlerdi. Türkiye'de gibi derdi yani, onlar da öyle bir düzeni kurulmuştu.”

3.6.3.5. Kimliğin İnşası: Evlatlık Bireyler ve Ebeveynlik Roller

Sosyolojik açıdan ebeveynlik kavramı, toplumsal normlar, kültürel değerler ve aile yapıları tarafından şekillenir. Evlatlık bireyler, bu normlarla kendi deneyimleri arasında bir denge kurmaya çalışırken, bir yandan kendi ebeveynlikleri diğer yandan biyolojik kökenlerine ve terk edilmişlik hissine dair sorularla yüzleşirler (Lifton, 1995: 89). Biyolojik ailelerinden ayrılmanın yarattığı travma, kendi çocuklarına karşı nasıl bir ebeveyn olacakları konusunda endişelere neden olabilir. Bu sorgulamalar, evlatlık bireylerin kimliklerini ve toplumsal rollerini anlamlandırma sürecinin bir parçasıdır.

(K6-) “30- 35 yaşlarına kadar ne hikmetse bilmiyorum bi gün annem geldi hadi dedi gidiyoruz dedi. Nereye, mahkemeye? dedi. Annemle kardeşim geldi. Babam mahkemeye verilmiş, hâkim önüne çıkacakmışız a a dedim niye benim haberim yok dedim. Ben gitmiyorum dedim. Hiç teyzem ağzını açmadı. Annem dedi ki, benim işim gücüm vardı, beni niye çağırdınız o zaman dedi, gitmiyecektin dedi. Haaa dedim iş güç, evlat sildirmek sorun değil, annemin işi gücü sorun dedim. Peki o zaman gidiyoruz dedim, çıktık mahkemeye 30 yaşından sonra üstlerine aldılar. O da babamın var, babam varlıklıydı, kendi pek varlıkları yoktu vericek mirası mı düşündüler, ne yaptılar onu da bilmiyorum.”

(K7-) “İnsanlara güvencim yok. Çok güvensizim. Duygularımda, evet, bir boşluklar şeyler var. Yani sevgiyi hissetmek istiyor insan. Hikmet ablamda da

var aynı şeyi yani söylesin çocuklar da söylesin, hissettirsin istiyorsunuz. Sevmiyorum, bende kabahat gibi kendimi suçladım uzun yıllar. Beni sevmiyorlar, ben hatalıyım demek ki diye.”

(K9-) “13 yaşındaki çocuk evlilikten ne anlar Allah aşkına. Ondan sonra şey yaptım olmayacak ben okuyacağım baba, ben edeceğim baba, şöyle baba. Neyse bir o sene ertelediler yok kız okumak istiyor falan diye.”

(K13-) “Düğün davetiyemi annem tutturdu şeyi yazacaksın diye biyolojik anne babanı yazacaksın diye. Diyorum ki anne olur mu öyle şey olamaz yani hayır, ben seni yazacağım. O kadar o kadar şey oldu ki böyle olay oldu yani böyle annemle hani tartışma kavga ettik. Ele güne karşı hani o hâlâ şey var onda ama ele güne karşı kendi adını yazdı dedirtmeyeyim. Anne babası onlar.”

(K13-) “Tercih ederdim resmi olarak da kimliğimde yazmasını anne adı baba adı deyince hissettiğimi söylemeyi ama şey olmamış yani ama tercih ederdim bence.”

(K14-) “Doktor dedi ki ailede dedi anne tarafında ya da baba tarafında romatizmal rahatsızlık var mı? Şimdi baba tarafını biliyorum bütün rahatsızlıkları ama diğer tarafı bilmiyorum.”

(K4-) “Bazen çok böyle sinirlendiğinde yengemin kullandığı bir laf beni hep şey yapıyordu. Böyle işte “benim çocuklarım yok elalemin çocukları beni mahvetti” lafını kullanırdı arada bir, çok sinirlendiğinde. Genelde biz çocuklarla beraber, arkadaşlarla evde oynarken onu sinirlendiriyorduk. Bana değil, kesin yani öbür çocuklara söylemiştir diye kendimi avutuyordum yani halbuki şeyi bana söylüyordu, ama ben kabullenmek istemiyordum onu. Belli bir yaşa gelince aslında o lafın direkt bana yönelik olduğunu anlayınca artık kabul etmeye başlayınca ya neticede ne kadar sevse de kendi çocuğu gibi görmüyo demek ki diye düşünmeye başladım ve bu üzüyordu yani beni.”

(K5-) “Ben zaten çocuk isteyerek çocuk yapmadım. Eşim çok istiyordu çocuğu ve çocuk da böyle sürekli hastalık süreci geçirince çok şey oldu. Yani nasıl diyim? Zor oldu o 6 yıl 60 seneye bedeldi.”

(K8-) “O ihtiyacı hep karşıladım, hep kucak, kucağımdalardı ama. Bazen diyorum ki acaba az mı sevdim çocuklarımı?”

(K1-) “İkisinin arasında dokuz yaş hemen hemen var çok istedim çünkü bi kardeşi olsun kardeş duygusu çünkü başında her zaman olamayız destek olsun istedim ben öyle bi şey yaşayamadığım için yalnız kalsın istemedim.”

(K10-) “Ben çocuklarıma da hep yani bana sakın bir şeyi yalan söylemeyin çünkü etrafımda çok yalancı insanla boğuştuğum için bana sakın yalan söylemeyin. Bir konuda haksız olsanız bile bana doğrusunu anlatın ki ben sizi o haksızlığın içinden haklı gibi bile çıkartabilirim. Ama bana yalan söylerseniz ve karşı taraftaki senin kızın da böyleydi. Senin oğlun da böyleydi deyip ben hık diye kalırsam bu sefer sizi tırnaklarımı çıkartırım derim ve mutlu oldukları için de hiçbir şey yapmazlar.”

(K8-) “Babası da verse biraz olmaz mıydı çocuğun eli biraz bola, bol olsa olmaz mıydı olurdu. Ben elimdekini verirdim çocuğumu bu haftayı onunla geçirirdi.”

(K1-) “Sonra tabi kızımı da büyüttükçe hani bi annenin nasıl olması gerektiğini idrak ettikçe, bir evladın ne kadar kıymetli olduğunu gördükçe çeşitli eğitimlerle birlikte, bol kitap okumayla kişisel gelişim psikoloji kitaplarıyla artık şeye karar verdim şimdi annemin sınırları belli hani onun, onun ötesine çıkamıcağı belli.”

(K9-) “Bir gün annem gene bir rahatsızlanmış hastaneye yatmıştı orda. Astımı vardı arada bir öyle şey yapıyordu, bir de midesi rahatsızdı sanırım o şey yaptı. Beni o Allah rahmet eylesin Ramazan amcam dediğim onlara bıraktılar (...) Kulak misafiri oldum. Çünkü artık bazı şeylerin farkındasın. Herkes bakışlarından anlıyorsun sözlerinden anlıyorsun ne söylediklerini. “Bu kadar dedi. Böyle bir çocuğu, bu kadar güzel bir çocuğu nasıl vermişler bunların eline” diye ağladı adam. Bana da eziyet ettiklerini falan annemin şey yaptığını biliyor herhalde. O da rahmetlik Fatma teyze, o da ona şöyle söylemiş herhalde hani böyle böyle diye, o da ona öyle şey yapıyor ağladı ki

adam onu işte benim için ağladığını hissettim. Napcan bu sefer insan ne kime ne diyeğini, napıcığını anlayamıyorsun ya çok zor bir şey.”

(K12-) *“Mesela verme duygusunu ben biyolojik annemden öğrendim. 5 bardağınız var, bir tanesini veriyorsunuz ama annem yeri geldiğinde kendisi eliyle su içip bardağını size veriyordu. O çok başka bir davranış.”*

Bazı katılımcılar evlilikte çocuk olgusuna dair görüşlerini ifade ederken şu cümlelere yer vermişlerdir:

(K6-) *“Evlilik olduktan sonra mutlu olduktan sonra çocuk hani olsa çok tabii ki iyi oluyor. Hani olur belki o tatmadığım için bilemiyorum o duyguyu.”*

(K13-) *“Çocuk olgusunu ben böyle işte çok kutsal bir yere koymuyorum. Tıpkı aileyi koymadığım gibi çocuk olgusunu da koymuyorum. Böyle hiçbir zaman kutsallaştırdığım, işte aileyi aile yapar dediğim bir şey değil ama bu çok hani bu böyle bir hikâyeden gelen bir çocuk olmamdan mı kaynaklı yoksa ben ve işte entelektüel kimliğimle mi alakalı bilmiyorum ama çocuk olgusunu ben böyle işte çok kutsal bir yere koymuyorum.”*

(K11-) *“Bir kadının çocuğu olmuyorsa o kadın eksik bir kadındır, yarım bir kadındır gibi bir algı var. Dediğim gibi küçük de bir yerde büyüdüğüm için bunun da ben etkisi olduğunu düşünüyorum. Yani toplum baskısı gibi bir şey aslında burda. Toplumdaki aile yapısının getirdiği bir şey bu bence. Algıyla ilgili çünkü illa işte bir çocuk olmalı, çocuk olmazsa eksik bir, eksiklik olacak o ailede yani aile tam bir aile haline gelemeyecek aslında. Aile olmak için illa bir çocuk dünyaya getirmeye gerek yok. O kodlanan şeylerden biraz çıkmak lazım. O zincirleri biraz kırmak lazım diye düşünüyorum.”*

(K8-) *“Hem bayan hem erkek, bunlar da çocuğun bir işe yarayacağını düşünmüyorum. Sadece doğruyorlar, bu kadar, dünyaya geliyor. Ondan sonra tek başına çocuk. Evlatlık alma verme ha şöyle bir şey vardır, anne baba vefat anne ölmüştür, babası yoktur. Aile sahiplenmemiştir yani anane dedeler. Çocuk esirgemededir. Çocuğu olmayan bir ailenin almasında hiçbir sakınca görmüyorum.”*

3.6.3.6. Biyolojik Bağı Gölgesinde: Evlatlık ve Kardeşlik İlişkileri

Evlatlık bireyler, biyolojik kardeşlerle aralarında duygusal bir bağı eksikliğini sıklıkla hissederler. Bu durum, özellikle biyolojik kardeşlerin evlatlık bireye karşı farklı davranışlar sergilemesiyle daha da belirgin hale gelebilir. Örneğin, biyolojik kardeşler arasında doğal bir yakınlık ve dayanışma varken, evlatlık birey bu dinamiklerin dışında kalabilir. Bu durum, özellikle biyolojik kardeşlerin evlatlık bireye karşı farklı davranışlar sergilemesiyle daha da belirgin hale gelebilir. Örneğin, biyolojik kardeşler arasında doğal bir yakınlık ve dayanışma varken, evlatlık birey bu dinamiklerin dışında kalabilir. Bu durum, evlatlık bireyin aile içinde “öteki” olarak algılanmasına ve duygusal olarak dışlanmasına neden olabilir. Bu konuda yapılan araştırmalar, evlatlık bireylerin biyolojik kardeşlerle kurdukları ilişkilerin, genellikle duygusal mesafe ve güvensizlik üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Brodzinsky ve diğerleri (1993), evlatlık bireylerin aile içindeki konumlarının, biyolojik bağların varlığı veya yokluğu üzerinden şekillendiğini ve bu durumun bireylerin duygusal gelişimini önemli ölçüde etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca, bu tür dinamikler, evlatlık bireylerin yetişkinlik döneminde ilişki kurma biçimlerini de etkileyebilir. Örneğin, evlatlık bireyler, biyolojik kardeşlerle kurdukları mesafeli ilişkilerin bir yansıması olarak, yetişkinlikte de yakın ilişkilerden kaçınma eğilimi gösterebilirler. Aşağıdaki ifadelerde, evlatlık bireylerin biyolojik kardeşlerle aralarında duygusal bir bağı eksikliği ve bu durumun aile ilişkilerine yansıması ele alınmaktadır. Bu ifadeler, evlatlık olgusunun sosyolojik boyutunu anlamak açısından önemlidir.

(K1-) *“Bir elin parmağı gibi biliyoruz aynı anne babadanız ama ne o beni çok sahiplendi ne de ben onu. Meselâ şu an saçma sapan bi şeyden kaç yaşında insanlınız kaç senedir benle görüşmüyo baktığında hani aramızda bi duygu olsa hani zaten o duygu eksikliğini hisseder ya da ben hissederim bi şekilde çözülür yok yani bizde bu aile ilişkilerinde çok tuhaf.”*

(K9-) *“Nur içinde yatsın işte yalan ıı gerçek şeyi... Abim durdu mesela 15 gün falan durdu. Sonra bana bir mektup yazdırdı bir daha gelmesinler gibisinden herhalde ki o zamanki şeye. Sen işte bana annemin altınlarının yerini sordun. Sen şöyle dedin, sen böyle dedin falan diye benim ağzımla göya, annem söyledi, ben yazdım mesela mektubu. Benim o mektup ne manaya geldiğini anlayamadım o zaman. Sonradan işte abimin çok zoruna gitmiş ağlamış beni şey yapmış.”*

(K12-) “İlk hatırladığım muhtemelen 5, 6 gibi yaşlarda olmalıyım. Senede bir kere köye gidiyoruz. Annemi, kardeşlerimi görüyorum. Oradan yeni döndük. Köyden yeni döndük. Büyükanneyle büyük babam başka bir odadaydılar. Ben bir odaya geçtim, mesela onu çok net hatırlıyorum. Böyle yere oturup koltuğun üzerine böyle ellerimi başımı koyup yani o annemi ve kardeşlerimi o geldiğim ortamı özlediğimi, çok derin bir özlem duyduğumu çok net hatırlıyorum.”

(K4-) “Kız kardeşimle hep böyle bir şey çok fazla ya birbirimizi tanımıyoruz neticede. Dolayısıyla böyle bi yabancılaşma var aramızda ister istemez.”

(K3-) “Herkesin normal gerçek kardeşler nasıl olur öyle de değiliz. Ben daha çok hani soğukum yani şeyim soğuk da değil de nötr hani olabilir. Normal arkadaşına davranır gibi nasıl desem onlar böyle normal. Merhaba merhaba nasılsın iyi misin iyi misin, iyiyim. Çok özel şeylerini bilmem çok böyle şeylerini bilmiyorum.”

(K9-) “Annem oradan öyle “Ben çocuğumun kumaşını böldüremem” dedi. Al buyur! Şimdi bu birden kafama dank etti ablam çocuğu oluyo ben nesi oluyom? O onun çocuğu oluyor da ablama sahip çıkıyor onun çocuğu oluyo da ben nesi oluyom?”

(K4-) “Bütün yıl kendi çocukları gibi hissediyorlar ama onlar izne geldiklerinde ister istemez böyle ikinci plana çekilme şeyini zamanla hissetmeye başladık.”

(K5-) “Erkek kardeşimle aramız çok kötü, 3 kardeşiz.”

(K8-) “Çocukluğumuz hep mesafeli, onlar komşu çocuğu gibiydi, şey yoktu yani çok böyle can ciğer kuzu sarması işte kardeşim canım benim hiç yoktu.”

(K13-) “O ikisi daha kardeş gibi böyle ben daha uzaktaki bir kuzen uzaktaki bir kardeş ama daha uzak bir kardeş gibiydim.”

(K6-) “Kardeşlerimin birisi evliydi İzmir'de, annem hastalandı mı ben bakardım, öbürleri evli, çocukları var, şeyleri var ve teyzem derdi ki allahım

bana da bir hastalık ver de bana baksın bu derdi. O kadar kıskanırdı, o kadar kıskanırdı.”

(K5-) *“Kız kardeşimle erkek kardeşimin bağı daha fazla. Yani ben şu an meselâ kardeşimle sohbet edecek hiçbir şey bulamam.”*

(K12-) *“Bu kadar dokunsal temas babaannemle kurmuyordum ben ama ben şimdi anneme sarılıyorum, dizine yatıyorum, kucasına giriyorum onunla yatıyorum gittiğim zaman. Bunu ta düşünün işte 32 yaşında dedim ki vay anasını ya yani ben yıllarca annemi sevdiğimi zannettim yani ya babaannem beni çok seviyor yani hakikaten çok seviyordu beni. Ben yani bunun yarısı kadar içim kaynamamış babaanneme.”*

(K2-) *“O Ayca annemle beraber, evde. Evlendi oraya yerleşti... evine yakın oturuyo. O da aslında şey, hani şimdi şimdi şey değil anneme karşı. Ha annem onun her sözüne baktı bir dediğini iki etmedi, onu böyle bir, ispiyonculuk yaptı Ayca hep her şeyi böyle anneme yetiştirirdi falan ondan mı bilmiyorum. Annemle mi uğraşcaz gibi kelimeler falan kullanıyor. Geçen bana geldiler kızım dedim annem de gelmek istiyodu, gelecek nasılsa beraber gelseydiniz. “Uğraşcaz şimdi çenesini mi çekicez” gibi laflar söylemişti. Dünya!”*

(K8-) *“Aslında küçük kız kardeşim de annemin peşinde sağlığıyla ilgilenen her şeyle ilgilenen o ama sıkıntıları, sıkıntıları gidermeye çalışan ben diyim.”*

(K7-) *“Ayrılma kararı verdik. Anneme gittim, anne dedim biz böyle böyle çocuklarla boşanmaya karar verdik. “Eyvah benim rahatım kaçacak” dedi. Anne, pardon dedim, ben çocuklarım küçük olup da senin yanına gelmiyorum dedim. Ben, hani kendi ayaklarımızın üstünde duracağız.”*

(K12-) *“Ben kardeşlerimle ne zaman gerçekten tanışıp gerçekten aile oldum kardeşlerimle annemle vesaire büyükanne öldü, rahmetli oldu. Büyükanne rahmetli olduktan sonra biyolojik annem ve babam dedemle birlikte yaşamaya başladılar. Ben ondan sonra ailemle tanıştım gerçek anlamda.”*

3.6.3.7. Aile İçi Şiddet: Görünmeyen Yara ve Toplumsal Gerçeklik

Aile, toplumun en temel kurumlarından biridir ve bireylerin kimliklerinin, değerlerinin ve sosyal davranışlarının şekillenmesinde kritik bir rol oynar. Ancak aile, her zaman koruyucu ve destekleyici bir yapı olarak karşımıza çıkmaz. Aile içinde yaşanan şiddet, güç dinamikleri ve eşitsizlikler, bu kurumun karanlık yüzünü ortaya koyar. Aile içi şiddet, tüm şiddet eylemlerinin çok büyük bir bölümünü oluşturur (Connell, 2019: 36). Bu bağlamda, evlatlık olgusu, aile içi şiddetle ilişkili olarak incelenmesi gereken karmaşık bir sosyal gerçekliktir.

(K6-) *“Bi bardak süt içmedim diye bayramdan bir gün önce öldüresiye dövdü beni. Sokaktan çağırmış, sıcak süt içiriyo, içmicem diye deyince dövdü. Benim evime geldi o ikinci kocamla evlenince, “ben seni bi bardak süt için çok dövmüştüm hakkını helal et bana” diyor. Meselâ şimdi annem olsaydı bunu yapar mıydı, diyorsunuz.”*

(K8-) *“Babamın elini havada çok yakalamışumdır. Baba ne yapıyorsun? Anneme vuracak baba ne yapıyorsun hani ve çok ağlamışumdır o yorganın altında. Hani o eve geldim ama mutsuzum.”*

(K7-) *“İyi ki babamın yanında değilim dediğim dönemler oldu. Çünkü kardeşimi, oğlan kardeşimi kemerle dövmüş mesela Almanya gibi yerde.”*

(K6-) *“Teyzem öperdi de annem de böyle mi öperdi derdim mesela düşünün ha çok güzel giydirdi. Çok güzel yedirdi. Gece kaldırıp süt içirirdi ama hep böyle baskılı yaptı. Mesela döverdi sonra sarılır öper ağlardı kendisi de. Şişerdi başım böyle oram buram.”*

(K6-) *“Ben 42 yaşında, eşi de öldü yiğenim de evlenince büsbütün baskısına dayanamadım, isyan ettim Ne annemi dinledim ne babamı dinledim hiç tanımadığım 24 yaş (büyük) biriyle evlendim.”*

(K6-) *“Eşimle diyorum 3 buçuk sene yaşadım, bir muzı bir yerdik, böyle bütün yemedim. Hep böleriz, yarısını o yer yarısını ben. Onu da küçüğünü bana verir, büyüğünü kendi, öylesine yaşadım. Ben o zaman bir düşük bile yaptım. Köfteyi, köfte sayıyla. Köfte sayıyla. Yaprak dolması sayılı olur mu?*

Yaprak dolmasını ben doldurur, hazırlarım o sarar sayıyla yenir, e çocuğu nereye doğuracağım buna? Karnımı doyuramıyordum.”

(K1-) “Burda babam çok asabi ve sinirliydi yapısal olarak mesela biz çok da dayak yedik; kardeşim de ben de -döndükten sonra tabi tabi. Benim asiliğimden zaten hani bu baş kaldırmamdan çok da dayak yedik yemişliğimiz de var. En kötüsü de orda mesela anneme o yüzden de hep kızmışım ben de şimdi bi anneyim zaten böyle şeyler inanılmaz, olmaması gereken bir şey ama olsa evladının önüne geçmen gerekir annem orda tam tersi altı besleyip önümde durmadığı gibi sigarasını yakıp bacak bacak üstüne atıp izleyen bi taraftı. Çünkü o da beni aslında benimsiyemiyodu tam manasıyla kabullenememişti, e ben de işi zorlaştırıyodum zaten gösterdiğim agresyonla ve dik başlılıkla.”

(K10-) “Ben çocuğuma ilk çocuğuma hamileyken benim yani kuzenim olarak biliyorum ama işte abimmiş o evlenirken annemi biyolojik anne baba büyüten annemi tehdit ederken öğrendim. İşte Fatih'in de düğününüzünü sen yapacaksın yoksa K10'a evlatlık olduğunu söyleriz ve çocuğunu düşürürüz diyerek yani bütün düğün masrafını sen yapacaksın diye tehdit ediyorlardı. Baştan aşağı kadar yani perdesinden halısına dolup alışverişine kadar her şeyi yapacaksın, yoksa işte söyleriz deyince annem sırf ben duymayayım diye.”

(K10-) “Ona da hak veriyorum. Yani şöyle bir şeye hak vermem de hani hem tek başına hem 4 tane erkek kardeşle mücadele etmek durumunda kalıyor. Ondan sonra bir yere kadar sesi (çıkıyor).”

(K13-) “Benim bile hatırladığım yılda birkaç ay olmasına rağmen işte havada uçuşan çaydanlıklar yani anneye doğru değilse de duvara doğru, sonuçta çaydanlıklar. İşte devrilmiş masalar anılarım var yani.”

(K7-) “Çalışıyordum ama öğretmenlik yaptırmadı bu arada çocukların babası. Orada çok büyük hata yaptım, boşarım dedi, boşa deyip de şey yapsaydım olmadı. Arabistan'a gittik 2 buçuk aylıkken gitti, sonra beni aldırıldı hemen. Kendi yanında çalıştım. İthal banyo malzemeleri, bayilik vardı

dekorasyon, A plus müşterileri vardı, otellere veriyordu, işi güzeldi o dönem ama beni önce sigortasız çalıştırdı zaten. Ondan sonra abisine abisinin karısını işte hepsini, abisi zaten ortak oldu hemen kendi şirketi kurdu, para vermeden ortak yaptı, kardeşine hisse verdi, annesine verdi. Yeğenlerine bile verince ben de isyan ettim ya beni de sigortala diye. Hatta beni sevmeyen kayınvalidem bile ya hepsini yaptın karını da yapsana sigortalı dedi. Öyle sigortalı yaptı, onu da en düşükten ödedi.”

(K9-) *“Babam annemden biraz küçüktü.”*

(K7-) *“Şiddet görürsem de ya ben onu öldürürdüm ya o beni öldürürdü. Hatta bi eve, bi ara eve çok hırsız girdi bizim, müstakil evdi. Silah alalım dedi eve dedi bir tane dedi. Silah alırsan ilk önce seni vururum dedim. Yüzüne söyledim onun.”*

(K8-) *“Hani kesicem bıçcem deyip de öyle şiddetvari bir ağzından çıkmışlığı olur ama yapmaz öyle bir şey. Öyle bir insan değil yani ben tanıyorum.”*

(K7-) *“Mecidiyeköy’de evimiz vardı. Oğlum dedi ki “baba, o evde oturalım sadece” dedi. “Üstümüze yap demedik, oturalım annem bizim karnımızı doyurur. Sadece oturma izni ver.” “Hayır, annen hak etmedi” dedi. Anne çok özür dilerim, bir kulaklarını kapat dedi oğlan: “26 sene her iş için bir kadın tutsaydın daha fazla para harcardın” dedi. Adam vermedi hayır dedi.”*

(K15-) *“Zaten gelmesi mümkün değil hiç görüştürmüyor bizi göndermiyor işte düğünüm oldu annem gelmedi. Hiçbir şeyimizde annem yoktu yani.”*

Aile içindeki şiddet, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal, ekonomik ve sembolik şiddet biçimlerinde de kendini gösterebilir.

(K10-) *“Bir kavga esnasında işte senin annene benim anneme gideceğiz, muhabbeti vardır ya. Ondan sonra o kavga esnasında kendisi bana şey yaptı işte “seni de hanım olursun diye aldık. Evlatlık beslemesin sen haberin bile yok” diyerek o bir anda söyleyince haydi K10 dedim, bu evliliği tam yıkmanın zamanı.”*

(K10-) “Annemin (bakım veren) gençliğine ettiler. Benim gençliğime ettiler. Bu saatten sonra gelmiş 70 75 yaşına annemle iyi olsa ne ben ne iyi olsa ne.”

(K15-) “30 yıl kadar annemle hiç görüşmedik. Annem de apayrı bir sıkıntı yaşadı ananemde onu muhtemelen dul diye hiç evden çıkartmadı eve kapattı evde görüştük.”

(K5-) “Ben üniversite sınavına giricem sınav tercihleri şey belli oldu yani kayıtlar yapılacak öğretmenlerim aradı liseden. Çocuğum sınav müracaatları yarın son. Perşembe günü arıyorlar beni, hocam tamam dedim. Ben babama söyledim, babam göndermek istemiyor.”

(K6-) “Annem de babamdan çekmişliği var. Türk erkeği tipik, Türk erkeği de bak o zaman sözünü geçiriyor, beni verirken geçiremedi derdim.”

(K5-) “Darbe üstüne darbe şarkısı var ya o babam için geçerli işte bütün kardeşlerini öldürmek istedi diyorum ya adam gatil olmasın diye ben gatil olmak istedim.”

(K8-) “Babaannem, ortaokula gidiyordum, kanser hastasıydı. Sigortası falan hiçbir şey yok. Babam tek başına onun tedavisini 11 ay boyunca Ege Üniversitesinde yaptırdı ve babaannem anneme çok eziyet etmiş olmasına rağmen o çocukluğundan gelen o yeni evliliğinden gelen zamanlarda ama sadece annem baktı. İki kızı kesinlikle hani gelmedi annesinin yanına. Babaannem sert bir kadındı, değişik bir kadındı.”

(K7-) “Ödemedi ben de hiç sesimi yükseltmedim onların ailesine karşı. Açtım abisine siz nasıl vicdanınız var? Bu adam ölse utanmayacak mısınız? Vicdan azabı çekmeyeceksiniz bilmem ne bir sürü saydım, hemen ertesi gün gönderdiler parayı.”

(K7-) “Enişte dedim böyle böyle bir karar aldık biz çocuklarla, “kızım” dedi “boşanmak iyi bir şey değil biliyorum ama senin çektiğini de görüyoruz. Sen akıllı çocuksun” dedi hemen dedi. Hikmet boşalt arkadan bir odayı dedi. Sen al çocuklarını gel iki dilim ekmeğin biri senin çocuklarla biri bizim dedi, o söz bana böyle ben dağları deviririm şeysi verdi, gücü verdi. Boşandık.”

(K5-) “Babamlar tarlaya gidince işte çağırıyordu diyor ki bakkaldan şunu alacağım ya diyorum kapalı. Köyün orta yerinde ya bizim ev bas bas bağıırıyordu.”

(K11-) “Kayınvalideden özellikle çok fazla psikolojik şiddet gördüğünü biliyorum. Yani işte çocuğun olmuyor işte çocuğun olmuyo konusunda çok fazla bir baskıya maruz kaldığını ve çok eziyet yaşadığını biliyorum annemin.”

(K10-) “Hep benim imkânlarımla yarışan hani beni verip benim de imkânlarımla yarışan bir insandı. Annem yaşça birazcık tabii ondan da büyük olduğu için büyüten annem, hep şey diyordu işte ölsün biz K10'a kendimizi zaten söyleriz. Onun malına mülküne biz otururuz. Yani bu zihniyette bir insandı. Doğal olarak da hani ben onları hiç tabii ki tercih etmedim. Ondan sonra büyüten annemle yoluma devam ettim zaten bundan 5-6 yıl önce miydi ya 6 ya da 7 yıl olmuştur, ikisi de vefat etti, biyolojik anne de baba da vefat etti.”

(K5-) “Babamın gönderdiği paralar amcama geliyordu bu arada anneme para göndermiyordu. Amcam anneme harçlık veriyormuş. Amcam kendine mal alıyormuş. Ailem için birikim yapsın. Bana ev arsa alsın. Kendine almış.”

(K7-) “Bir teyzemiz vardı apartmanda, kim giriyo, kim çıkıyo, kim kiminle arkadaş hepsini bilir takip eder. Meselâ çocuğu okula göndermeyeyim, hemen inerdi aşağı neden göndermedin, ne oldu diye.”

3.6.3.8. Kendini Sevmek ve Umudu Kaybetmemek: Bir Katılımcının Hikayesi

Bir katılımcı yaşam yolunda geldiği noktayı şu sözlerle ifade etmiştir.

(K14-) “Tüm bunlar içinde eklemek istediğim bir şey eğer ki hani böyle bir konuşma, hani şu hani danışanlardan biri ya da hani katılımcılardan biri

şunu söyledi diye bir not düşecek olursanız “kendilerini sevsinler hiçbir zaman vazgeçmesinler ve çünkü gerçekten bir gün güneş açıyor.”

Toplumun en küçük birimi olan aile, bireylerin kimliklerinin, değerlerinin ve davranışlarının şekillenmesinde kritik bir rol oynar. Ancak aile içinde yaşanan zorluklar, özellikle şiddet ve travma gibi olgular, bireylerin yaşamlarını derinden etkileyebilir. Bu süreçte, bireylerin kendilerini sevmeleri ve umutlarını kaybetmemeleri, yalnızca kişisel bir direnç meselesi değil, aynı zamanda toplumsal bir dayanışma ve destek meselesidir. Bir katılımcının ifadesiyle, “kendilerini sevsinler, hiçbir zaman vazgeçmesinler, çünkü gerçekten bir gün güneş açıyor.” Bu sözler, yalnızca bireysel bir iyileşme sürecini değil, toplumun bu süreçteki rolünü de hatırlatan toplumsal bir çağrıdır: Zorluklar karşısında birbirimize destek olmak ve umudu canlı tutmak. Güneşin doğuşu, yalnızca bireysel bir iyileşmenin değil, toplumsal bir iyileşmenin de simgesidir.

3.6.4. Katılımcı Söylem Analizi

Katılımcılardan sadece birinin, araştırma sorunu ile doğrudan ilgili en çok tekrar eden beş kodun (anne, çocuk, baba, kardeş ve aile) eşanlı olarak içinde geçtiği cümleleri şöyledir:

“Şöyle düşünün biz bir ilçede yaşıyoruz. Hafta sonları da köye gidiyoruz. Onlar köyde yaşıyorlar. Hepsi annem ve kardeşlerim. Hafta sonları görüşebiliyorum. Onlarla birlikte ne kadar da görüşebiliyorum. Gene biz köye gittiğimizde başka bir evdeyiz yan yana ama başka bir evdeyiz işte ben böyle ara ara işte iniyorum meselâ işte onlarla bir çay içiyorum, bir akşam yemeği yiyorum, vesaire falan filan. Ama bu buluşmalarda da hep tedirginim, çünkü biraz fazla kalsam babaannem neden orada o kadar çok vakit geçiriyorsun diye bana kızıyordu ya da dedem şey diyordu. Hani onlar çok düzgün büyüyen çocuklar değiller. O yüzden onlarla çok vakit geçirme, seni bozarlar falan gibi böyle. Bu yüzden de hani gittiğim zamanda da böyle hep diken üstünde işte çok vakit geçirdim mi acaba? İşte dönünce bana kızacaklar mı acaba? Gibi u böyle bir baskı altında bir birliktelikten bahsediyoruz. O yüzden de çok da keyifli

bir birliktelik olmadı. Ben kardeşlerimle ne zaman gerçekten tanışıp gerçekten aile oldum kardeşlerimle annemle vesaire büyükannem öldü, rahmetli oldu. Büyükannem rahmetli olduktan sonra biyolojik annem ve babam dedemle birlikte yaşamaya başladılar. Ben ondan sonra ailemle tanıştım gerçek anlamda” (K12- 2024).

Yukarıdaki bağlam, Erving Goffman’ın “*Hürmetin ve Tavrın Mahiyeti*” analizinde, özellikle davranış kurallarına gönderme yaparak kullandığı törensel faaliyetin alt bileşeni olan hürmet kuramı ile örtüşmektedir. Goffman’a (2017) göre bir davranış kuralı, gerçekleştirilmek istenen eylem için bir kılavuz niteliği taşıırken bu kural münasip ve makul olduğu için tavsiye edilir. Böylece davranışı karakterize eden değerlerin, hedef ve tutumların temelini sağlamlaştırmaya yardımcı olur.

Goffman davranış kuralları analizini yaparken kuralın simetrik ve asimetrik yapısına da dikkat çeker. Buna göre simetrik kural ilişkide karşılıklı bazı yükümlülük ve beklentilere yönelmeyi vurgularken; asimetrik kural bir kişinin diğerlerine davrandığı ve kendisine davranılmasını beklediği şekilde değil, farklı bir biçimde davranmaya yol açan bir kuraldır. Bunlar özel değer atfedilen bir nesnenin dolaysız varlığı karşısında yapılan hareketlerin üstü kapalı simgesel anlam ve sonuçlarını denetleme ve planlamanın bir yolu olan ritüeller üzerinden gerçekleşir. Bununla birlikte davranışı asli ve törensel ayrıma da tabi tutan Goffman’a göre asli kurallara ve asli ifadelere hâkim olan yasa hukuk, ahlak ve etikten oluşurken; törensel kurallara ve ifadelere hâkim olan yasa görgü kuralları dediğimiz şeyin içinde saklıdır. Törensel kurallar dilsel, jeste dayalı, mekânsal, görev odaklı ya da iletişimsel bir yapıda karşımıza çıkabilen niteliktedir. Goffman’ın bu bağlamda ele aldığı hürmet, bir alıcıyı ve bu alıcının bir sembolü, uzantısı ya da vekili olarak görülen unsurları içermektedir. Bu hürmet, alıcıya düzenli olarak takdir ve minnettarlığın iletildiği, sembolik bir araç olarak işlev gören bir faaliyete gönderme yapar (Goffman, 2017: 65- 69).

Ne var ki hürmet, kişinin kendisinden kendisine değil mutlaka başkalarından görmek zorunda olduğu bir olgudur. Arzu edilen bu hürmet karşısında alıcının aktöre etkileşim ve iletişim içine gireceğine dair ilave bir güvence vermesi gereklidir. Dolayısıyla aktörden alıcıya yansıtılan hürmet içeren davranışın altında zorunlu olarak bir değerlendirme ve önemseme duygusu yatmaktadır. Goffman’a (2017) göre hürmette

önemli bir rol oynayan, aidiyet ve duygusal yakınlıktan kaynaklanan önemseme her ne kadar kişinin diğerlerine karşı sürekli taşıdığı bir duygu olsa da aktör rolünü icra ederken sahneye içkin kısıtlar dâhilinde o repertuarın gereğini yapar ve alkışlanır. Bu bakımdan davranışın rol ya da gerçek olması mühim değildir ki aktörün kafasında bu durum net de değildir. Çünkü aktör aslında hissetmediği bir önemseme duygusunu kolaylıkla sergileyerek, törensel düzeni onaylıyormuş gibi davranıp ondan kaçınabilir ve bu yolla bir tür içsel özerkliğini koruduğunu düşünebilir. Sonuç olarak hangi faaliyetin gerçekleştirildiği, bu faaliyetin sıradan ya da araçsal olması fark etmeksizin aktörlerin ve alıcıların karşı karşıya geldiği ilişkisellikte saklanmış küçük törenler pek çok fırsatın açığa çıkmasını sağlar. Başkalarının varlığı, bireye bir gözün sürekli olarak iyi bir tavır sergilemesi ve diğer insanların kutsallığını kabul etmesini hatırlatır. Törensel yükümlülük ve beklentilerle şekillenen bu tür törenler, toplumda sürekli bir hoşgörü ve anlayış dinamiğinin gelişmesine olanak tanır. Bu yüzden benliğin, kendisine yakışan ritüel bir itina ile muamele görmesi ve bunun karşılığında da diğerlerine en parlak haliyle sunulması gereken kısmen törensel bir şey, kutsal bir nesne olduğunu anlamak önemlidir.

Tablo 5- Hekim- Frekans Tablosu

SIRA	KOD	FREKANS	SIRA	KOD	FREKANS	SIRA	KOD	FREKANS
1	ÇOCUK	89	17	SOSYAL	11	33	DEPRESYON	5
2	KADIN	44	18	EĞİTİM	11	34	YÖNTEM	5
3	HASTA	42	19	SAĞLIK	11	35	BOŞANMA	4
4	AİLE	26	20	BABA	10	36	PSİKOLOJİK	4
5	SPERM	24	21	EVLİLİK	9	37	ÜREME	3
6	BAĞ	22	22	PROBLEM	9	38	ALIN YAZISI	3
7	DOĞUM	21	23	İLİŞKİ	8	39	AŞILAMA	3
8	EMBRİYO	21	24	ERKEK	8	40	PARTNER	2
9	YUMURTA	17	25	BASKI	7	41	BİYOLOJİ	2
10	TÜP BEBEK	17	26	ENGEL	6	42	VAKA	2
11	ANNE	17	27	TOPLUM	6	43	İNTİHAR	2
12	GEBE	16	28	KISIR	6	44	EBEVEYN	1
13	ANLAM	15	29	STRES	6	45	MÜŞTEREK	1
14	TEDAVİ	14	30	YASAL	6	46	İNFERTİLİTE	1
15	GENETİK - GEN	13	31	ÇİFT	6			574
16	EŞ	13	32	KARI KOCA	5			

3.6.5 Tablo 5: Hekim Frekans Tablosu Deşifre

Toplam 46 kod 574 frekanstan oluşan Tablo-5'e göre, hekimler sırayla 89 tekrar ile en çok içinde "çocuk" kodu geçen cümleler kurmuşlardır. 44 tekrar ile "kadın" kodu ikinci sırada yerini alırken; 42 tekrar ile "hasta" kodunun geçtiği cümleler üçüncü sırada yerini almıştır. "Aile" kodundan itibaren tekrar sayısı açısından dikkate değer bir kırılma göz çarpmaktadır. Buna göre, hekimler dördüncü sırada 26 tekrar ile "aile" kodu geçen cümleler kurmuşlardır. Hekimler beşinci sırada 24 tekrar ile "sperm" kodu geçen cümleler kullanmışlardır. Bunu sırasıyla 22 tekrar ile "bağ"; 21'er tekrar ile "doğum" ve "embriyo"; 17'şer tekrar ile "yumurta", "tüp bebek" ve "anne"; 16 tekrar ile "gebe"; 15 tekrar ile "anlam"; 14 tekrar ile "tedavi"; 13'er tekrar ile "genetik-gen" ve "eş"; 11'er tekrar ile "sosyal", "eğitim" ve "sağlık"; 10 tekrar ile "baba"; 9'ar tekrar ile "evlilik" ve "problem"; 8'er tekrar ile "ilişki" ve "erkek"; 7 tekrar ile "baskı"; 6'şar tekrar ile "engel",

“toplum”, “kısır”, “stres”, “yasal” ve “çift”; 5’er tekrar ile “karı koca”, “depresyon-depresif” ve “yöntem”; 4’er tekrar ile “boşanma” ve “psikoloji”; 3’er tekrar ile “üreme”, “alın yazısı” ve “aşılama”; 2’şer tekrar ile “partner”, “biyoloji”, “vaka” ve “intihar” ve son olarak 1’er kez “ebeveyn”, “müşterek” ve “infertilite” kodları izlemiştir.

3.6.6. Hekim Söylem Analizi

Hekimlerden sadece birinin, araştırma sorunu ile doğrudan ilgili en çok tekrar eden beş kodun (çocuk, kadın, hasta ve aile) eşanlı olarak içinde geçtiği cümleleri şöyledir:

“Burada işin temeline bakmak lazım. Aile bağı ne kadar güçlü, hangi dinamiklerle bu evlilik bağı kuruldu? Oraya kadar bir inmek lazım. Bunlar gerçekten çocuk mu istiyorlar birlikte büyütmek için yoksa bir performans göstergesi mi yaratmaya çalışıyorlar. Bizim de var bir çocuğumuz evde televizyonda var. Anlatabiliyor muyum. Hani bu biraz ters bir örnek ama anlatabiliyor muyum? Yani bu bu. O yüzden bence sallanmakta olan bir evliliği çocuk pek kurtarmaz. Şimdi biz kadın hastalıkları doğum hekimiyiz ve maalesef çok farklı şeyler yaşıyoruz. Bir de tabii ki seneler geçip de ben örnek olarak 41 yıllık hekimim. H2 hanım 39 senelik hekim ama o kadar değişik şeylere şahit olduk ki. Kadının kocasından gizlediği, kocanın kadından gizlediği eşinden gizlediği ama bunların aynı masaya sonra gelip oturduğunda aşkım şuyum buyum diye birbirleriyle konuştuğu. Şimdi tabii bizim burada bir şey söylememiz doğru değil. Yani zaten bir not verecek halimiz de yok. Hasta bizden bir şey istiyor, bir sağlık sorunu var. Biz o sağlık sorunuyla ilgileniyoruz.” (H1 - 2024)

Yukarıdaki bağlam, Erving Goffman’ın “Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu” kitabında ele aldığı “toplumsal dramaturji” kuramı ile örtüşmektedir. Sıradan unsurlarla yola çıkarak toplumsalın izini sürmeye çalışan Goffman’a (2014b) göre toplum, belirli toplumsal özellikleri bünyesinde barındıran bireyin diğerlerinden değer görmeyi ve buna uygun davranmalarını talep etmesinin o kişinin ahlaki hakkı olduğu ilkesi üzerine

kuruludur. Bununla bağlantılı olarak karşımıza çıkan ikinci ilke ise ister gizli ister açıktan açığa olsun belli toplumsal özellikler taşıdığını iddia eden aktörün gerçekte de iddia ettiği gibi olması beklentisidir. Bu açıdan bakıldığında aktörün sahnelediği rolün özellikleri aslında sahneye içkin kısıtları bünyesinde barındıran bir repertuardır. Sahnelenmekte olan rolün doğası, aktörün toplumsal prensibi kendi hayatına nasıl taşımış olduğuna bağlı olarak farklılıklar gösterir. Bu noktada gerçek ihtiyaçlarımızı giderebilmemiz için gerekli alan ve olasılığa sahip olup olmadığımızı sorabiliriz. Çünkü Goffman (2017) günlük yaşamda insan etkileşimlerini aktör ve seyircilerin bir arada olduğu sırada ve bu vesileyle ortaya çıkan olaylar bütünü olarak ele alırken bu etkileşim anlarında aktörün bir durum tanımını yansıttığı; çevredekilerin tepkileri ve aktöre yönelik davranış biçimlerinin de zorunlu olarak bir durum tanımı yansıttığı (Goffman, 2014b: 22) ön kabulünden hareket eder. Başka bir deyişle aktör sahnede durumlara kayıtlı rolleri yerine getirirken izleyici de bu kayıtlı roller üzerinden tepki vererek, davranış sergileyerek ya da nazari bir bakışla, sözleriyle aktörün performansına katkı sunar. Ağırlık noktası öğrenilmiş olan davranış biçimleri, düşünce kalıpları ve inançların günlük hayatımız üzerindeki etkileridir. Dolayısıyla toplumun aktörden beklentisi aktörün yaşam enerjisini kişisel ötesi bir enerji ile doldururken çift yönlü bir beklenti seyirciyi de bir yargıç haline getirir. Goffman için toplumsalın devreye girdiği, yaşam alanlarına sızdığı anlardır bunlar. Aktör ve seyircilerin yüz yüze geldiği bu anlarda insanlar birbirlerini sürekli kontrol eder, yargılar ancak tüm bunları yaparken birbirlerine karşı normal gözükme isterler, çünkü asıl söz konusu olan bir onay arayışıdır, farkına varılmak ve kabul edilmek istencidir.

Buradan hareketle aktörden performansını sergilerken görünüm (yaş, cinsiyet, ırk, vb.) ve tutum (jest ve mimikler) ile sunduğu kişisel vitrinde karşılıklı olarak birbirini onaylayan bir tutarlılık olmasını bekleriz ama görünüş ve tutum birbiriyle çelişebilir. Onay arayışı içinde olan aktör rolünü icra ederken kendi oyununa inanabilir ya da kinik bir yaklaşım içinde olabilir (Goffman, 2014b: 32). Burada role inancın olması ya da olmaması ya da görünüm ve tutum arasında oluşan herhangi bir tutarsızlık Goffman için önemsiz ve ikincil durumdadır. Aktör her durumda bekleneni vermek için çabalamalıdır. Çünkü aktör bir rutini sahnelerken “soyut” ve başka rutinlerin sahnelenmesi sırasında karşılaşması muhtemel iddialarda bulunur. Toplumun anlayışına ve beklentilerine uygun nitelikte gerçekleşen sahneleme biçimini performansın toplumsallaştırılması olarak okumak mümkündür ve bu sahneleme biçimi ile gözlemcilere alternatif farklı yönlerden idealize edilmiş bir izlenim sunulur. Performansın idealize edilmesinin altında yatan

gerekçe ise sadece toplumun idealize edilen yanına varmak özlemi değil toplumun ortak değerlerinin kutsal merkezine yakın bir konuma sahip olma arzusu da yer almaktadır. Bu bağlamda performans sergilenirken yukarı doğru hareketlilik adına vitrinin ayakta tutulabilmesi için yapılan fedakârlıklar söz konusudur ki toplumun benimseyeceği tarza ayak uydurulabilsin. Bu onay alma ihtiyacı Durkheimci bir izlekle ilerleyen Goffman için de dışsal ve zorlayıcı bir niteliktedir. Çünkü aktör toplumsal rollerini bir onay arayışı ve istenci içinde gerçekleştirir. Bu durum rolünü içinden geldiği gibi ifa etmesini engeller. Dolayısıyla aktör bir ön kabul olarak sergilediği performans hakkında önemli bir belirtinin kabul edilmesi konusunda seyircisine güvence de büründüğü rolden kuşku duyuracak herhangi bir edim aktörü trajik bir sona götürebilir. Çünkü aktör performansını bir iddia üzerine kurar. Performans sırasında bir pot kırma, yanlış bir şey söyleme, eylemle söylem arasında olası bir tutarsızlık seyircinin bu duruma can sıkıcı anlamlar yüklemesine, aktörden kuşku duymasına, seyircinin gözünde yanlış bir izlenim oluşmasına ve düzenin tamamen çökmesine sebep olabilir. Dolayısıyla kişinin bir andan diğerine değişen güdü, duygu ve enerjisiyle seyirci karşısında iniş ve çıkışları olamaz. Her sahnede farklı bir role bürünen aktörün her rol sonucunda farklı bir benliği ortaya çıkar. Dolayısıyla aktörün rolünü benimsemesinin hem nedeni hem de sonucu olarak, “seyirci ayrımının” gerçekleştiğini görürüz. Bu sayede aktör rolünü sergilerken seyircinin başka bir sette karşısına çıkacak seyirci ile aynı insanlar olmamasını garantiye alır (Goffman, 2014b).

Goffman'a göre son derece önemli değerlendirmelerden biri, günlük performanslar sırasında yaratılan izlenimlerin aksama riskidir. Ancak asıl merak edilen, yaratılan gerçeklik izlenimini ne tür bir gerçeklik izleniminin yıkabileceğidir. Evet günlük yaşamda insanların hem sahici hem de sahte anları var. Ancak her iki durumda da aktörlerin yaratılan izlenimi sürdürmek için aynı özeni göstermeleridir. Sonuç olarak Goffman için önemli olan şey aktörün rolünü sergilerken sahte ya da gerçek olması değildir. Aktörün sahneye içkin durumlar dâhilinde rolünü seyircisiyle beraber yapması ve bu etkileşim anında aktörlerin birbirlerini kontrol etmesidir.

BULGULARIN ÇÖZÜMLENMESİ

Birinci düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde toplumun, bireyleri “ebeveyn” rolü üzerinden ele alması karşımıza çıkan en anlamlı bulgudur. Ebeveyn kavramı, çocuk sahibi olmanın temel motivasyonlarından biri olarak kabul edilir. Genellikle anne baba olma arzusuyla şekillenen çocuk sahibi olma kararı adına ebeveynlik dediğimiz toplumsal bir role⁹ karşılık gelir. Ebeveynlik bireylerin hayatlarına anlam katma, soylarını devam ettirme ve toplumsal normları yerine getirme gibi çeşitli motivasyonlarla ilişkilidir. Bu bağlamda soyun devamı çocukların işlere katkısı, anne babanın yaşlılığında bakılma isteği gibi yararcı değerler ve bir çocuk sahibi olmanın, yetiştirmenin getirdiği psikolojik değerler olarak karşımıza çıkar (Hortaçsu, 2015: 140). Ebeveynler, çocuklarına bakım sağlamak, onları eğitmek ve topluma kazandırmakla sorumludur. Bu eylemler bireye bir amaç verir. Böylece ebeveyn, dünya içinde kendisini anlamlandırmasına olanak tanıyan çocuğuyla bir nevi kendi varlığını da ispatlamış olur. Bu noktada ikinci nicel büyüklüğe sahip olan “evlat” olgusu dikkate değer bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de devletin ve toplumun gözünde çocuk sahibi olmak bir “aile”nin tamamlanması, bütün ve kusursuz bir şekilde toplumsal yaşamın içine dâhil olabilmesi için olmazsa olmazlardandır ve çocuk toplumun geleceği ve devamlılığı açısından stratejik öneme sahiptir. Althusser ideolojik düzene özgü gerçeklik ve özel zorunluluğa vurgu yaparak Freudcu bir yaklaşımla bilinçdışının ebediyete karşılık geldiği gibi ideolojinin de bir tarihi olmadığını söyler (Gillot, 2010: 71). Althusser’e göre ideoloji, kültürel pratiklere içkin bir gerçekliğe karşılık gelir (Subaşı, 2021: 294) ve aile, devletin ideolojik aygıtının büründüğü biçimlerden biridir. İdeoloji bir gerçeklik temsili olarak bireyin kendi sübjektifliği çerçevesinde kurulur (Zengin, 2018: 53). Bu bakımdan çocuk isteyerek ya da kazara ana rahmine düştüğü andan itibaren dolayısıyla daha doğmadan kendisini bekleyen özgül aile ideolojisinin almış olduğu şekil içinde ve bu ideoloji tarafından olması beklenen öznedir (Althusser, 2010: 202). Buradan hareketle diyebiliriz ki bireyler toplumsal beklentilerin karşılanması için ‘devletin ideolojik aygıtları’ tarafından medya, din, hukuk gibi çeşitli toplumsal mekanizmalar ile çocuk sahibi olmaları için teşvik edilir. Bu bağlamda toplumun geleneksel ya da modern olması arasındaki ayırıcı unsurların ortadan kalktığını söylemek yanlış bir ifade ediş şekli olmayacaktır. Dolayısıyla geleneksel ya da modern toplumda çocuk sahibi olmak,

⁹ Goffman toplumsal rolü belli bir statüye bağlı hak ve görevlerin yerine getirilmesi olarak tanımlar. A.g.e 2014.

özellikle bazı kültürlerde evliliğin doğal bir sonucu ve toplumsal statü göstergesi olarak görülmektedir. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken ve adeta laytmotif gibi işleyen diğer bir unsur da çocuk sahibi olma yoluyla toplumun beklentisini karşılamış olan bireyin bir kimlik kazanma yoluyla kişisel tatminidir ve bu kimlik bireyin etkileşim içinde olduğu kişiler tarafından onay görmelidir (Goffman, 2014b). Jenkins’e (2016) göre tüm insan kimlikleri, sosyal kimliklerdir. Bu açıdan kişinin kendi kimliğini tespit etmesi kadar başkalarının kimliğini de tespit etmesi hem önemli hem de bir anlam meseledir. Etkileşim yoluyla var olan bireysel ve kolektif kimlik her ne kadar girift bir yapıda olsa da bireysel anlamda benzersizliğe ve dolayısıyla farklılıklara işaret ederken kolektif anlamda paylaşılan şeyler benzerliğe vurgu yapar. En iyi haliyle, etkileşimde yakın bir ilişki karşılıklı beslenmenin bir simbiyotudur. Miselyum ağıyla desteklenen bir güven duygusu ve hassasiyetle sürdürülebilen ve karşılıklı büyüme sağlayan bir ekosistemdir. Yine de projeksiyonlar değişime yol açtıkça ve sosyal etkileşim sürecinde kompleksler samimi bir ilişkiye dönüştükçe insanlar çevrelerinde benzerlerini isterler. Bu açıdan bakıldığında çocuklu ailelerin çocuksuz ailelerle etkileşimi kimi zaman olumlu ve destekleyici olabileceği gibi, zaman zaman eleştirel veya ayrımcı bir hale de bürünebilmektedir. Çocuklu aileler ayrıca toplumsal normlara uygun şekilde çocuk sahibi oldukları için bu normlara aykırı davranan bireylere ve çocuksuz çiftlere karşı zaman zaman eleştirel ya da büyüklenmeci bir tavır geliştirebilmektedir. Özellikle okul çağına başlayan çocuğun eğitim hayatı boyunca ebeveynler de toplumda “öğrenci”lik ya da eğitimle ilişkilendirilen rollerin dışında kalma, toplumdan izole edilme, sosyal ve psikolojik düzeyde sorun yaşama risklerinden de kendilerini muhafaza edebileceklerdir. Durkheim’a göre küçük bir toplum olan okuldaki sınıf kolektif temsilleri yeniden üretmek için gerekli olan zengin kolektif ortamı sağlarken her şeyden önce bireyi belirsizlik içinde savrulmaktan alıkoyar. İkinci olarak çocuk eğitim yoluyla topluma ve toplumun geliştirdiği ahlaki sisteme uyum sağlayabilecek ve son olarak da disipline edilmiş bir benlikle bu idealleri özgürce arzulayıp topluma bağlılığını “aydınlanmış rıza” dolayısıyla oluşturup özerkliğini geliştirecektir (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 106). Althusser ve Illich düşüncelerini Durkheim’ın tam tersi yönde geliştirirler. Illich’e (2013) göre ‘okullaşma’ tamamen telkin, zihin kontrolü ile tarihi aktörlerden birini bilmek için yeterli öğrenmeden, kişinin kendi mükemmelliğine ikna olması için yeterli öğrenmeyi sağlamakla ilgilidir. Devlet kontrollü eğitimin siyasi işlevi, eleştirel düşünemeyen, daha çok her şeyin kaynağı olarak otoriteyi kucaklayan bir nüfusa sahip olmaktır. Çünkü halkı kontrol edebildiğiniz ölçüde onlardan rahatsız olmazsınız. Althusser’e (2010) göre ise

devletin ideolojik aygıtlarından biri olan okul marifetiyle tüm toplumsal sınıfın çocukları bir araya getirilir ve anaokulundan başlayarak egemen ideolojiyle kaplanmış becerilerle ve katıksız egemen ideoloji ile donatılır. Başka bir deyişle, okul ideolojinin fikri mülkiyetini öğretir, bu, yönetici ideolojiye veya onun ‘pratiğinin’ maharetine tabi olmayı sağlayan biçimlerde olur. Çünkü iktidar arzusu içinde olan sınıf devlet iktidarına uzun süreli sahip olmak istiyorsa ‘Devletin İdeolojik Aygıtları’ ve hegemonyasını arkasına almadan bu iktidara haiz olamaz. Dolayısıyla ulusun ekonomik büyümesi, kültürel devamlılığı ve siyasal istikrarı için kritik bir role sahip olan çocuk, devletler tarafından geleceğin yetişkinleri olarak iş gücü, vergi mükellefleri, seçmenleri, ulusal güvenliğin unsurları, vb. olarak görülür. Bu bağlamda gelecekteki neferlerin yeniden üretimi, sadece ‘becerilerinin’ değil aynı zamanda ‘yeterli olmaması’ koşuluyla hâkim ideolojiye ya da hâkim ideolojinin pratiklerine tabiyetin de yeniden üretilmesini zorunlu kılmaktadır (Bank, 2012: 15). Althusser, egemen ideolojinin bu durumu “sadece değil, aynı zamanda” demek için yaptığını söyler ve ekler; çünkü emek gücünün becerilerinin yeniden üretilmesine yönelik hükümlerin ideolojik boyun eğme biçimleri altında yapıldığı açıktır (Althusser, 2003 Akt; Sucu, 2013). Ancak bu, yeni bir gerçekliğin etkili varlığını kabul etmektir: ideoloji.

Öte yandan çocukluk döneminde kendi cinsinden ebeveynini saf dışı etmeyi ve kadınların hemcinslerine karşı düşmanca tavırlarını ifade eden “Elektra kompleksi” kadınların birbirlerini rakip olarak gördükleri çarpıcı bir kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Yunan tragedyasında Orestes'in hikâyesi¹⁰ trajik bir şekilde karı-koca, anne-oğul ve baba soyu-anne soyu gibi erkekle kadını dikotomik çatışmalarla karşı karşıya getirerek aile kurumunu böler. Konu bağlamında Elektra kompleksi ve çocuk/çocuksuzluk olgusu üzerinden ilerleyen ve büyük bir gizlilikle yürütülen kadının kadına uyguladığı psikolojik şiddetin içinde “hısım” ve “aile büyükleri”nin de yer alması yapılan araştırmada anlamlı kilometre taşlarından biri olarak karşımıza çıkar. Buna karşın devletin ve toplumun insanlara ulaşamadığı alanın “içsel” olarak karşımıza çıkması göz ardı edilemeyecek önemli bir bulgudur. Devlet ve toplumlar çiftlerden çocuk yapmalarını talep ederken bu isteği genellikle ekonomik ve güvenlik gibi motivasyonlarla

¹⁰ Birbirine çok benzeyen Elektra ile Klytaimnestra arasındaki çatışmanın tragedyada bu denli vurgulanması, kadını kendisiyle karşı karşıya getiren, toplumsal ve psikolojik durumu içinde var olan karşıtlıkların işaretidir. Vernant, J.-P. (2022). Antik Yunan'da Mit ve Düşünce (N. C. Serbest, Trans.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. s.122

desteklemektedir. Sonuç olarak devlet ve iktidarın çiftlerden çocuk sahibi olmasını talep etmesi ya da çiftlerde çocuk sahibi olma isteği dışsal bir zorunluluk gibi algılanır ve içten gelen bir motivasyon haline dönüşmez. Bu bağlamda varlık olarak çocuk, varılması gereken bir hedef haline gelir ki çocuk dünyaya geldikten sonra, idealize edilmiş proje tamamlanmış olur. Burada çocuk yapmanın arzulanabilirliği ve çocuk sahibi olma süreci ile, bu süreç tamamlandığında ortaya çıkan sonuç arasındaki çelişki açığa çıkar. Bu noktada adına ister toplum beklentisi ister baskı ister bireysel tatmin diyelim birey çocuk sahibi olduğu için bu durum bir normallik halini alır ve çocuk artık eşsiz bir hedef değil, herkesin deneyimlediği sıradan bir olgu olarak karşımıza çıkar. Dünyaya geldiği andan itibaren anlamını yitiren çocuk ise, bir bakıma aynılaşır ve herkesleşir. Daha geniş bir ifadeyle toplum, bireyleri standartlaştıran ve onları Weber'in (2013) deyiimiyle 'demir kafes'e soka güçlü normatif yapılarla işler. Çocuk bireysel kimliğini Goffman'ın (2014a) "eylem kalıbı" dediği kendisine verilmiş normlar, rol ve beklentiler doğrultusunda inşa etmek zorunda kalır ki özgünlüğü ve bireyselliği, bu normlar içinde eriyip gitme riskiyle karşı karşıya kalan çocuk bastırılan bireyselliği ile topluma eklemlenerek yeniden üretime dâhil olur. Bununla birlikte "çekirdek aile" ve "heterojen nüfus" da yine istenmeyen, üstü örtülen, zaman zaman değersizleştirilen bir olgu olarak karşımıza çıkarken toplumumuzda ısrarla altı çizilen, talep edilen "saygı" ve "kıymet" olguları çok da önemsenmeyen değerler olarak göze çarpmaktadır. Saygı ve kıymet olguları karşılıklı bir etkileşim gerektiren ve bir denge üzerine kurulu olup, her iki tarafın birbirine saygı gösterdiği ve kıymet verdiği durumlarda daha güçlü ve sağlam ilişkilerin olduğu bir dinamiği ifade eder. İnsan ilişkilerinde hem bireysel hem de toplumsal düzeyde büyük bir öneme sahip gibi görünen bu değerler karşısında yeterli "çaba"nın gösterilmediği, çocuk konusunda içsel motivasyon adına gerekli "irade"nin ortaya konulmadığı ve insan ilişkilerinde gerekli özen, "bakım" ve "iyileştirme"nin yapılmadığı çıkarsanabilir. Devletlerin ve toplumun çocuksuz ailelere yönelik bütün bu stratejilerini rasyonel bir şekilde yaptığı, birinci kategorinin ortalama düzeyde tekrar sayısına sahip olan "kötü his" / "noksan" kodlarından çıkarsanabilir.

İkinci düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde, "ev", çocuğun gelişim sürecindeki en temel mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Henri Lefebvre mekân, zaman ve enerji tüketimi arasında bir etkileşimin olduğu yerde bir ritmin de var olduğunun altını çizerek (Lefebvre, 2017: 19); yaşamın tüm diyalektiklerini içinde barındıran mekânı kök salınan bir yer olarak tanımlayan Bachelard'a (2014) göre evin en

değerli lütfu içinde bir düşleyenin barınmasıdır, verdiği huzurla düşleyeni korumasıdır. Çünkü ev, insanın dünyada sığınabileceği, saklanabileceği köşesidir. Ona göre ev insanın ilk evreni ve gerçek kozmozudur. Yine Lefebvre'ye (2014) göre ilişkiler bütünü olan mekân pasif, boş bir şey olarak ya da ürün gibi karşılıklı mübadele edilecek bir şey gibi algılanamaz. Tam tersine mekân bir ürün olarak etki ya da tepki yoluyla üretime müdahale eden üretken yapıda bir yapıdır ve mekân, zihinsel ve deneyimsel pratikleri de içine alacak şekilde kurulduğu için toplumsal olarak üretilmektedir (Sam, 2018). Ev, çocuğun, toplumsal deneyimlerini, güvenlik ve aidiyet duygularını kazandığı yerdir. Aile, sosyal çevre, “ihtiyarlar -büyükler”, “akrabalar” gibi çeşitli rol ve ilişkiler ağı içinde çocuğa toplumsal değerler ve normlar öğretilir ve çocuk verili olan bu yapı içinde bireysel kimliğini inşa eder. Levi-Strauss'un deyişiyle akrabalık sistemleri tüm toplumlara özgü bir olgudur ve bu sistemler evlilik bağının kimlerle kurulup kurulmayacağına karar veren kuralları da inşa eder (Lévi-Strauss, 2013: 17). Bu bağlamda enest yasağı gereğince bir erkek ancak başka bir erkeğin kızı ya da kız kardeşi ile evlilik yapabilir (Lévi-Strauss, 2014: 150). Dolayısıyla akrabalık sistemi sadece soy ya da kan bağından müteşekkil bir sistem değil insanların bilincinde yaşayan ve fiili bir durumun doğal gelişiminden ziyade keyfi olarak tasvir edilmiş bir sistemdir (Lévi-Strauss, 2012: 86). Yani bir baba, statüsü gereği kendinde baba değildir, daima çocuğuyla ilişkisi içinde babadır (Lévi-Strauss, 2013: 13). Dolayısıyla bu süreçte, “miras” kavramı da çocuğun gelişiminde ve kimlik inşasında kritik bir rol oynar. Miras, sadece maddi bir aktarım değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve sembolik bir sürekliliği ifade eder. Bourdieu'nun deyişiyle, miras, “kültürel sermaye”nin bir biçimidir (Bourdieu, 1986: 241). İnsanın yaşadığı deneyimlerin yalnızca küçük bir kısmı bilinçte kalır ve hafızada tortulaşarak hatırlanabilir anılara dönüşür. Bu tortulaşma olmadan, birey geçmişini ve kimliğini anlamlandıramaz. Benzer şekilde, öznellikler-arası tortulaşma, farklı bireylerin ortak deneyimleri paylaşması ve bunları ortak bir bilgi stoku haline getirmesiyle oluşur. Bu süreç, ancak deneyimler bir gösterge sistemi içinde nesnelleştiğinde (örneğin dil, sanat veya kültür yoluyla) sosyal bir nitelik kazanır. Böylece, ortak tecrübeler nesilden nesile ve bir topluluktan diğerine aktarılabilir (Berger ve Luckmann, 2008: 101). Paul Willis (2016) “İşçiliği Öğrenmek” kitabında işçi sınıfının çocuklarının neden işçi kaldığı sorusuna yanıt ararken 12 erkek çocuk/gencin kimliklerini nasıl inşa ettiğini “hergele” kavramı üzerinden ele alır. Willis'e göre belirli öznelerin kimlikleri, toplum içindeki sınıfsal yapılar, kültürel ve sembolik bağlam ancak emek gücünün öznel ve nesnel yanları ile bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişki ve bu ilişkileri mümkün kılan süreçlerle anlaşılabilir. Örneğin kendi kültürel çevrelerinde

şekillenen “hergele” çocuklar için okul ya da akademik bir gelecek “hanım evlatlarının” tercih ettiği ve ilerleme ya da gelişme sağlayan bir şey değildir. Kötü alışkanlıklarla muhalif bir kültür yaratarak sınıf ideallerini kapı dışarı ederler. Bağınaz, ataerkil, cinsiyetçi yönde geliştirdikleri tavırları ile dikkat çekerler ve bu çocuklar öğretmenleri tarafından belli bir noktadan sonra vazgeçilmiş çocuklardır. Ancak her şeye rağmen çocuk yaşta fabrikada çalışmaları onların gözünde bildiğimiz anlamda bir sömüren sömürülen ya da çocuk işçi olgusu değil tamamen kendi tercihleri olduğudur ve bundan da gurur duymaktadırlar. Willis’e göre çocukların bu düşünceleri ve bakış açısı ataerkil bir yapıdan ya da kapitalizmden değil çevresindeki kültür ve değerlerin hayata ilişkin seçimlerinde oldukça etkili olmasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak ebeveynler, sosyal çevre, öğretmenler ve devlet, çocuğun gelişimini sürekli “gözetim” altında tutarak kontrol eder. Bu gözetim çocuğu toplumsal sınır ve normlara uydurmaya yönelik bir tutum olarak yorumlanabilir. Böylece “tabi olma” durumuna itilen çocuk herhangi bir rahatsızlık hissetmeden toplumsal ve kurumsal yapıların beklentilerine uyum sağlar ve bunları içselleştirir. Toplumsal ve devlet düzleminde bireysel özgürlükleri göz ardı edilen, onların yaratıcı, eleştirel düşünen bireyler olmalarını sınırlayan ancak çocukların gelişiminde ve refahında derin etkiler yaratan gözetim ve tabi olma süreçleri, çocukların duygusal ve zihinsel gelişimlerini baskı altına alır. Böylece sosyal olarak uyumlu olmalarına rağmen bireysel olarak sınırlı bireyler haline getirir. Devletin, “eğitim ve sosyal hizmet politikaları”, toplumun ve ailenin geleneksel ve kültürel değerleriyle kimliklendirilen çocukların duygusal ihtiyaçları, fiziksel ve akademik başarılarının gerisinde kalır.

Üçüncü düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde, çocuğun toplumsal sistemde nasıl bir yer edindiğini ve bireysel olarak toplumun çeşitli katmanlarında nerede konumlandığını ifade eden “konum” kategorisi ilk sırada yer almaktadır. Bourdieu’ya (1986) göre bireyi şekillendiren birincil unsur olan ailenin ekonomik, kültürel ve sosyal sermayesi, çocuğun toplumsal konumunu ve gelecekteki fırsatlarını belirler. Bu sermayeler, çocuğun eğitim ve sosyal ilişkilerde nasıl bir rol edineceğini şekillendirir. Özellikle sembolik ayırım mantığı, kültürel sermayenin sahiplerine hem maddi hem de sembolik kazançlar sağlar (Bourdieu, 2015c). Örneğin, cahil bir toplumda okuma yazma bilmek gibi bir kültürel yeterlilik, kıt bir değer haline gelir ve sahibine ayrıcalıklı bir konum kazandırır. Sınıflı toplumlarda, kültürel sermayenin getirdiği bu avantaj, aslında çoğu ailenin çocuklarının eğitimini uzatacak

ekonomik ve kültürel araçlardan yoksun olması gerçeğine dayanır. Bu durum, kültürel sermayenin eşitsiz dağılımını pekiştirir. Bu anlamıyla devlet politikaları çocukların toplumsal konumunu doğrudan etkiler. Böylece çocuğun bireysel konumu ilk sosyalleştiği ve temel değerleri öğrendiği yer olan aile “ocağının” ekonomik ve kültürel yapısı doğrultusunda rolleri ve ilişkileri aracılığıyla belirlenirken; toplumsal konumu devletin çocuk politikaları (eğitim, sağlık, sosyal hizmet vb.) aracılığıyla toplumsal yapı içinde (Qvortrup, 1994) ve bireysel gelişimine etki eden cinsiyet, kültürel kimlik gibi faktörlerle ve büyük ölçüde ait olduğu sınıfla belirlenir. Ailenin, toplumun, devletin ve kültürün “devamlılığını” garanti altına alan çocukların bireysel gelişim sürecinde önemli bir yer tutan “merak” duygusu çocuğun öğrenme ve keşfetme arzusu ile doğrudan ilişkilidir ve hem bireysel düzeyde hem de toplumsal düzeyde gelişiminin anahtarıdır (Piaget, 1952; Vygotsky, 2022). Bununla birlikte çocuğun doğuştan gelen saflığını ve henüz şekillenmemiş potansiyelini simgeleyen “bakir” kategorisi toplumsal ve bireysel olarak şekillenmemiş bir hamur gibi olan çocuğun toplumun onlara sunduğu fırsatlarla potansiyellerini ne yönde kullanacaklarını belirler. Bu noktada çocukların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek yerine, genellikle bilgi aktarımına odaklanan eğitim sistemi çocukların özgürlük ve “bağımsızlık” mücadelesini zorlaştırırken (Freire, 1995) toplumun değer yargılarını geliştirmesini sağlar. Böylece aile ve devlet kendisine “tabi olan” çocukların haklarının korunması ve gelişiminin sağlanması ile çocuklar üzerinde hem ekonomik hem de sosyal anlamda “tasarruf hakkı”na ve “otorite”ye sahip olurlar (James ve Prout, 1990). Çocukların bağımsızlık kazanma süreci, kimlik gelişiminin kritik bir parçasıdır. Bu süreçte aile ve toplumun desteği büyük önem taşır (Erikson, 1968). Buna karşın henüz “muhakeme” yeteneği gelişmemiş çocuk “himaye” edilmeye ve “tehlike”lerden korunmaya muhtaçtır (Archard, 2014). Bu noktada “bağımsızlık” aile, toplum ve devletin göz ardı ettiği ve bu durumla “yüzleşme”kten kaçındığı önemli bir kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan “ulaşım araçları ve yollar” kategorisi henüz özerkliğini kazanamamış olan çocuğun bireysel gelişimini sağlayabilmesi ve gerekli eğitim ve sosyalleşme imkanlarını kullanması açısından erişiminin kısıtlı olduğu anlamında yorumlanabilir. Bununla birlikte çocukların toplumsal hayatta karşılaşabileceği en büyük tehditlerden biri olan “organize suç”ların mağduru ya da bazen farkında olmadan bir parçası haline gelme potansiyelinin yüksek olduğudur. Çünkü çocuklar, organize suçların hem mağduru hem de faili olma riski taşır. Bu durum, toplumsal yapıların çocukları koruma konusundaki yetersizliklerini gözler önüne serer (Finkelhor, 2014). Devletin, toplumun ve ailenin çocukların “düşünce” dünyasını göz ardı

ettiği bu kategoride orta düzeyde tekrar sayısına sahip olan “konum” alt kategorisinden anlaşılabilir.

Dördüncü düzey kategorileştirme analizinde karşımıza çıkan “görev” “devamlılık” “soy/atalar” “ötekiyle ilişki” “sınav/diploma” kategorileri çocuğun ailesi ve atalarıyla olan bağının, toplumsal aidiyetinin, kökenleriyle ilişkisinin kimlik oluşumunda kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Toplum içerisinde edinilmiş ve öğrenilmiş birçok unsur bulunmaktadır. Bunlar; bireylerin eyleme biçimleri, değerlendirme yöntemleri, algılama ve tasnif etme şekilleri gibi unsurları içerir. İnsan bedeni de bu toplumsal çerçevede belirli bir şekil alır. Beden, toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilerek kadın veya erkek olarak kategorize edilir. Bunun yanı sıra, kimlik unsurları da bedeni şekillendirir; bireyler ulusal, mesleki veya sınıfsal kimlikleri doğrultusunda belirli fiziksel ve davranışsal özellikler kazanırlar. Örneğin, bir doktorun bedeni mesleğinin izlerini taşıırken, bir işçinin elleri farklı fiziksel özelliklere sahip olabilir. Aynı şekilde, kırsal bir bölgede yetişmiş bireyler ile kentsel bölgede büyümüş bireylerin bedenleri ve hareket kalıpları farklılık gösterebilir. Tüm bu farklılıklar, bireyin yalnızca zihinsel değil, bedensel olarak da toplumsal yapılar tarafından şekillendirildiğini gösterir. Toplumsal yapı, bireylerin hem bilişsel hem de fiziksel yönlerini belirleyen temel unsurdur. Bu bağlamda, bireyin toplum içindeki konumu, sınıfsal aidiyeti ve ait olduğu sosyal grup, onun davranış ve düşünce kalıplarını biçimlendirir. Bu süreci anlamak için farklı sosyolojik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Örneğin, Thorstein Veblen bu süreci “alışkanlık” kavramı ile açıklar. Durkheim’in sosyal olguların “dışsal ve zorlayıcı” nitelikte olduğu yönündeki görüşünü benimseyen Bourdieu ise bu fenomeni “habitus” kavramı ile ele alır. Habitus, bireylerin içinde bulundukları toplumsal yapıya bağlı olarak edindikleri kolektif yatkınlıkları ifade eder. Kolektif yatkınlıklar, bireylerin toplumsal dünyaya nasıl tepki verdiklerini, nasıl algıladıklarını ve nasıl değerlendirdiklerini belirleyen içselleştirilmiş bir dizi bilişsel ve bedensel şemayı içerir. Habitus, bireylerin toplumsal dünyada yön bulmalarını sağlayan bir tür “gramer” olarak da düşünülebilir. Bourdieu’ye (1995) göre, bireyler tıpkı bir dil kullanıcısının birkaç temel kurala dayanarak sonsuz sayıda cümle kurabilmesi gibi, toplumsal koşullara uygun davranışları belirli kurallara açıkça uymaksızın üretebilirler. Bu anlamıyla habitus, açıkça bir kurala uymaksızın bireylerin toplumsal dünyaya uygun davranışlar sergilemesini sağlayan içselleştirilmiş bir sistemdir. Bu noktada, toplumsal yapıların bireyler üzerindeki belirleyiciliği vurgulanır ki nesnel yapılar olarak adlandırılan bu toplumsal mekanizmalar; kurumlar, hiyerarşik

düzenler ve toplumsal eşitsizlikler gibi bireyi kuşatan tüm dışsal etmenleri içerir. Aynı zamanda, bireyler bu bilişsel yapılarını toplumsal dünyayı yeniden üretmek için kullanırlar. Bu süreç, “dışsallığın içselleştirilmesi ve içsellüğün dışsallaştırılması” olarak ifade edilebilir. Bireyler, belirli bir topluma veya sosyal gruba doğarlar ve bu bağlamda toplumsal yapıların şekillendirdiği yatkınlıkları edinirler. Ancak, bu edinilmiş yatkınlıklar bireyin eylemleri aracılığıyla toplumsal düzenin yeniden üretilmesine katkı sağlar. Böylece, nesnel yapılar ile bireysel bilişsel yapılar arasında sürekli bir etkileşim ve uyum süreci gerçekleşir.

Buna karşın çoğunlukla bilgi aktarımına ve sınav başarısına odaklanan eğitim sistemleri, çocukların eleştirel “düşünme” becerilerini geliştirme ihtiyacını ihmal etmesi en anlamlı bulgulardan biri olarak değerlendirilebilir. Freire (1995), sistemsel eşitsizliğe maruz kalanların özgürleşmesinin ancak eleştirel bilinç ve diyalog yoluyla mümkün olabileceğini savunur. Bu bireyler, kendi gerçekliklerini anlamalı ve bu gerçekliği değiştirmek için harekete geçmelidir. Ne var ki çocuklar mevcut düzen içinde toplumsal ve ailevi sınırlarla bağımsız karar verebilme ve özgürce hareket edebilme haklarını ifade eden “hürriyet”e ulaşmakta güçlük çekerler. Devlet tarafından ise çocukların özgürlük talepleri, toplumsal düzeni bozabilecek unsurlar olarak algılanabilir. Bu bağlamda devlet, çocuklara yönelik “politika”lar oluştururken genellikle kısa vadeli hedefler üzerine odaklanır. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi temel ihtiyaçlar karşılanırken, çocukların duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerine yönelik stratejik politikalar ikinci planda kalabilir. Dolayısıyla toplumun ve devletin “sermaye” birikiminde kısa vadede bir kaynak olarak görülmedikleri için bu konu ihmal edilir. Buradan toplumların ve devletlerin çocukların yaratıcılığını desteklemekte yeterince istekli olmadığını ve bunun dönüştürülmesi adına “mücadele” etmediği yaklaşık orta düzeyde tekrar sayısına sahip olan “mücadele” alt kategorisinden anlaşılabılır.

Beşinci düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde “hanehalkı”, “özneler arası ilişkiler” ve “genetik aktarım” kodları toplumsal yapının temel unsurları olarak öne çıkar. Aile içindeki ilişkiler, özneler arası etkileşimin başlangıç noktasını oluşturur. Özellikle annelik ve babalık rolleri, toplumsal cinsiyet kalıplarının en belirgin örneklerini yansıtır. Her bireyin cinsiyet duygusu, kişisel bir yaratımdır ve bu nedenle birçok farklı kadınlık ve erkeklik biçimi vardır. Ancak toplumsal cinsiyet kimliği, kişisel deneyimler ile kültürel normların karmaşık bir şekilde iç içe geçmesiyle oluşur. Bu iç içe

geçme o kadar güçlüdür ki, kişisel ve kültürel anlamlar neredeyse birbirine kaynaşır. Bu nedenle, her bireyin kendi kişisel-kültürel cinsiyetini yaratması, cinsiyetin kültürden bağımsız düşünülmemeyeceğini gösterir (Chodorow, 2007: 81). Başka bir deyişle, cinsiyet hem bireysel hem de toplumsal bir inşadır. Bu bağlamda dişi beden, toplumsal devamlılığın sağlanması açısından kutsanmış aynı zamanda da denetim altına alınmıştır. Gelecek nesillerin devamlılığı, sağlığı ve dayanıklılığı, dişi beden üzerinden gerçekleşen “genetik aktarım”a bağlıdır. Bu durum, biyolojik üremenin toplumsal yapıdaki merkezi rolünü vurgular. Dolayısıyla annelik rolü, kadınların toplumsal kimliklerinin merkezine yerleştirilmiş ve bu durum, kadınların kamusal alanda var olma mücadelesini zorlaştırmıştır. Wollstonecraft (2012), *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* adlı eserinde, kadınların eğitimden yoksun bırakılması ve yalnızca duygusal varlıklar olarak görülmesinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirdiğini savunur. Bu durum, kadınların bireysel potansiyellerini gerçekleştirmelerini engellerken onları erkeklerin beklentilerine uygun davranmaya zorlar. Mitchell ve Oakley (1998), Wollstonecraft’ın argümanlarını modern feminist teori bağlamında yeniden değerlendirir. Onlara göre, toplumsal cinsiyet rolleri yalnızca bireysel kimlikleri değil, aynı zamanda toplumsal yapıları da şekillendirir. Bu nedenle, kadınların özgürleşmesi yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de bir dönüşüm gerektirir.

Buna karşın, toplumsal cinsiyet rollerinin kültürel inşasıyla yakından ilişkili olan ahlak, tarihsel olarak kadınlarla özdeşleştirilmiştir. Kapitalist toplumlarda, ahlakın kadınlara atfedilmesi ise ekonomik yapılar tarafından desteklenmiştir. Carol Gilligan (2017), doğrudan kapitalist ahlak üzerine odaklanmaz, ancak onun “bakım etiği” (özen etiği) yaklaşımı, kapitalist sistemin kadınları özel alanda tutması ve ücretsiz emeğinden faydalanması marifetiyle toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini nasıl yeniden ürettiğini anlamak açısından önemli bir perspektif sunar. Gilligan’a göre, kadınlar ahlaki ikilemlerle karşılaştıklarında, ilişkileri, bağlantıları ve başkalarının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak karar verirler. Bu yaklaşım, daha çok “adalet etiği”ne (ethics of justice) odaklanan erkeklerin ahlaki karar verme süreçlerinden farklıdır. Adalet etiği, kurallar, haklar ve eşitlik gibi “soyut” ilkeler üzerine kuruluyken, bakım etiği somut ilişkiler ve duygusal bağlar üzerine odaklanır. Örneğin, bir kadın, ahlaki bir ikilemde, “Bu karar başkalarını nasıl etkileyecek?” veya “Bu durumda en çok kime yardım edebilirim?” gibi sorular sorarken, bir erkek daha çok “Bu durumda adil olan nedir?” veya “Kurallar ne diyor?” gibi sorulara odaklanabilir. Gilligan’ın vurguladığı gibi, kadınların

bakım etiğine yönelmesi, onların doğuştan gelen bir özelliği değil, toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucudur. Geleneksel toplumlarda, kadınlar ev içi emek, çocuk bakımı ve duygusal destek gibi rollerle özdeşleştirilmiştir. Bu roller, kadınların başkalarının ihtiyaçlarını ön planda tutmalarını ve ilişkisel bir ahlak anlayışı geliştirmelerini teşvik etmiştir. Ancak bu durum, kadınların ahlaki açıdan daha üstün olduğu anlamına gelmez. Tam tersine, bu, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmaya zorlandığını gösterir. Kadınlar, “şefkatli”, “fedakâr” ve “duygusal” olarak tanımlanırken, bu özellikler ahlaki erdemlerle ilişkilendirilmiştir. Bu süreç ve roller, kapitalist sistem tarafından desteklenir ve kadınların kamusal alandan dışlanarak özel alanda tutulmasını meşrulaştırır. Ne var ki eril imtiyaz da ayrıca bir tuzaktır; erkeklerin her birini her koşulda erkekliğini ispatlamaya zorlayacak ölçüde abesleşebilen daimî bir gerilim ve çekişme, bu imtiyazın olumsuz yanını teşkil eder. Öyle ki bu eril imtiyaz, idealleştirilerek asla ulaşılamayan bir hedef haline dönüştürülür. Buna göre, cinsel ve toplumsal üreme ile birlikte savaş ve şiddet becerisi olarak algılanan erkeklik, bir görev halini almıştır (Bourdieu, 2015a: 69). Sonuç olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin aşılması, yalnızca kadınların değil, erkeklerin de bu kalıplardan kurtulmasını gerektirir. Hem kadınlar hem de erkekler, toplumsal cinsiyet rollerinin dayattığı baskılardan özgürleşmedikçe, gerçek bir eşitlik sağlanamaz.

Altıncı düzey kategorileştirme bütünsel olarak çözümlendiğinde toplumsal yapının sık kullanılan kodlar (aile, cinsiyet, iktidar) ile daha az dikkat çeken kodlar (kontrol, baskı, soyut bileşen) arasındaki karmaşık bir ilişki üzerine kurulu olduğu açıkça göstermektedir ki “sürdürme” mekanizması aracılığıyla toplumsal düzen devam ettirilir. Foucault (2007) iktidarın yalnızca devlet veya hükümetler tarafından değil, gündelik yaşamın her alanında işlediğini savunur. Ona göre, iktidar “mikro-fiziksel” bir yapıya sahiptir; okullarda, hastanelerde, aile içinde ve hatta bireylerin kendi bedenlerinde dahi işler. İktidar, bireyleri disipline eder ve onları belirli normlara uygun davranmaya zorlar. Ancak iktidar yalnızca baskıcı değil, aynı zamanda üreticidir de. İktidar, bireylerin kimliklerini, bilgilerini ve davranışlarını şekillendirir. Bourdieu’nun (2015a) simgesel şiddet kavramı, iktidarın bireylerin bedenlerine ve zihinlerine nasıl işlediğini gösterirken; Gramsci (2014) iktidarın yalnızca zor kullanarak değil, aynı zamanda rıza üreterek işlediğini savunur. Ona göre, egemen sınıf, kendi değerlerini ve normlarını topluma kabul ettirerek bir “hegemonya” kurar. Bu hegemonya, bireylerin iktidarı meşru olarak görmesini sağlar. Medya, eğitim sistemi ve kültür endüstrisi, egemen sınıfın değerlerini

yayarak toplumsal rızayı üretir. Gramsci, bu süreci “hegemonik proje” olarak adlandırırken Arendt (1997), gerçek iktidarın, bireylerin kolektif eylemi ve katılımı üzerine kurulu olduğunu ifade eder. Bu nedenle, iktidarın dönüştürülmesi, bireylerin bir araya gelerek ortak bir amaç için hareket etmesini gerektirir. Deleuze ve Guattari’nin (1993) iktidarın ağsal yapısına dair yaklaşımı, iktidarın merkezsiz ve çoğulcu bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Bu nedenle, iktidarın dönüştürülmesi, yalnızca merkezi otoritelere değil, aynı zamanda yerel ve mikro düzeydeki güç odaklarına da odaklanmayı gerektirir.

Yedinci düzey kategorileştirme, şimdiye kadar çözümlenmiş olan altı düzeyin bir sentezi niteliğindedir. Bu düzey, tekrara düşmemek için görünür kodlar üzerinden değil, sadece toplumun bilinçaltında işleyen ve farkına varılmayan kodlar üzerinden ele alınacaktır. Bu bağlamda, en az tekrar eden kodlar olarak “fatalizm”, “tüketim kültürü” ve “inanç” öne çıkmaktadır. Bu kodlar, toplumsal yapının derinlerinde işleyen ve bireylerin davranışlarını, düşüncelerini şekillendiren ancak çoğu zaman sorgulanmayan dinamiklerdir. Tüketim kültürü, modern toplumlarda bireylerin kimliklerini ve sosyal statülerini tüketim üzerinden inşa etmelerini ifade eder. Bu durum, geleneksel inanç sistemlerinin yerini alan yeni bir “inanç biçimi” olarak da yorumlanabilir. Baudrillard (2015), tüketim toplumunda nesnelerin sadece işlevsel değil, aynı zamanda sembolik anlamlar taşıdığını vurgular. Ona göre, tüketim, artık ihtiyaçların tatmini değil, bir anlam üretme sürecidir. İnsanlar, tükettikleri şeyler üzerinden kimliklerini inşa ederler. Bu bağlamda, tüketim kültürü, geleneksel dini inançların yerini alan bir tür “seküler din” olarak görülebilir. Özellikle kapitalist toplumlarda, tüketim, bireylerin hayatlarına anlam katma ve belirsizlikle başa çıkma aracı haline gelmiştir. İnancın toplumsal bütünleşme üzerindeki etkisini vurgulayan Durkheim’e (2005) göre, din ve inancın temel fonksiyonu, toplumu bir arada tutan moral bir bağ oluşturmaktır. Durkheim, dini inancı bireysel bir olgu olarak değil, kolektif bilinç ve toplumsal dayanışma mekanizması olarak ele almıştır. Durkheim’e göre, kolektif bilinç, bireylerin toplumsal norm ve değerleri içselleştirmesiyle oluşur. Din, ritüeller, ibadetler ve ortak semboller aracılığıyla bireylerin aynı moral düzeni kabul etmesini sağlar ve toplumsal dayanışmayı destekler. Bu noktada, dinin anomiyi (özellikle modern toplumlarda bütünlenleşmeyi zedeleyen norm boşluğu) önlemeye yardımcı olduğu ileri sürülebilir. Durkheim’e (2013a) göre, toplumsal olaylar, bireyler üzerinde dışarıdan etkide bulunan ve onları zorlayan bir güce sahiptir. Bu durum, toplumsal olayların bireysel bilinçlerden kaynaklanmadığını gösterir. Toplumsal yaşam,

bireysel varlığın basit bir uzantısı değildir; aksine, bireyi aşan ve ona baskı uygulayan bir yapıdır. Bireyin üzerindeki bu dış baskı, toplumun kolektif gücünden gelir ve bireysel psikolojik süreçlerle açıklanamaz. Toplumsal zorlama, bireyin iç dünyasında değil, dışarıda oluşur ve bireyi şekillendirir. Bu nedenle, toplumsal yaşamı anlamak için bireyi değil, toplumun doğasını incelemek gerekir. Toplum, bireyi hem zaman hem de mekân açısından aşar ve ona davranış ve düşünce biçimlerini dayatır. Bu baskı, toplumsal olguların temel özelliğidir (Durkheim, 2013a: 133). Bu bakımdan din, inananlarına bu dünyadaki durumlarının sonsuz kurtuluşla bağlantılı olmadığı düşüncesini aşılayarak, kaderlerine razı olmalarını sağlar. Koşullarımızı kabullenmemizi ve isteklerimizde mütevazı olmamızı öğütler. Ancak, bu pasif boyun eğiş, günümüzde dünyevi çıkarların önemini göz ardı eder. Bu çıkarlar, arka plana atılmak yerine, önemlerine göre düzenlenmelidir. Sorun karmaşıklaştıkça, arzuları tamamen serbest bırakmak ya da baskıyla kısıtlamak çözüm sunmaz. Dengeli bir yaklaşım gereklidir (Durkheim, 2013b: 404). Sonuç olarak fatalizm, bireylerin kaderlerini değiştiremeyeceklerine dair inançlarını ifade eder. Bu kod, toplumsal eşitsizliklerin sorgulanmasını engeller. Örneğin, yoksulluk veya toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, “kader” olarak görülür ve bu durum değiştirilemez kabul edilir.

SONUÇ

İnfertilite, dünya genelinde milyonlarca çifti etkileyen önemli bir sağlık sorunudur. İnfertilite, yalnızca tıbbi bir sorun olmanın ötesinde, çiftlerin ailevi ilişkilerini ve cinsellik algılarını derinden etkileyen bir durumdur. Araştırmalar, infertilite sorunu yaşayan çiftlerin neredeyse yarısının, sosyal damgalanma korkusuyla bu durumu ailelerinden gizlediğini ortaya koymaktadır. Özellikle kadınlar, infertilite nedeniyle toplumsal damgalanma ve psikolojik baskıya maruz kalabilmektedir. Bu damga, utanç ve gizlilik duygularını beraberinde getirerek, bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde düşürebilmektedir. Toplumun anneliğe yüklediği anlam, infertilite sorunu yaşayan kadınlar üzerinde ek bir baskı oluşturmaktadır. Annelik rolünü yerine getiremeyen kadınlar, özellikle Türkiye gibi toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin olduğu ülkelerde, sıklıkla olumsuz söylemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, kadınların kimlik duygusunu zedelerken erkeklere kıyasla daha derin bir kimlik krizine yol açabilir. Ancak, infertilite hakkında bilgi ve farkındalık arttıkça, bireylerin bu konuya ilişkin tutumları da olumlu yönde değişmektedir. Araştırmalar, infertiliteyi tedavi edilebilir bir tıbbi durum olarak anlayan bireylerin, bu süreçte daha destekleyici bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir. Öte yandan, infertilite hakkında yetersiz veya yanlış bilgiye sahip olanlar, korku odaklı ve olumsuz tutumlar geliştirebilmektedir. Bu nedenle, toplumda infertilite konusunda doğru bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır.

Toplumun kadına biçtiği rol, genellikle evlilik ve annelik üzerinden şekillenmekte, bu durum erkek egemen ideolojinin ve kapitalist sistemin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Annelik, yalnızca biyolojik bir olgu olmanın ötesinde, toplumsal bir kurum olarak işlev görmektedir ve devlet, aile ve toplum tarafından sürekli yeniden üretilmektedir. Bu süreçte, çocuk sahibi olmak, bireylerin toplumsal normlara uyum sağlaması, soyun devamını garantilemesi ve yaşlılık döneminde bakım ihtiyaçlarını karşılaması gibi işlevsel ve psikolojik motivasyonlarla desteklenmektedir. Ancak, çocuk sahibi olma arzusu, bireysel bir tercihten ziyade, toplumsal ve devlet düzleminde dayatılan bir zorunluluk haline gelmekte ve bu durum, bireylerin özgür iradelerini sınırlandırmaktadır. Althusser'in belirttiği gibi, devletin ideolojik aygıtları, aile kurumunu ve annelik rolünü, toplumsal düzeni sürdürmek amacıyla kullanmaktadır. Bu bağlamda, çocuk sahibi olmak, yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal

bir görev olarak algılanmakta ve bu algı, medya, din, hukuk gibi kurumlar aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Çocuk, toplumun geleceği ve devamlılığı açısından stratejik bir öneme sahip olmakla birlikte, aynı zamanda bireylerin toplumsal statü kazanmalarının ve kimliklerini onaylatmalarının bir aracı haline gelmektedir. Ancak, bu süreçte çocuk, bir “proje” olarak görülmekte ve dünyaya geldikten sonra bu projenin tamamlandığı varsayılmaktadır. Bu durum, çocuğun bireyselliğini ve özgünlüğünü göz ardı ederek, onu toplumsal normlara uyumlu bir özne haline getirmektedir. Weber’in “demir kafes” metaforunda olduğu gibi, çocuklar, toplumsal beklentiler ve normlar tarafından sınırlandırılmakta ve bu sınırlar içinde bireysel kimliklerini inşa etmeye zorlanmaktadır. Bu süreç, çocukların duygusal ve zihinsel gelişimlerini olumsuz yönde etkilemekte, onları sosyal olarak uyumlu ancak bireysel olarak sınırlı bireyler haline getirmektedir. Sonuç olarak, annelik ve çocuk sahibi olma olgusu, toplumsal, kültürel ve devlet düzleminde derin bir şekilde içselleştirilmiş bir ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ideoloji, bireylerin özgür iradelerini sınırlandırmakta ve çocukların bireysel gelişimlerini baskı altına almaktadır. Bu nedenle, toplumsal normların ve devlet politikalarının, bireylerin özgür tercihlerini destekleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve çocukların bireysel ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulduğu bir yaklaşım benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde, toplumsal düzenin sürdürülmesi adına bireysel özgürlüklerin göz ardı edilmesi, uzun vadede toplumsal ve bireysel refahı olumsuz yönde etkileyecektir.

Evlatlık olgusu, biyolojik ailelerin ve evlat edinen ailelerin kişisel kararlarının ötesinde, toplumun normları, değerleri, beklentileri ve iktidar ilişkileri tarafından belirlenen karmaşık bir süreçtir. Bu süreç, bireylerin kimliklerini, aidiyet duygularını ve sosyal ilişkilerini derinden etkiler. Toplumun evlatlık olgusuna yaklaşımı, genellikle geleneksel aile yapısına ve biyolojik bağlara dayalı normlarla şekillenir. Bu normlar, evlatlık alan ve veren aileler üzerinde baskı oluşturarak, onların kararlarını ve davranışlarını sınırlandırır. Özellikle aile büyüklerinin toplumsal otoritesi ve kuşaklar arası bilgi aktarımı, evlatlık süreçlerinde merkezi bir rol oynar. Aile büyükleri, toplumun kolektif hafızasını ve değerler sistemini temsil ederken, aynı zamanda evlatlık kararlarının toplumsal kabulünü de şekillendirir. Evlatlık bireyler, bu süreçte hem biyolojik kökenlerine dair aidiyet hissiyle hem de evlat edinen aileyle kurdukları yeni bağlar arasında bir denge kurmaya çalışırlar. Bu durum, kimlik oluşumunda ikilikler ve duygusal çatışmalar yaratabilir. Biyolojik aileden ayrılma ve terk edilme hissi, evlatlık

bireylerin yetişkinlik döneminde güven sorunları, ilişki dinamiklerinde zorluklar ve sürekli bir aidiyet arayışı içine girmelerine neden olabilir. Ayrıca, toplumun evlatlık bireyleri “kurtarılmış” ya da “eksik” olarak algılama eēilimi, bu bireylerin kimliklerini ve duygusal ihtiyaçlarını görmezden gelerek, onları damgalayıcı bir sürece sokar. Sonuç olarak, evlatlık alma/verme süreçleri, bireysel tercihlerin ötesinde, toplumsal yapıların, kültürel normların ve iktidar ilişkilerinin bir ürünüdür. Bu süreç, bireylerin kimliklerini, aidiyet duygularını ve sosyal ilişkilerini derinden etkilerken, aynı zamanda toplumun geleneksel aile yapısına dair beklentilerini ve deēerler sistemini de yansıtır. Evlatlık olgusunun daha saēlıklı ve insani bir şekilde ele alınabilmesi için, toplumun bu süreçteki rolünü ve bireylerin duygusal ihtiyaçlarını daha fazla göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bu, evlatlık bireylerin kimliklerinin ve duygusal güvenliklerinin korunması açısından büyük önem taşır.

KAYNAKLAR

- Abolfotouh, M. A., Alabdrabalnabi, A. A., Albacker, R. B., Al-Jughaiman, U. A., & Hassan, S. N. (2013, Jul). Knowledge, Attitude and Practices of Infertility Among Saudi Couples. *International Journal of General Medicine*, 10(6), 563–573. PMCID: PMC3711755 PMID: 23874117 Doi: 10.2147/IJGM.S46884
- Agarwal, A., Mulgund, A., Hamada, A., & Chyatte, M. R. (2015, April 26). A Unique View on Male Infertility Around the Globe. *Reproductive Biology and Endocrinology*, 13(37), 1-9. <https://doi.org/10.1186/s12958-015-0032-1>
- Akdemir, M. (2016). *İnsan Felsefesi Epiktetos ve Marcus Aurelius Örneği*. Sentez Yayıncılık.
- Althusser, L. (2010). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (A. Tümertekin, Trans.). İthaki Yayınları.
- Archard, D. (2014). *Children: Rights and Childhood*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Arendt, H. (1997). *Şiddet Üzerine* (B. Peker, Trans.). İletişim Yayınları.
- Aries, P. (1962). *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*. Knopf Doubleday Publishing Group.
- Aristoteles. (2019). *Retorik*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arslantürk, Z., & Arslantürk, H. (2010). *Uygulamalı Sosyal Araştırma: Kavramlar- Metotlar- Teknikler- Bilgisayar Uygulamaları*. Çamlıca Yayınları.
- Atwood, M. (2017). *Damızlık Kızın Öyküsü* (S. Altınçekiç & Ö. Kabakçıoğlu, Trans.). Doğan Kitap.
- Aziz, A. (2014). *Aziz Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bachelard, G. (2014). *Mekânın Poetikası* (A. Tümertekin, Trans.). İthaki Yayınları.
- Baines, J., & Malek, J. (1986). *Eski Mısır Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi II. Cilt* (O. Aruoba & Z. Aruoba, Trans.). İletişim Yayınları.
- Bank, B. (2012, 05 01). Kapitalist Devlet Üzerine Geliştirilen Kuramsal Tartışmalar: Poulantzas, Miliband ve Laclau. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 12(23), 1-28. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/372761>
- Baudrillard, J. (2015). *Tüketim Toplumu* (H. Deliçaylı & F. Keskin, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- Bay, A. (2014, Spring). Osmanlı Toplumunda Evlatlıklar ve Hukukî Durumları. *Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(4), 149-163.
- Bayram, A. K. (2018, Eylül 2). Foucault'nun Yöntemi: Hakikatin Söylemsel İnşasının Arkeolojisi ve Soykütüğü. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(2), 217-230. DOI: 10.14782/ipsus.460139
- Beauvoir, S. D. (1971). *Kadın I, Genç Kızlık Çağı* (B. Onaran, Trans.). Pavel Yayınevi.
- Beauvoir, S. D. (1981). *Kadın II, Evlilik Çağı* (B. Onaran, Trans.). Pavel Yayınevi.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi* (V. S. Öğüt, Trans.). Paradigma Yayıncılık.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2015). *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi: Modern İnsanın Yönelimi* (M. D. Dereli, Trans.). Heretik Yayınları.
- Berktaş, F. (1996). *Tektanlı Dinler Karşısında Kadın: Hristiyanlık'ta ve İslamiyet'te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. Metis Yayınları.
- Blumer, H. (1986). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. University of California Press.
- Boivin, J., Bunting, L., Collins, J. A., & Nygren, K. G. (2007, Jun). International Estimates of Infertility Prevalence and Treatment-Seeking: Potential Need and Demand for Infertility Medical Care. *Human Reproduction*, 22(6), 1506-1512. DOI: 10.1093/humrep/dem046
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Greenwood Press.

- Bourdieu, P. (1995). *Pratik Nedenler Eylem Kuramı Üzerine* (Hülya, Trans.). Kesit Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (2015c). *Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi* (D. F. Şannan & A. G. Berkkurt, Trans.). Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015a). *Eril Tahakküm* (B. Yılmaz, Trans.; Vol. İnceleme-Araştırma 281). Bağlam Yayınları.
- Bourdieu, P., & Passeron, J.-C. (2015b). *Yeniden Üretim: Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri* (A. Sümer, L. Ünsaldı, & Ö. Akkaya, Trans.). Heretik Yayınları.
- Bowlby, J. (2013). *Bağlanma: Bağlanma ve Kaybetme- 1* (T. V. Soylu, Trans.). Pinhan Yayıncılık.
- Brodzinsky, D. M., Schecter, M. D., & Henig, R. M. (1993). *Being Adopted: The Lifelong Search for Self*. Knopf Doubleday Publishing Group.
- Burckhardt, J. (2013). *İtalya'da Rönesans Kültürü* (B. S. Baykal, Trans.). Okuyan Us.
- Butler, J. (2005). *Metis Yayıncılık* (B. Ertür, Trans.). Kırılğan Hayat: Yasın ve Şiddetin Gücü.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi* (B. Ertür, Trans.). Metis Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1932). Türk Taamül Hukukunda Evlatlık Müessesesi (F. Köprülü, Ed.). *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*, II (39), 97- 118.
- Chodorow, N. j. (2007). *Duyguların Gücü: Psikanalizde, Cinsiyette ve Kültürde Kişisel Anlam* (J. Ü. Dirlikyapan, Trans.). Metis Yayıncılık.
- Cihan, M. (2010). *Jose Ortega Y Gasset'de- İnsan ve Tarih Felsefesi*. Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Connell, R. W. (2019). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika* (C. Soydemir, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- Conversations with Rich Bennett. (2023, October 09). *Harmony of Life: Tina Davidson's Inspiring Journey from Adoption to Musical Legacy*. Conversations with Rich Bennett. Retrieved 12 01, 2024, from <https://www.conversationswithrichbennett.com/tina-davidson-journey/>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (M. Bütün & S. B. Demir, Trans.). Siyasal Kitabevi.
- Davidson, T. (2023). *Let Your Heart Be Broken: Life and Music from a Classical Composer*. Boyle & Dalton.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (1993). *Kapitalizm ve Şizofreni 2: Bin Yayla- Kapma Aygıtı* (A. Akay, Trans.). Bağlam Yayınları.
- Demiral, S. (2022). Çocukluk Konumunu Politik Bir Pratik Olarak Düşünmek. *Cogito, Kış* 2022(108), 52-67.
- Donkor, E. S., & Sandall, J. (2007, October). The Impact of Perceived Stigma and Mediating Social Factors on Infertility-Related Stress Among Women Seeking Infertility Treatment in Southern Ghana. *Social Science & Medicine*, 65(8), 1683-1694. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.06.003>
- Douglas, M. (2017). *Saflık ve Tehlike: Kirlilik ve Tabu Kavramlarının Bir Çözümlemesi* (E. Ayhan, Trans.). Metis Yayıncılık.
- Dow, K. (2019, April). Looking into the Test Tube: The Birth of IVF on British Television (J. Olszynko-Gryn & C. Rusterholz, Eds.). *Medical History*, 63(2), 189–208. PMCID: PMC6434648 PMID: 30912501 DOI: 10.1017/mdh.2019.6
- Duben, A. (2006). *Kent, Aile, Tarih* (L. Şimşek, Trans.). İletişim Yayınları.
- Durkheim, É. (2005). *Dini Hayatın İlk Biçimleri* (F. Aydın, Trans.). Ataç Yayınları.
- Durkheim, É. (2013b). *İntihar* (Z. Z. İlkelen, Trans.). Pozitif Yayınları.
- Durkheim, É. (2013a). *Toplumbilim yöntem kuralları ve aile toplumbiliminde uygulanması* (Ö. Ozankaya, Trans.). Cem Yayınevi.
- Elçik, G. (2009, Bahar). İğdiş Edilmiş Güzellik. *Cogito / Feminizm, Bahar 2009*(58), 259-267.
- Eliade, M. (1994). *Ebedi Dönüş Mitosu* (Ü. Altuğ, Trans.). İmge Kitabevi.

- Eliade, M. (2017). *Arayış, Tarih ve Dinde Anlam* (C. Soydemir, Trans.). Doğu Batı Yayınları.
- Elliott, R. (1996). Discourse Analysis: Exploring Action, Function and Conflict in Social Texts. *Marketing Intelligence & Planning*, 14(6), 65-68.
<https://doi.org/10.1108/02634509610131171>
- Ergin, R. N., Polat, A., Kars, B., Öztekin, D., Sofuoğlu, K., & Çalışkan, E. (2018, 03 29). Social Stigma and Familial Attitudes Related to Infertility. *Turkish Journal of Obstetrics and Gynecology*, 15(1), 46-49. DOI: 10.4274/tjod.04307
- Eriçdem, S. (2023). *Asteroidlerin Büyülü Dünyası*. Piya Yayınları.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, Youth, and Crisis*. W. W. Norton.
- Erikson, E. H. (1994). *Identity and the Life Cycle*. WW Norton & Company.
- Finkelhor, D. (2014). *Childhood Victimization: Violence, Crime, and Abuse in the Lives of Young People*. Oxford University Press.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu: Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak* (M. A. Kılıçbay, Trans.). İmge Yayınları.
- Foucault, M. (1995). *Akıl ve Akıl Bozukluğu: Klasik Çağda Deliliğin Tarihi* (M. A. Kılıçbay, Trans.). İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2001a). *Kelimeler ve Şeyler: İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi* (M. A. Kılıçbay, Trans.). İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2001b). *Kliniğin Doğuşu* (Ş. Ünsaldı, Trans.). Epos Yayınları.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi* (H. U. Tanrıöven, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2011). *Bilginin Arkeolojisi* (V. Urhan, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2012). *Seçme Yazılar 4: İktidarın Gözü* (F. Keskin, Ed.; I. Ergüden, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2013). *Güvenlik, Toprak, Nüfus: Collège de France dersleri (1977-1978)* (F. Taylan, Trans.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Foucault, M. (2015b). *Biyopolitikanın Doğuşu College De France Dersleri (1978-1979)* (A. Tayla, Trans.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Foucault, M. (2015a). *Seçme Yazılar 3: "İktidar Mekanizmasında Hapishaneler ve Tımarhaneler" Büyük Kapatılma* (I. Ergüden & F. Keskin, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2016). *Seçme Yazılar 2: Özne ve İktidar* (F. Keskin, Ed.; I. Ergüden & O. Akınhay, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- Freire, P. (1995). *Ezilenlerin Pedagojisi* (D. Hattatoğlu & E. Özbek, Trans.). Ayrıntı Yayınları.
- GBD 2017 Population and Fertility Collaborators. (2018, Nov 10). Population and Fertility by Age and Sex for 195 Countries and Territories, 1950-2017: A Systematic Analysis for the Global Burden of Disease Study 2017. *Lancet*, 392(10159), 1995-2051. DOI: 10.1016/S0140-6736(18)32278-5 PMID: 30496106 PMCID: PMC6227915
- Gennep, A. V. (2022). *Geçiş Ritleri* (O. Bülbül, Trans.). Nora Kitap.
- Gilligan, C. (2017). *Kadının Farklı Sesi: Psikolojik Kuram ve Kadının Gelişimi* (D. Dinçer, F. Arısan, & M. Elma, Trans.). Pinhan Yayıncılık.
- Gillot, P. (2010). *Althusser ve Psikanaliz* (N. Başer, Trans.). Epos Yayınları.
- Gittins, D. (1991). *Aile Sorgulanıyor* (T. Erdem, Trans.). Pencere Yayınları.
- Goffman, E. (2014a). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar* (Ş. Geniş, L. Ünsaldı, & S. N. Ağırnaslı, Trans.). Heretik Yayıncılık.
- Goffman, E. (2014b). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* (B. Cezar, Trans.). Metis Yayınları.
- Goffman, E. (2017). *Etkileşim Ritüelleri Yüz Yüze Davranış Üzerine Denemeler* (L. Ünsaldı, Ed.; A. Bölükbaşı, Trans.). Heretik Yayıncılık.
- Gramsci, A. (2014). *Hapishane Defterleri: Felsefe ve Politika Sorunları- Seçmeler* (A. Cemgil, Trans.). Belge Yayınları.
- Gros, F. (2017). *İtaat Etmemek* (Z. B. Bölükbaşı, Trans.). Yapı Kredi Yayınları.

- Güler, A. (2022). *Atatürk'üm: Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Hayatı ve Kişiliği*. Yeditepe Yayınevi.
- Hammersley, M. (1997, July). On the Foundations of Critical Discourse Analysis. *Language & Communication*, 17(3), 237-248. [https://doi.org/10.1016/S0271-5309\(97\)00013-X](https://doi.org/10.1016/S0271-5309(97)00013-X).
- Harris, R. (1964). The Naditu Woman. In *Studies Presented to A. Leo Oppenheim* (pp. 106-135). The Oriental Institute Of The University Of Chicago.
<https://isac.uchicago.edu/research/publications/misc/studies-presented-leo-oppenheim-june-7-1964>
- Harris, R. (2000). *Gender and Aging in Mesopotamia: The Gilgamesh Epic and Other Ancient Literature*. University of Oklahoma Press.
- Herder, J. G. (2020). *Tarih Felsefesi* (B. Arvasi, Trans.). Doğu Batı Yayınları.
- Hobbes, T. (2007). *Yurttaşlık Felsefesinin Temelleri* (D. Zarakolu, Trans.). Belge Yayınları 565.
- Hortaçsu, N. (2015). *Zamanda Aile Ailede Zaman*. İmge Kitabevi.
- Hürriyet. (2016, April 21). Ece Çokar: Türkiye'nin İlk Tüp Bebeği Şimdi Harvard'da. *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/saglik/turkiyenin-ilk-tup-bebegi-simdi-harvardda-40092191>
- İlim, F. (2017). *Bahtin: Diyaloji, Karnaval ve Politika*. Ayrıntı Yayınları.
- Illich, I. D. (2013). *Okulsuz Toplum* (M. Özey, Trans.). Şule Yayınları.
- Irzik, S., & Parla, J. (2004). *Kadınlar Dile Düşünce: Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet* (S. Irzik & J. Parla, Eds.). İletişim Yayınları.
- James, A., & Prout, A. (1990). New paradigm for sociology of childhood? Provenance, Promise and Problems. In A. James & A. Prout (Eds.), *Constructing and Reconstructing Childhood: New Directions in The Sociological Study of Childhood* (pp. 7-33). Routledge.
- Jenkins, R. (2016). *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik* (G. Bostancı, Trans.). Everest Yayınları.
- Kalma, B. (2024). *Michel Foucault ve Heterotopya*. Academia. Retrieved 11 30, 2024, from https://www.academia.edu/38238822/Michel_Foucault_Ve_Heterotopya
- Keskin, G., & Gümüş, A. B. (2014). İnfertilite: Umutsuzluk Perspektifinden Bir İnceleme. *Journal of Psychiatric Nursing*, 5(1), 9-16. DOI: 10.5505/phd.2014.07269
- Kirk, H. D. (1984). *Shared Fate: A Theory and Method of Adoptive Relationships*. Ben-Simon Publications.
- Krishnamurti, J. (2001). *Özgürlük Üzerine* (N. Demirdöven, Trans.). Ayna Yayınevi.
- Lee Cori, J. (2017). *Annenin Duygusal Yokluğu: Yoksun Kaldığınız Sevgiyi Telif Etme ve Kendinizi İyileştirme Rehberi* (B. S. Haktanır, Trans.). Koridor Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi* (I. Ergüden, Trans.). Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2017). *Ritimanaliz- Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat* (A. L. Batur, Trans.). Sel Yayıncılık.
- Legro, R. S., Brzyski, R. G., Diamond, M. P., Coutifaris, C., Schlaff, W. D., & Casson, P. (2014, July 10). *Letrozole Versus Clomiphene for Infertility in The Polycystic Ovary Syndrome*. The New England Journal of Medicine (NEJM). Retrieved December 01, 2024, from https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMoa1313517?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200www.ncbi.nlm.nih.gov
- Levi, P. (1987). *Eski Yunan: Atlash Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi III. Cilt* (N. Erdilek, Trans.). İletişim Yayınları.
- Lévi-Strauss, C. (2012). *Yapısal Antropoloji* (A. Kahiloğulları, Trans.). İmge Kitabevi.
- Lévi-Strauss, C. (2013). *Mit ve Anlam* (G. Y. Demir, Trans.). İthaki Yayınları.
- Lévi-Strauss, C. (2014). *Hepimiz Yamyamız* (H. Bayrı, Trans.). Metis Yayınları.
- Lifton, B. J. (1995). *Journey Of The Adopted Self: A Quest For Wholeness*. Basic Books.

- Mannheim, K. (2017). *Kültür Sosyolojisi* (M. Yalçınkaya, Trans.). Pinhan Yayıncılık.
- Mayring, P. (2012). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş* (A. Gümüş & M. S. Durgun, Trans.). Bilgesu Yayıncılık.
- Mevzuat. (2006, 06 16). *5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu*. Mevzuat. Retrieved December 01, 2024, from <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5510.pdf>
- Millett, K. (1987). *Cinsel Politika* (S. Selvi, Trans.). Pavel Yayınevi.
- Missmer, S. A., Seifer, D. B., & Jain, T. (2011, May). Cultural Factors Contributing to Health Care Disparities Among Patients With Infertility in Midwestern United States. *International Journal of Fertility & Sterility*, 95(6), 1943-1949. DOI: 10.1016/j.fertnstert. 2011.02.039
- Mitchell, J., & Oakley, A. (1998). *Kadın ve Eşitlik* (F. Berktaş, Trans.). Pencere Yayınları.
- Modell, J. S. (1994). *Kinship with Strangers: Adoption and Interpretations of Kinship in American Culture*. University of California Press.
- Müller, W. M. (2020). *Mısır Mitolojisi Tanrılar, Dinler ve Kozmik Mitler* (C. C. Tarımcıoğlu, Trans.). Maya Kitap.
- Murdock, G. P. (1967). *Social Structure*. Collier-Macmillan Limited The Free Press, New York.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar Cilt II* (S. Özge, Trans.). Yayın Odası.
- Neuman, W. L. (2020). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar II. Cilt* (Ö. Akkaya, Trans.). Siyasal Kitabevi.
- Nietzsche, F. W. (2010). *Güç İstenci- Bütün Yapıları* (N. Epçeli, Trans.). Say Yayınları.
- Nietzsche, F. W. (2016). *Böyle söyledi Zerdüşt: Herkes İçin ve Hiç Kimse İçin Bir Kitap* (M. Tüzel, Trans.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nussbaum, M. C. (2003). *Upheavals of Thought: The Intelligence of Emotions*. Cambridge University Press.
- Özbay, F. (1999). *Türkiye’de Evlatlık Kurumu: Köle mi Evlat mı?* Boğaziçi Yayınları.
- Özkan, S., Murk, W., & Arıcı, A. (2008, April). Endometriosis and Infertility: Epidemiology and Evidence-Based Treatments. *Annals of the New York Academy of Sciences*, (1127), 92-100. DOI: 10.1196/annals.1434.007 PMID: 18443335
- Özkan, G. G. (2013). *Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, M. V. (2023). Türk Hukukunda Evlat Edinme Müessesesinin Tarihi Gelişimi. *Yıldırım Beyazıt Hukuku Dergisi*, 8(2023/2), 313-355.
- Pektaş, E. (2017). *Toplumsal Cinsiyetin Anahtar Kavramları Cinsellik, Şiddet, Emek*. İleri Kitaplığı Yayınevi.
- Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children* (M. Cook, Trans.). International Universities Press.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. SAGE Publications.
- Qvortrup, J. (Ed.). (1994). *Childhood Matters: Social Theory, Practice and Politics*. Ashgate Publishing.
- Radcliffe-Brown, A. R. (1940). On Social Structure. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 70(1), 1-12. <https://www.bebbr.ufl.edu/sites/default/files/Radcliffe-Brown%20-%201940%20-%20On%20Social%20Structure.pdf>
- Ran, N. H. (1978). *Memleketimden İnsan Manzaraları* (A. Bezirci, Ed.). Cem Yayınevi.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları* (H. Hülür, Trans.). De Ki Yayınları.

- Rouchou, B. (2013, May). Consequences of Infertility in Developing Countries. *Perspectives in Public Health*, 133(3), 174-179. PMID: 23327901 DOI: 10.1177/1757913912472415
- Ruhi, A. C. (2001). 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Evlat Edinmenin Şekli Şartlarının Mukayeseli Olarak İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜEHFD)*, 5(1-4), 455-465.
- Sabuncuo, T. (2019). *Eski Mezopotamya ve Anadolu'da Çocuk (M.Ö. II. Bin Yılın Sonuna Kadar)* [Doktora Tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Sahlins, M. (2015). *Akrabalık Nedir, Ne Değildir?* (A. Özmen & İ. Yıldız, Eds.; A. Pala, Trans.). Dipnot Yayınları.
- Saldaña, J. (2019). *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı* (A. Tüfekci Akcan & S. N. Şad, Trans.). Pegem Akademi. DOI: 10.14527/9786052416051
- Sam, N. (2018). *Kent, Toplum, Kültür*. Ezgi Kitabevi.
- Sancar, S. (2016). *Din, Siyaset ve Kadın I- İran Devrimi*. Nika Yayınevi.
- Saygılı, T. (2015, 04 01). Babil Hukuku ve Hammurabi Kanunları. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-22.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/sadab/issue/34987/388199#article_cite
- Sayın Korkmaz, B. S. (2020, 10 15). Roma Aile Hukukunda Evlat Edinmenin Yeri ve Usulleri. *Ankara Barosu Dergisi*, 78(3), 49-98. DOI:10.30915/abd.811900
- Schärer, H. (1963). *Ngaju Religion: The Conception of God Among a South Borneo People* (R. Needham & P.E. Josselin de Jong, Eds.). Springer Netherlands.
- Scully, D. (2014). *Cinsel Şiddeti Anlamak Tutuklu Tecavüzcü Erkekler Üzerine Bir İnceleme* (Ş. Tekeli & L. Aytek, Trans.). Metis Yayıncılık.
- SEKAM. (2016). Türkiye'de Aile (Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi) (C. Özkaya, Ed.) [Sosyal Ekonomik Araştırmalar Merkezi]. In *Türkiye'de Aile*. SEKAM Yayınları.
- Şenoymak, İ., Tural, E., Tuzcular Vural, E. Z., & Eğici, M. T. (2024). Exploring Attitudes Towards Infertility: Insights from A Primary Healthcare Setting. *The Journal of Medicine and Palliative Care (JOMPAC)*, 5(4), 193-197. DOI: 10.47582/jompac.1514206
- Şentürk, L. (2015, 01 03). Bedenlerin Geleceği İçin Mini Lügat "Çocukluk: Bedenin Kırılgan Prehistoryası". *Kuir Mekân*, 31(4), 34-54.
- Siegel, D. J., & Hartzell, M. (2013). *Parenting from the Inside Out: How a Deeper Self-Understanding Can Help You Raise Children Who Thrive: 10th Anniversary Edition*. Penguin Publishing Group.
- Sirman, N. (2020). Feminizm, Annelik ve Çetrefilli Halleri. In M. Belge, T. Bora, F. Saygılıgil, & N. Berber (Eds.), *Feminizm: Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce; Cilt 10* (pp. 549-559). İletişim Yayınları.
- Somay, B. (2015). *Bir Şeyler Eksik Aşk, Cinsellik ve Hayat Hakkında Bilmek istemediğimiz Şeyler*. Metis Yayınları.
- Subaşı, E. (2021). Louis Althusser: İdeoloji, Devlet Aygıtları ve Eleştirisi. *Alternatif Politika*, 13(1), 288-317. <https://orcid.org/0000-0001-5710-9988>
- Sucu, İ. (2013, 11 19). Althusser'in Gözünden İdeoloji ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya. *Selçuk İletişim*, 7(3), 30- 41.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19025/200559>
- Taebi, M., Kariman, N., Montazeri, A., & Majd, H. A. (2021, Jul). Infertility Stigma: A Qualitative Study on Feelings and Experiences of Infertile Women. *International Journal of Fertility & Sterility*, 15(3), 189-196. PMID: 34155865 PMCID: PMC8233927 DOI: 10.22074/IJFS.2021.139093.1039

- Tanoğlu, E. G., & İrez, T. (2020). İnfertil Hastalarda Demografik ve Laboratuvar Profiline Oosit Parametreleri ve in Vitro Fertilizasyon Başarısı Üzerine Etkileri. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 51(2), 59-63. DOI: <http://dx.doi.org/10.16948/zktipb.626387>
- Tavmergen, E. (n.d.). *Türkiye’de İlk Tüp Bebek*. Prof. Dr. Erol Tavmergen. Retrieved December 01, 2024, from <https://eroltavmergen.com/turkiyede-ilk-tup-bebek/>
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (n.d.). *Tüp Bebek Uygulamaları*. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Retrieved December 01, 2024, from <https://www.aile.gov.tr/sss/sehit-yakinlari-ve-gazilere-yonelik-hizmetler-dairesi-baskanligi/tup-bebek-uygulamaları/>
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). *T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı | Anasayfa*. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı | T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı | Anasayfa. Retrieved Aralık 11, 2024, from <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/>
- TÜİK. (2024, April 19). *İstatistiklerle Çocuk, 2023*. TÜİK Kurumsal. Retrieved 11 30, 2024, from <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2023-53679>
- Tunç, A. (2013). *Bir Mâniniz Yoksa Annemler Size Gelecek: 70’li Yıllarda Hayatımız*. Can Yayınları.
- Twain, M. (2016). *İnsan Nedir?* (U. Atbakan & G. K. Yurdakurban, Trans.). Dedalus Kitap.
- Van Dijk, T. A. (2001). Critical Discourse Analysis. In D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis* (pp. 352 -371). Blackwell Publishers.
- Van Dijk, T. A. (2019). *İdeoloji- Multidisipliner Bir Yaklaşım* (A. Demir, Trans.). Hece Yayınları ve Dergileri.
- Veblen, T. B. (2015). *Aylak Sınıfının Teorisi: Kurumların İktisadi İncelemesi* (E. Kırmızıaltın & H. Bilir, Trans.; İktisat Dizisi: 3 ed.). Heretik Yayınları.
- Vernant, J.-P. (2011). *Pandora: İlk Kadın* (D. Çetinkasap, Trans.). Pinhan Yayıncılık.
- Vernant, J.-P. (2022). *Antik Yunan’da Mit ve Düşünce* (N. C. Serbest, Trans.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Verrier, N. N. (1993). *The Primal Wound: Understanding the Adopted Child*. Gateway Press.
- Vygotsky, L. S. (2022). *Toplum İçindeki Zihin: Yüksek Zihinsel İşlevlerin Gelişimi* (B. Akın, Trans.). Doruk Yayınları.
- Weber, M. (2012a). *Ekonomi ve Toplum I. Cilt* (L. Boyacı, Trans.). Yarın Yayınları.
- Weber, M. (2012b). *Ekonomi ve Toplum II. Cilt* (P. B. Mut, Ed.; L. Boyacı, Trans.; Vol. II). Yarın Yayınları.
- Weber, M. (2013). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* (M. Köktürk, Trans.). BilgeSu Yayıncılık.
- WHO. (2024, May 22). *Infertility*. World Health Organization (WHO). Retrieved 12 01, 2024, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infertility>
- Willis, P. E. (2016). *İşçiliği Öğrenmek Sınıf, İşçilik ve Eğitim: İşçi Çocukları Nasıl İşçi Oluyor?* (D. Elhüseyni, Trans.). Heretik Yayınları.
- Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* (D. Hakyemez, Trans.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wood, E. M. (2016). *Özgürlük ve Mülkiyet: Rönesans’tan Aydınlanma’ya Batı Siyasi Düşüncesinin Toplumsal Tarihi* (O. Köymen, Trans.). Yordam Kitap.
- Ying, L. Y., Wu, L. H., & Loke, A. Y. (2015, October). Gender Differences in Experiences With and Adjustments to Infertility: A Literature Review. *International Journal of Nursing Studies*, 52(10), 1640-1652. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2015.05.004>
- Young, J. E., & Klosko, J. S. (2019). *Hayatı Yeniden Keşfedin Daha Cesur, Üretken ve Doyumlu bir Hayat için Gerekli Araçlar*. Psikonet Yayınları.

- Zengin, E. (2018). Louis Althusser'in Düşüncesinde İdeoloji, Özne ve Bilinç İlişkisi. *Anasay Dergisi*, 2(5), 51-70.
- Zubritski, Y. A., Mitropolski, D. K., & Kerov, V. L. (2011). *İlkel Topluluk, Kölecilik ve Feodal Toplum Kapitalist Öncesi Biçimler*. Sol Yayınları.

